

5.- Camps de Can Massot

Bibliografia: Augé, 2008; Moret i García de Consuegra, 2013.

Sitjar (s. III aC - I dC)

On actualment hi ha el peatge que uneix l'AP7 amb l'Autovia i la Nacional II a l'alçada de Fornells de la Selva s'hi va excavar el 2008 i el 2012 un gran camp de sitges conegut per la masia propera de Can Massot⁵ i s'estén en una gran superfície d'uns 400 m² com a mínim. El jaciment està ubicat entre el riu Güell a 840 metres al nord-oest i el riu Onyar a 1,1 quilòmetres a l'est i a 1,8 quilòmetres a ponent de la Via Augusta, en uns terrenys aturonats. Cal dir que el nivell d'arrasament de les sitges era molt alt i algunes amb prou feines conservaven 20 centímetres de profunditat.

En els treballs arqueològics que es van desenvolupar en aquest indret el 2008 es van posar al descobert 3 enterraments en sepulcre de fossa datats del neolític mig, 12 sitges tardoantigues, sense més precisions, i 2 estructures de combustió. El material arqueològic de les sitges el conformen restes de *tegulae*, *dolia*, ceràmica comuna oxido reductora i ceràmica feta a mà.

El 2012 es va descobrir un altre part notable del jaciment. En aquesta intervenció s'hi van localitzar un total de 130 sitges, la majoria d'època moderna o medieval tot i que d'edat antiga n'hem comptabilitzat les següents: 1 sitja del segle VI aC, 8 sitges del segle V al III aC, 4 sitges del segle II-I aC i 10 sitges de finals de segle I aC i I dC. També es van detectar altres estructures negatives com rases de parcel·lacions o de conreu i un abocament de ceràmica d'època romana seguit per una gran dispersió de material ceràmic com si l'hagués arrossegat l'acció de l'aigua.

Als nivells de colgament de les sitges del segle II a l'I aC s'hi ha documentat: ceràmica comuna ibèrica, ceràmica campaniana A tardana, ceràmica de cuina feta a mà de la que destaca un gran vas ibèric amb aplics de nansa i un cordó, una espàtula i una fíbula de bronze, un ganivet de ferro, fusaioles, àmfora itàlica i ibèrica i una gran quantitat de *tegulae* i *imbrices*.

A les sitges obliterades entre el segle I aC i l'I dC hi constatem ceràmica africana de cuina, àmfora itàlica, bètica i tarraconesa.

En el xaragall de ceràmica s'hi van documentar fragments d'àmfora itàlica i greco-itàlica, ceràmica campaniana B, una as ibèric amb la llegenda KESE, *pondera*, ceràmica africana de cuina forma Lamboglia 10, *dolia* i àmfora bètica que aproxima la data d'amortització al segle I dC. Cal esmentar que juntament amb la ceràmica aparegueren restes abundants de troncs cremats que podrien correspondre a una estructura de fusta pròxima, formant part de l'establiment rural tot i que també s'ha relacionat amb la presència d'alguna estructura de combustió o un forn de ceràmica.

Tanmateix, aquest indret fou freqüentat al segle IV dC com demostren les dues vores de t.s. africana D que es van recollir en superfície.

⁵ Aquest jaciment també rep el nom de Can Gelats, Camps del Mas Angelats i Bosc d'en Massot.

6.- Can Faust

Inèdit

Sitjar (s. III – I aC) i estructura indeterminada.

L'indret es troba als camps del costat de Can Faust (Estanyol) que pertanyen a Aiguaviva, tot i que una part del jaciment podria correspondre a Bescanó. El camp es troba elevat a uns 500 metres al sud-oest del riu Güell, sobre un camp planer amb un lleuger pendent al sud-oest.

En la fotografia aèria (Google Earth, 2012) es poden comptabilitzar fins a 17 sitges (Fig. 26). El material antic que es va poder constatar va ser el següent: fragments informes de ceràmica púnica, ceràmica itàlica (potser àmfora en alguns casos) i ceràmica comuna ibèrica. Hem de destacar també, però no amb garantia de que sigui antic, diversos fragments de ceràmica de cuina reduïda a torn. Per tot el material observat en superfície podem atribuir al jaciment una cronologia aproximada a cavall entre el segle II i I aC. Tanmateix, en la mateixa foto aèria hi podem veure una gran estructura circular d'uns 8 metres de diàmetre de la qual en desconeixem la seva funció. Caldria realitzar una excavació arqueològica en aquest indret per obtenir més dades.

7.- Can Forroll

Inèdit

Probable sitjar (s. II aC – I aC) i estructura indeterminada

A la vessant de llevant dels camps que envolten Can Forroll s'hi ha pogut observar ceràmica comuna ibèrica i romana i *tegulae*, barrejada amb ceràmica moderna procedent del mas proper. En fotografia aèria s'hi poden observar fins a tres marques circulars d'un to verd fosc les quals, pel context on es situen, podrien correspondre a sitges. Tanmateix a la banda nord del mas hi hem pogut observar dos fossats concèntrics que delimiten un espai semicircular. Tot i així, com en el cas de les sitges, no podem datar amb precisió aquestes estructures sense cap intervenció arqueològica.

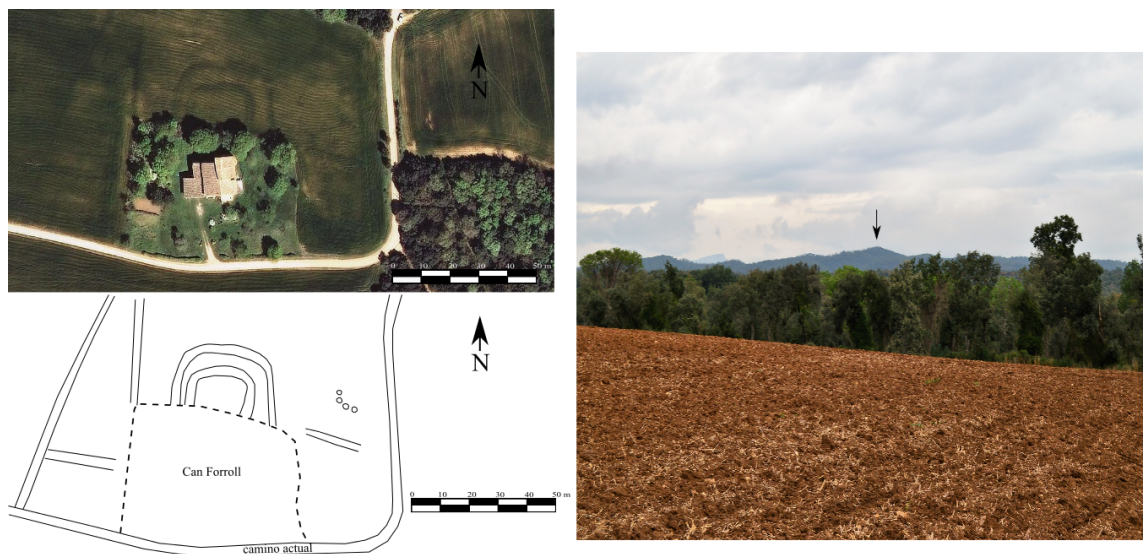

Figura 42: Interpretació de les marques observades a Can Forroll des d'on s'albira el Puig de Can Cendra. Fotografia: autor.

BESCANÓ

ESTANYOL (Terme municipal de Bescanó)

8.- Puig de Can Cendra⁶

Bibliografia: Riuró, 1936; Serra-Ràfols, 1947-1951, p.8-16 i 1962, 123-128; Domènech, 1982, 208; Riuró, 1995, 75-111 i Nadal i Gil, 2017, 117-120.

Poblat ibèric (s. V - I aC)

El puig de Can Cendra es situa en un pujol d'uns 302 metres d'altitud des del qual es domina bona part del pla de Girona i l'entorn proper al volcà de la Crosa. El primer autor que el donà a conèixer fou Francesc Riuró en un article publicat a la revista *Víctors* el 1936 on hi esmenta la presència de murs i un forn. Riuró feu una primera visita en aquest indret el 1935 acompanyat de Carles de Palol, seguint les indicacions de Serra i Ràfols que havia rebut el dibuix de Rafel Masó d'unes joies d'or descobertes en aquest punt, atès que Masó coincidí amb una dona de la família Cendra que duia les joies en una festa (Serra i Ràfols, 1962, 123). Així doncs, moguts per saber on havien aparegut les joies àuries, Riuró i Palol efectuaren diverses visites al jaciment on van constatar una gran dispersió de ceràmica i diverses sitges (Riuró, 1995, 83). També es fa referència a la troballa d'un conjunt de monedes gregues i romanes juntament amb les joies que es van descobrir el 1851. És possible que tant les joies d'or com les monedes siguin les mateixes que diversos autors atribueixen al Puig de Sant Llop atès que en aquest indret també hi ha una torre de telegrafia òptica (Fig. 65). Per tant, s'hauria produït una confusió.

A la dècada dels 60 es recuperà l'interès per aquest jaciment, especialment per part de Miquel Oliva i Prat, conservador del Museu Arqueològic de Girona, que efectuà diverses visites acompanyat pel professor i catedràtic de la UB Joan Maluquer de Motes i el professor de la Universitat de Bonn Erick Kukahn. En alguns casos també hi participaren joves dels masos propers o de l'Institut de Bescanó. Així doncs, a partir de 1964 entre les sortides i les excavacions que dirigiren Miquel Oliva i Joan Maluquer de Motes descobriren tres asos de bronze emporitans, abundant ceràmica feta a mà i a torn, campaniana, ceràmica grisa emporitana dels que destaquen alguns atuells sencers, *dolia*, àmfora púnica, probablement forma Maña D, àmfora itàlica i ibèrica, restes de blocs de pedra tallats i alguns tambors de columna tots ells de pedra sorrenca, restes de tovots de la coberta i abundant material constructiu d'època romana (*tegulae*). Malauradament desconeixem en quin punt del jaciment efectuaren aquesta excavació arqueològica.

⁶ Aquest jaciment també rep el nom de Puig d'Estanyol o Puig de la Torre ja que al seu cim s'hi conserven les ruïnes d'una torre de telegrafia òptica bastida pels volts de 1851. És probable que aquest jaciment ja fos espoliat des de principis de segle XX. Sabem que pels 60 el rector d'Estanyol conservava fragments d'una àmfora quasi sencera així com el cas d'un jove de Bescanó que conservava una copa campaniana sencera. També el cas d'uns francesos que realitzaren uns forats als peus de la torre telegràfica.

Anys després s'encetà una nova campanya d'excavacions dirigida per Maria del Carme Domènech. La primera de les quals s'inicià el 1977 i es prolongà fins a 1985. Al llarg de totes aquestes campanyes es van efectuar vuit cates de les quals només podem ubicar-ne una a *grosso modo*, la cata 5 i potser la que va proporcionar resultats més notables. En aquesta rasa es va posar al descobert un mur força llarg d'uns 21 metres, assentat sobre la roca natural, orientat est oest en el qual s'hi recolzaven tres murs paral·lels excavats parcialment, que hem d'associar a estances o a contraforts. No descartaríem que el mur més llarg actués com estructura de contenció d'una bateria inferior d'habitatges i que el poblat s'organitzés en terrasses degut al desnivell del terreny. La descoberta de ceràmiques àtiques assenyalaria una primera ocupació del poblat vers el segle V aC que es prolongaria fins el primer terç del segle I aC.

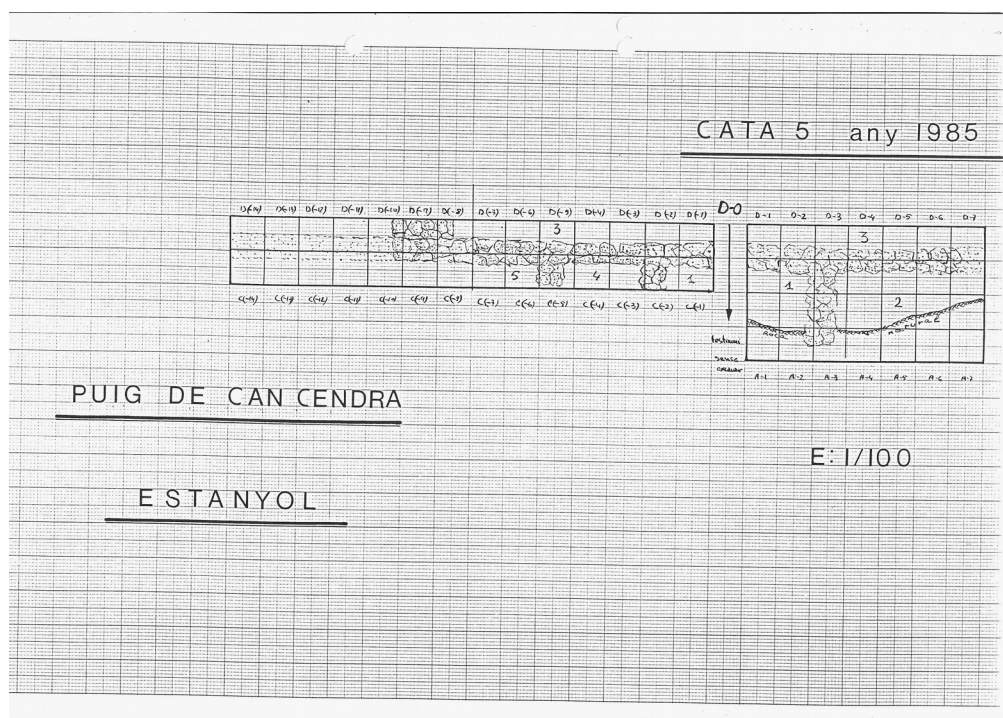

Figura 43: Dibuix general en planta de la Cata 5 el 1985. Font: Arxiu MAC-Girona.

Figura 44: Fotografies generals de la Cata 5 el 1980. Fotografies: Arxiu MAC-Girona.

9.- Can Paulí/Can Roure

Bibliografia: Llinàs i Merino, 2000b, 352.

Sitjar (s. III – II aC)

El sitjar es troba al cim d'un camp enlairat que es situa al costat de Can Paulí a uns 130 metres al nord de la riera del Marroc. Tant en aquest indret, com en la resta de jaciments d'Estanyol, s'observa el puig de Can Cendra al nord.

Actualment en els marges d'estrats volcànics que trobem al costat de Can Paulí hi podem observar una sitja quasi sencera, on és fàcil veure-hi els diversos estrats de colgament. Hom hi pot observar ceràmica a mà, algunes brunyides, ceràmica ibèrica, restes òssies i fins i tot les restes d'un molí de vaivé fet de pedra volcànica. Això permet datar el nivell de colgament de la sitja del segle IX al VII aC. En aquest indret la imatge aèria (Google Earth, 2012) és força reveladora ja que podem observar fins a 17 marques circulars de color verd fosc al camp de sobre el marge. Tanmateix, sobre aquest indret s'hi han observat restes d'àmfora púnica, comuna ibèrica i ceràmica feta a mà la qual cosa permet allargar la datació del sitjar fins el segle II aC.

Aquest indret és un lloc conegut pels veïns de la zona ja que més d'un veí ens ha comentat que s'ha tret molta ceràmica d'aquest lloc, fins i tot una gerra o un bol sencer de ceràmica. Caldria vigilar a futures espoliacions que es puguin fer en aquest indret tot i que per sort sabem que el sitjar segueix camp endins.

Figura 45: Marques vistes en fotografia aèria del sitjar de Can Paulí. Font: Google Earth, 2012.

10.- Can Sureda

Inèdit

Probable sitjar (s. II aC)

El jaciment es troba a redós de la carretera d'Estanyol, prop d'un camp de noguers, en un camp lleugerament elevat respecte el torrent de Can Cendra a uns 140 metres a llevant.

En la fotografia aèria (Google Earth, 2012) hi podem observar fins a 9 marques circulars d'un color verd fosc. En superfície s'hi observen petits fragments de ceràmica comuna itàlica i àmfora itàlica, ceràmica comuna ibèrica reduïda i oxidada i ceràmica feta a mà. També es troben fragments de ceràmica contemporània-moderna. Així doncs li atribuïm una cronologia, a *grosso modo*, del segle II aC.

Figura 46: Marques vistes en fotografia aèria del sitjar de Can Sureda. Font: Google Earth, 2012.

11.- Can Torrent

Inèdit

Probable sitjar (s. II aC- I aC)

Als camps que queden al nord de Can Torrent, sobre un promontori elevat sobre la riera del Masrocs, que queda a uns 200 metres al nord, s'hi ha pogut observar en superfície restes de *tegulae* i ceràmica comuna.

En la fotografia aèria (Google Earth, 2012) hi podem observar fins a 9 estructures negatives de forma circular i de color verd fosc, disposades en semicercle al cim del camp. Tant per les condicions de l'indret com per les marques observades en fotografia aèria podríem assenyalar-hi un sitjar de petites dimensions datable d'època romana sense més precisions.

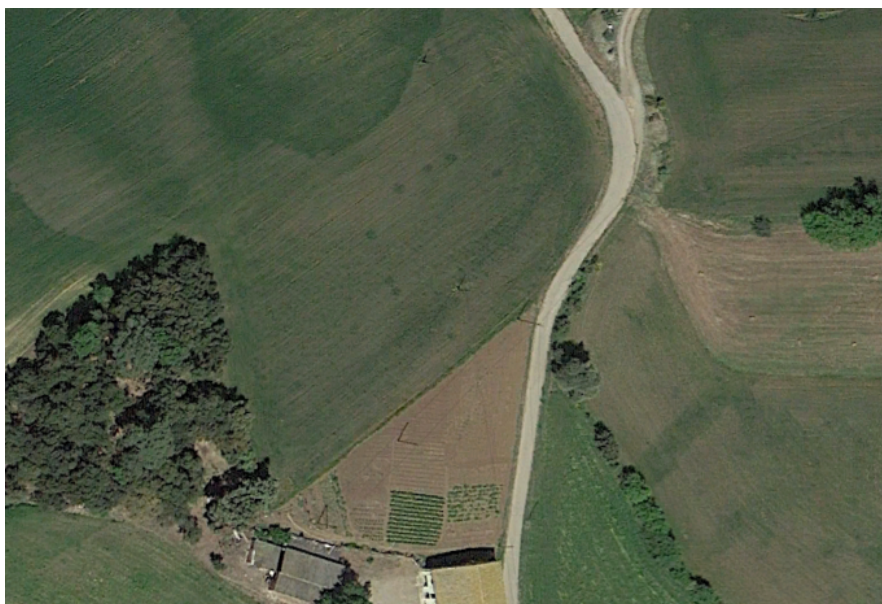

Figura 47: Marques vistes en fotografia aèria del sitjar de Can Torrent. Font: Google Earth, 2012.

12.- Església de Sant Andreu d'Estanyol

Inèdit

Probable vil·la romana

Darrere l'absis de l'església d'Estanyol, en el mur que tanca aquest espai hi podrem observar almenys un fragment de tègula romana formant part del parament del mur.

Encara que les proves són molt escasses, la presència de *tegula* romana en aquest indret assenyalaria la presència d'un establiment d'època romana a les proximitats de l'església o bé sota d'ella. El qual no seria un fet estrany, doncs a Sant Menna (Vilablareix) i a Sant Pere de Montfullà s'han pogut excavar dues vil·les romanes soterrades, en part, sota l'església.

En tot cas s'hauria de realitzar una excavació arqueològica per comprovar si a sota d'aquest edifici hi ha restes d'una vil·la.

13.- Pujada del Mas Grau

Inèdit

Estació indeterminada

En aquest indret, als peus del Puig de Can Cendra, pel marge sud del camp que dona a migdia, a l'altura de Can Garangou, hi vam poder constatar alguns fragments informes de ceràmica comuna oxidada. Tanmateix, en el camí de terra que seguïem hi observarem un fragment de *tegula* romana. També a redós del camí que condueix a Can Mas Grau hi vam documentar alguns fragments de ceràmica indígena. Les restes són escasses i disperses per dir-ne quelcom amb exactitud. Es podria tractar simplement d'una zona de pas durant l'antiguitat, potser algun camí que donaria accés al Puig de Can Cendra o bé una zona de treball agrícola.

14.- Estanyol Park/Puig Gros

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 5 d'abril de 2018].

Probable establiment rural o punt de vigilància territorial (s. II – I aC)

Aquest jaciment fou descobert per Xavier Cintes i David Ortega el 1990. En aquesta urbanització, al costat d'una pineda, suposadament al cim del Puig Gros, s'hi van localitzar restes de *dolia*, fragments d'àmfora i ceràmica comuna. No descartaríem que aquest indret hagués estat ocupat puntualment donat el seu bon domini visual del territori. Tot i això, al cim del Puig Gros no hi hem constatat cap resta material destacable.

Figura 48: Vista del Puig Gros des de Brunyola. Fotografia: autor.

Figura 49: Vista des del Puig Gros d'Estanyol i el volcà de la Croça, en darrer terme, on es pot apreciar el Puig de Sant Llop. Fotografia: autor.

15.- Can Torremagra II

Inèdit

Establiment rural (s. II – I aC)

Als boscos que queden al nord de Can Torremagra, sobre la vessant nord d'un puig dividit pels municipis de Bescanó i Brunyola, s'hi ha observat una gran dispersió de material arqueològic que compren a grans trets el segle II i I aC. Documentem ceràmica comuna ibèrica, àmfora ibèrica, ceràmica feta a mà, ceràmica itàlica, *tegulae* i *imbrices* i elements de ferro. En el camí que passa pel costat del jaciment s'ha pogut localitzar les restes d'un mur de pedra calcària local, lligat amb fang i molt arrasat. És molt probable que dins del bosc restin més murs per descobrir.

Si tenim en compte les dades de Can Torremagra I (veure pàg. 107), sembla que ens trobem davant d'un establiment rural o d'un petit vilatge indígena, amb algunes àrees productives com un probable forn i una fossa retallada al subsol de funció indeterminada.

Figura 50: Restes d'un mur al mig d'un camí al jaciment de Can Torremagra II. Fotografia: autor.

16.- Sant Pere

Bibliografia: Martín, 1987, 88; Nieto, *et al.*, 1989; Nolla, *et al.*, 2003, 63-67; Nolla i Sagrera, 2004, 215-222; Sagrera, 2006, 293-296; Sagrera, 2008, 279-285; Palahí, 2012, 118-120; Burch, *et al.*, 2010, 299; Burch, *et al.*, 2014, 467-470.

Vil·la romana (s. II aC – II dC)

Aquesta vil·la romana es situa en els primers contraforts que conformen el massís de la Miquela, està encarada a llevant, des d'on domina tot el pla de Girona i bona part del curs del riu Ter per aquest indret. A més a més estava molt ben comunicada, situant-se a pocs metres del camí que seguia la vall del Ter-Brugent que es dirigia a la Vall d'en Bas i segurament també estava connectada amb altres vies secundaries que anirien cap a migdia o bé al pla de Girona.

Les intenses pluges de la tardor de l'any 1987 van posar al descobert les restes d'un mosaic bicromat, fet de tesselles blanques i negres, situat a l'angle nord-oest de l'església parroquial, un fet que va impulsar una primera intervenció, el mateix any, per preservar i delimitar el jaciment. Aquesta primera intervenció es va centrar en la zona on havia aparegut el mosaic. Es va excavar una habitació residencial, conservada parcialment, que podria haver tingut unes dimensions de 5,20 metres d'amplada i 6,60 metres de llargada. En ella s'hi van poder documentar tres fases d'ocupació, tot i que només ens centrarem en la romana, la qual va tenir dues fases constructives. Pel que fa a la primera fase constructiva sabem que l'habitació, a la segona meitat del segle I aC tenia un paviment d'*opus signinum* amb els murs que la delimitaven lligats amb fang i més tard, en algun moment del segle II dC es va cobrir aquest paviment amb *opus tessellatum*. El material ceràmic que va aparèixer va ser escàs i es va trobar amb l'enderroc de l'habitació, un dels pocs nivells sense alterar per les estructures modernes: t.s. sudgàl·lica (forma Drag. 29) decorada, comuna oxidada, ceràmica de parets fines, amb decoració sorrenca, i t.s. africana A. Aquesta excavació també va treure a la llum part de l'estuc del mur oest, que recobria l'habitació en la seva segona fase constructiva. Amb el fons de color ocre i dues línies vermelles que donen pas a una decoració que podria ser de motius florals.

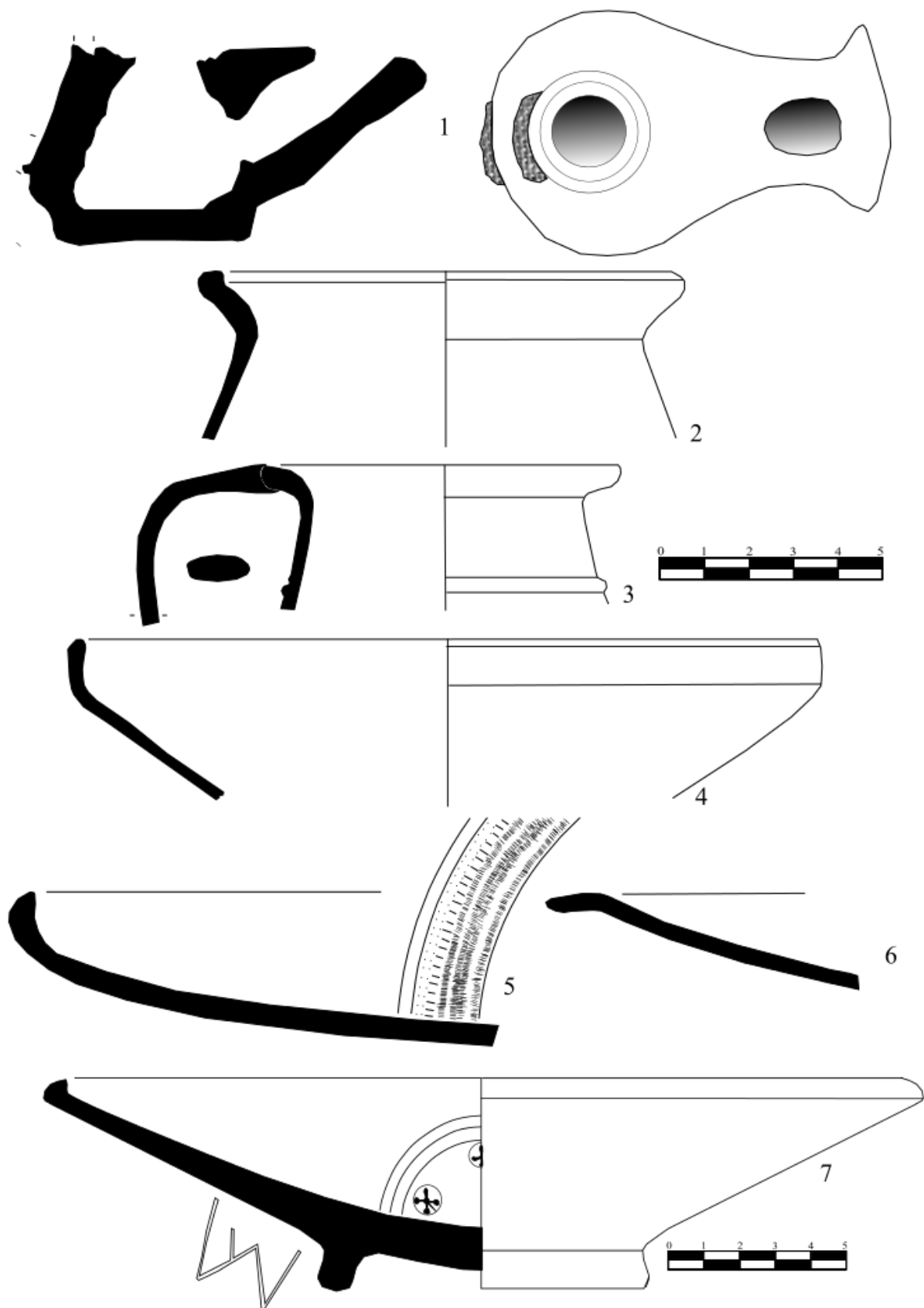
El 1989 es va realitzar una segona intervenció que tenia l'objectiu d'esbrinar les dimensions de la vil·la pel qual es van obrir 4 sondejors al voltant de l'església. El sondeig 1 es va fer a l'esplanada que hi ha al costat de la Rectoria, en aquest indret s'hi va localitzar una gran sitja obliterated en època augustal, tal i com ens ho demostra el material que s'hi va documentar: t.s. itàlica (formes Goudineau 15, 16, 17, 18, 24, 25, 27, 32, 35, 38, 39 i 42) i un segell: AMR d'una forma indeterminada, ceràmica de parets fines, ceràmica d'argila micàcia amb recobriment exterior roig corall (formes Pre-Siga 120, 110 i 140), ceràmica de roig intern pompeïà (formes 6 Luni 5, 3 Luni 1 i 4 Luni 2/4), morter itàlic (forma 1 Dramont D1), llànties (formes Dressel 12, amb una nansa en forma de fulla, i Dressel 9) produïdes a Itàlia, ungüentaris (forma D2) segons (Py, 1993), ceràmica grollera de cuina, àmfora bètica (forma Dressel 20), ceràmica grisa emporitana tardana (formes 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9 amb les seves variants incloses) i com a tipologia més tardana, ceràmica africana de cuina (forma Lamboglia 10).

El sondeig 2 es va realitzar a l'oest de l'església on hi van excavar cinc enterraments medievals o moderns, a sota dels quals hi havia una sitja alt-medieval. El sondeig 3 va treure a la llum un mur, orientat est-oest, d'una llargada conservada d'uns 20 metres, la paret interior presentava restes d'haver estat revestida amb *opus signinum*. Aquest mur enllaçava per la seva cara oest amb un altre mur que quedaria soterrat sota l'església però que mesuraria uns 36 metres. Més a llevant d'aquest mur, es van trobar 3 murs més que eren perpendiculars al mur inicial. En aquest sondeig també hi van aparèixer tres enterraments i dues sitges medievals. Finalment el sondeig 4, a migdia de Sant Pere, va posar al descobert un probable mur.

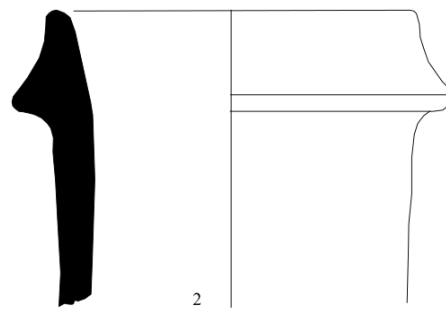
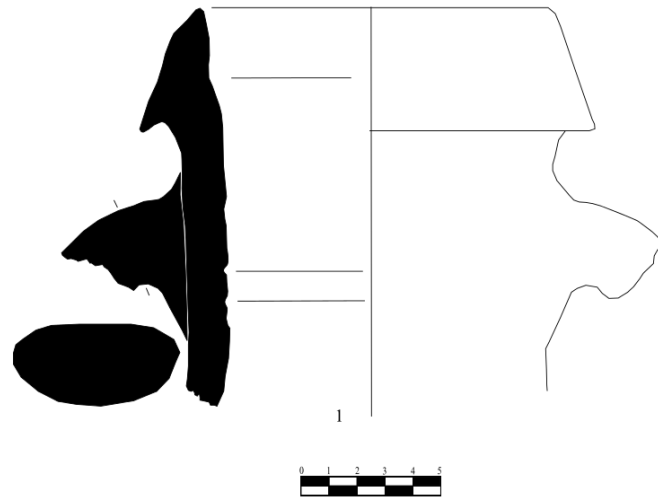
Del 2002 al 2006 s'hi van efectuar tota una sèrie d'excavacions que van permetre posar al descobert una sitja colgada en època baix republicana amb abundant material: campaniana A (formes Lamboglia 36, amb una A incisa a la paret exterior i 55, amb un grafit ibèric que representa les lletres (l) i (ka), campaniana B (forma Lamboglia 5), 2 *pondera*, llàntia, ceràmica comuna itàlica, àmfora itàlica (forma Dressel 1A), àmfora tripolitana antiga, grisa emporitana, ceràmica d'engalba blanca, ceràmica ibèrica pintada de la que en destaquem un *kalathos* i un *pithos*, ceràmica de cuina.

El 2005 en efectuar-se unes rases, a la cara sud de Sant Pere, es van detectar un mínim de dues estances que no van poder ser excavades en extensió. Sembla ser que la vil·la s'estenia, almenys, per la banda sud-est.

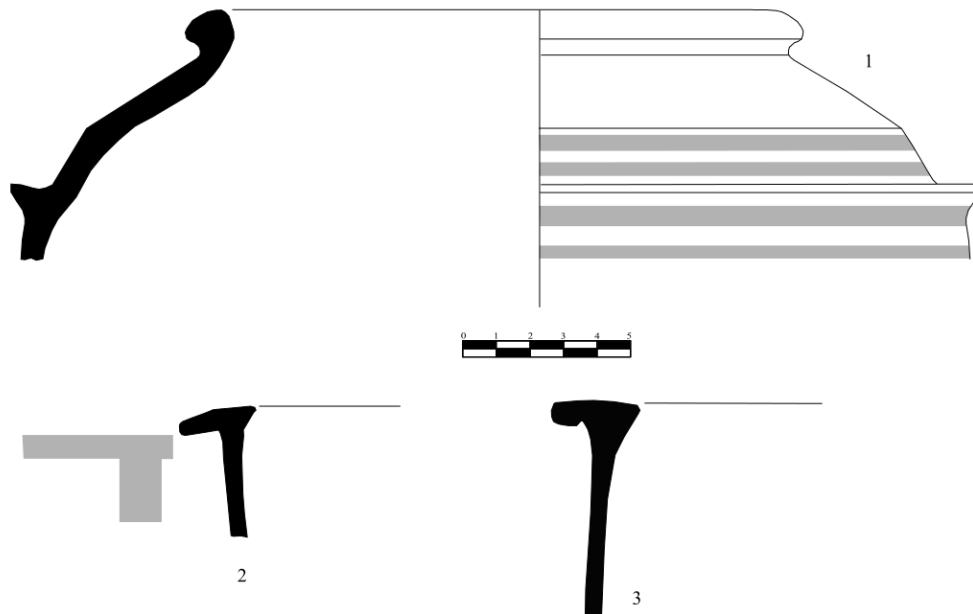
En definitiva, els treballs arqueològics han permès posar al descobert una sitja amb material de colgament baix-republicà de finals del segle II aC. Aquesta sitja excavada al subsol natural podria haver format part d'un petit establiment indígena, del qual no ens n'han quedat més vestigis, lligat a l'*oppidum* del puig de Can Cendra (Estanyol). Més tard, la vil·la s'hauria fundat a mitjan segle I aC, poc després de la fundació de *Gerunda*. D'aquesta època podria ser la primera fase constructiva de l'habitació del mosaic amb el paviment d'*opus signinum*. Amb el material recuperat, en la sitja obliterateda en època augustal podem deduir que va haver-hi una reforma de la fase baix-republicana tot i que no sabem si aquesta reforma correspon a les estructures que han sortit a la llum. Malgrat tot, el mosaic podria ser del segle II dC segons els canons estilístics de l'època. Pel moment, no s'han trobat indicis clars d'una fase baix-imperial. L'edifici que s'ens ha conservat hauria tingut funcions diverses segons l'època. En una fase alt imperial la vil·la va tenir la seva *pars urbana* en l'indret on hi ha l'església de Sant Pere. Es tractava d'una vil·la amb un mínim de dues ales: una ala sud i un ala oest. El promontori sobre el qual es situava li donaria un aspecte monumental a tot el conjunt i les habitacions residencials es situarien a prop de les terrasses amb unes vistes excel·lents al pla de Girona. S'ha argumentat que la vil·la podria haver-se aixecat sobre una gran plataforma sostinguda per contraforts, per monumentalitzar el conjunt residencial, però no se'n han trobat proves clares. Al marge esquerra del carrer d'accés a la vil·la encara es poden observar restes de murs que formarien part de la vil·la.

Làmina 3: Materials de la sitja 1007 (UE: 50) de Sant Pere (Montfullà) datats entre el 130 i el 110 aC. 1) *Lucernae*, 2) Ceràmica indígena d'engalba blanca, 3 i 4) Grisa de la Costa Catalana, 5 i 7) Campaniana B forma Lamboglia 55 i 5 i 6) Ceràmica de cuina feta a mà.

Làmina 4: Materials de la sitja 1007 (UE: 50) de Sant Pere (Montfullà) datats entre el 130 i el 110 aC. 1 i 2) Àmfora itàlica forma Dressel 1A.

Làmina 5: Materials de la sitja 1007 (UE: 50) de Sant Pere (Montfullà) datats entre el 130 i el 110 aC. 1) *Pithos* i 2 i 3) *Kalathos*.

CASSÀ DE LA SELVA⁷

17.- Puig del Castell

Bibliografia: Juanola, 1966, 12 i 13; Fuertes i Merino, 2002, 153-155; Fuertes i Merino, 2004, 183-185; Fuertes i Merino, 2005, 393-399; Fuertes i Merino, 2006, 223-225; Fuertes, Merino i Morales, 2008, 159-162; Colomeda, Fuertes i Merino, 2010, 195-198.

Poblat ibèric (s. III - I dC)

El poblat ibèric del Puig del Castell es localitza en un turó d'uns 270 metres sobre el nivell del mar dins dels turons que conformen els darrers contraforts de les Gavarres, a l'actual barri de la Verneda i a prop del Mas Bassets, la masia més propera. L'indret està envoltat de cara est-oest i sud per la riera del Vernegar. Des de l'indret es domina la part més meridional de la depressió selvatana.

Aquest poblat es va descobrir a l'agost del 1964, quan Narcís Ribalta, aconsellat per Lluís Esteve Cruañas, va visitar l'indret del Puig del Castell després d'un incendi.

El 1966 es varen realitzar les primeres tasques de neteja i excavació al jaciment, preparant-lo per a l'excavació, per part de la Colla Excursionista de Cassà. Sembla ser que van posar al descobert un tram de la muralla ibèrica del poblat entre d'altres estructures. Aviat es va fer ressò de la descoberta i la troballa va aparèixer al diari *Arriba* el 12 de maig de 1966: «*Vestigios de murallas del siglo IV antes de Jesucristo. Han sido descubiertas en Cassa de la Selva (Gerona). En el parque denominado Puig del Castell, de Mas Basset, en Cassa de la Selva, han sido descubiertos recientemente unos vestigios de murallas que se estiman anteriores al siglo IV antes de Jesucristo, Iniciadas las excavaciones se han encontrado diversos fragmentos de vasijas*».

Atès que en aquests moments no tenim constància de que haguessin començat les excavacions, suposem que van ser troballes fetes en superfície o per aficionats a l'arqueologia que van freqüentar l'indret poc després del seu descobriment.

En una visita efectuada per Miquel Juanola, Josep Ors i Carles González l'octubre de 1966 hi van poder recollir en superfície algunes escòries i fragments de ceràmica ibèrica que els va fer pensar en la possibilitat de que hi hagues hagut un forn al poblat, com de ben segur, n'hi devia haver.

Un cop M. Oliva, el delegat provincial d'excavacions arqueològiques, va notificar el seu descobriment al *Ministerio de Educación Nacional* el 1966, es va engegar un projecte per tal de dur-hi a terme una campanya d'excavacions programada, el desembre d'aquell mateix any, amb la col·laboració de la Colla Excursionista de Cassà. El 1968 i 1969 s'hi varen realitzar dues campanyes d'excavacions més. Es volia iniciar un altre campanya d'excavacions el 1972 per part del Col·legi de Cassà: «[amb data de 20 de març de 1972] Sr. Oliva: *El grupo de practicantes de Cassá, esperamos el permiso de Madrid para empezar las excavaciones. Tenemos ya el material hallado en el poblado, reunido en la Torre Salvana. Le agradeceríamos, si pudiera activar el assumepte, de forma que se empezara cuanto más pronto mejor. Muy agradecidos. Colegio de Cassá*». Desconeixem si al final es va dur a terme aquesta excavació.

⁷ Dins el terme municipal de Cassà de la Selva, seguint a (Merino, 1999), es fa referència a dos jaciments, el Puig de la Granja i Roca Ponsa, que no han pogut ser ubicats atès que la seva toponímia no ha estat atribuïda a cap indret del poble. Els materials d'aquests dos jaciments es guarden al Museu Arqueològic de Llagostera.

No és fins el 2001 que es tornaran a reempendre les excavacions al jaciment, a la part sud-oest, on es va obrir un sondeig d'uns 120 metres quadrats que va posar al descobert un tram de la muralla d'uns 16 metres de llargada, amb una amplada que oscil·la entre 1,60 i 2 metres, amb un traçat curvilini. També es va poder documentar un contrafort de la muralla de 6 metres de longitud i 2,5 metres d'amplada i les restes de dos murs que s'adossaven a la muralla que segurament pertanyien a habitatges del poblat.

El 2002 es va seguir treballant en la muralla ibèrica i es van excavar 79 metres més del seu traçat, podent localitzar una porta a la part nord. Es va observar, com és lògic, que la muralla seguia el perímetre del puig on es situa. A més a més, al sector de llevant, es van posar al descobert sis murs adossats a la muralla els quals conformaven dues habitacions ben definides.

Al 2003 es va delimitar la muralla pel sector de ponent, on restava més desconeguda. Al mateix sector de llevant, s'hi varen excavar nous murs, alguns dels quals, seguien una orientació totalment diferent i que s'haurien de relacionar amb una fase anterior a les dues estances que havien estat trobades. Al nivell superficial d'aquest sector hi apareixia arreu i amb força abundància, fragments de *tegulae* que, juntament amb l'altre material arqueològic: àmfora ibèrica, ceràmica comuna oxidada, elements de ferro, ossos i alguna moneda de bronze, permeten situar el moment d'abandonament del poblat, almenys al segle II aC.

En les campanyes del 2004 i el 2005 es va netejar i excavar superficialment el perímetre sud del jaciment, que és la zona amb més pendent i més arrasada, on hi van aparèixer noves estructures interiors, adossades a la muralla. Tot i així es va fer difícil seguir el traçat de la muralla cap a ponent ja que el nivell d'arrasament és molt alt. Al sector nord-est es va excavar en profunditat en un dels àmbits que hi havia adossats a la muralla, ja que fins aleshores, en aquest sector, només es coneixia la planta de les estructures de forma superficial. Es va poder recollir material del segle III-II aC i a més a més de forma molt minsa i en els nivells superficials, dos petits fragments de t.s. sudgàl·lica que ens indicaria una certa freqüentació de l'indret fins el segle I dC.

En les intervencions del 2006 i 2007, al sector sud es va excavar el que restava del nivell superficial i al sector de llevant es va poder excavar, amb més profunditat, una de les habitacions adossades a la muralla (l'àmbit 2), que va donar una potencia d'almenys 70 centímetres ja que no es va arribar a la roca natural.

Les últimes campanyes es van realitzar el 2008 i el 2009. Al sector de llevant es va poder arribar a la roca mare en tots els àmbits que s'estaven excavant. En un d'aquests espais van aparèixer dues estructures negatives, una fossa i una sitja, de planta circular, que es tallaven, essent la sitja més moderna que la fossa. Als estrats de reompliment d'aquestes estructures s'hi va poder recollir: ceràmica comuna oxidada, reduïda i de pasta de «sandwich», *dolia*, una moneda romana força malmesa i es va recuperar més t.s. sudgàl·lica als nivells superficials.

Cal esmentar que des del 1969 fins el 2001 el poblat va ser objecte d'espoli continuat que deuria malmetre el context arqueològic. Algunes d'aquestes peces són al Museu Arqueològic de Llagostera i són eines de ferro agrícoles i alguns objectes d'ornamentació com arracades, fíbules i aplics de bronze.

Figura 51: Vista en primer terme del Puig del Castell i en darrer terme el Puig Aldric. Fotografia: autor.

18.- Camp de la Vinyaperduda

Bibliografia: Llinàs, Merino i Vargas, 2002, 255-258.

Forn (s. II-I aC)

Al veïnat de la Verneda, entre les rieres de Can Mercader i Can Vilallonga s'hi estén una plantació d'eucaliptus, en uns camps que reben el nom de Camps de la Vinyaperduda. En aquest indret, ja s'hi havien trobat alguns rebuigs de ceràmica cuita que denotaven la presència d'un forn. Durant els anys 70, un grup de la Colla Excursionista de Cassà va poder recollir diversos fragments de ceràmica romana i material constructiu (*tegulae* i *imbrices*). A més a més, també van trobar-hi molta quantitat d'argila cuita que semblava que hagués format part d'una estructura, probablement d'un forn. No és fins la tardor del 2000 que l'Ajuntament de Cassà decideix iniciar una campanya d'excavacions en aquest punt per determinar la importància històrica i arqueològica del jaciment.

Es van realitzar dos sondejos: un dels quals es va fer al lloc on s'hi va trobar ceràmica romana i material constructiu en força abundància. Aquí, sota un nivell de rebutjos de forn i ceràmiques cremades entre les quals s'hi trobava àmfora tarraconesa, hi va aparèixer un paviment, força malmès, format per maons de 40-60 centímetres de longitud i 30 centímetres d'amplitud. Hauríem d'associar aquesta estructura a les restes d'un forn d'època romana que funcionà a cavall entre els segles II i I aC. Al segon sondeig, realitzat al punt més alt del turó, no s'hi va poder documentar cap estructura, deixant de banda alguns fragments superficials de tègula. Segurament aquest sector estava força afectat per l'erosió, que havia provocat en l'indret, la plantació d'eucaliptus i els diversos treballs agrícoles. Fruit de l'erosió, es pot documentar una gran dispersió de material ceràmic que s'estén fins l'altre costat de la carretera i ocupa tota la vessant de ponent/migdia del turó.

19.- Camp de l'Arrencada

Bibliografia: Montalbán, 2000; Llinàs, Merino i Montalbán, 2000, 100-103; Llinàs, Merino i Montalbán, 2010, 299-301.

Sitjar (s.II aC)

Les sitges del camp de l'Arrencada es situen en un promontori de sauló, al veïnat de Serinyà, molt a prop de Can Carbonet, dominant el curs de la Verneda a uns 700 metres al sud-est. Actualment el jaciment està parcialment destruït ja que la construcció de la C-250, que les posà al descobert, hi passa per sobre.

L'excavació realitzada des de mitjans de maig fins a finals de juny de 1999 va posar al descobert unes 23 sitges i 3 abocadors dividits en dos períodes: 8 sitges i 2 escombreres del segle II aC i 12 sitges i una escombrera datades entre el s. XIII-XV. En aquest cas ens centrarem en les estructures més antigues.

El material que farceix les sitges ibèriques és del segle II aC ja que s'hi ha documentat: ceràmica ibèrica oxidada, àmfora ibèrica, ceràmica grisa de la costa catalana, *kalathos*, campaniana A forma Lamboglia 5, campaniana B, àmfora itàlica (forma Dressel 1), ceràmica de cuina feta a mà i a torn, un ungüentari, *pondera*, claus de ferro, molins i fauna.

20.- Can Roser

Bibliografia: Bagué, Carreras i Gutiérrez, 1990, 13; Merino, 1999, 77-78 i 94-96.

Sitja (s.II aC) i probable forn

Can Roser es troba al veïnat de Matamala al nord-oest de Cassà. L'indret es troba enmig de dues rieres: la Freixeneda, a la seva façana nord-oest i un afluent d'aquesta de cara sud. Des del punt més alt es controla la depressió selvatana més pròxima i a nord-est, els primers contraforts de les Gavarres.

El 1975 es van efectuar unes obres dins de Can Roser, en les quals hi va aparèixer una sitja que no va ser excavada. Tot i així el material que va aparèixer en els removiments de terres assenyala un context del segle II aC: àmfora ibèrica, ceràmica comuna ibèrica oxidada i reduïda, ceràmica grisa de la costa catalana, *kalathos*, ceràmica d'engalba blanca, campaniana A i B, fusaiols i material constructiu (*tegulae*). També es van trobar les restes d'un probable forn tot i que no s'ha pogut documentar més i no tenim cap més notícia que ens ajudi a precisar en la seva cronologia.

21.- El Formigat

Bibliografia: Merino, 1999, 79 i 96; Llinàs, Merino i Montalbán, 2010, 301.

Probable establiment rural (s. II aC)

Al veïnat de la Verneda, entre el Molí Nou d'en Vilallonga i Can Torrent, en una zona boscosa i de terrenys de sauló, Joan Gener hi va poder recollir ceràmica ibèrica i romana. Més tard, membres de la Colla Excursionista de Cassà hi van trobar ceràmica indígena. Recentment es va comprovar que l'indret que presentava més concentració de material arqueològic era el camí que seguia paral·lel al torrent de Romeguerar on s'hi va poder observar: ceràmica comuna ibèrica, algunes vores i nanses d'àmfora ibèrica i ceràmica grisa de la costa catalana.

S'ha argumentat que podria ser un camp de sitges. Segons el nostre criteri, també es podria tractar d'un petit assentament rural indígena establert en un dels turons que conformen l'indret o a les proximitats del torrent.

22.- Nucli urbà, Rambla onze de setembre

Bibliografia: Juanola, 1978, 10 i 11; Bosch i Condolà, 1979, 7; Llinàs i Merino, 1991, 21; Merino, 1999, 77.

Sitja (s. II aC)

La sitja de la rambla 11 de setembre es situaria, com bé diu el nom del carrer, al costat d'un curs fluvial, salvant-se de les inundacions per la seva posició elevada en època antiga.

Aquesta sitja va ser excavada el 1978 per la Colla Excursionista de Cassà, amb ajuda del Servei d'Història de la Diputació, per documentar quins materials hi apareixien i, d'aquesta manera, salvaguardar-la de la seva degradació. Es va poder recuperar material constructiu (*tegulae* i *imbrices*), quatre molins de vaivé i dos molins rotatoris, ceràmica comuna romana o ibèrica, àmfora ibèrica, àmfora itàlica, ceràmica àtica de vernís negre, segurament residual, campaniana A (forma Lamboglia 36), ceràmica grisa de la costa catalana, ceràmica feta a mà. Els materials recuperats permeten situar el nivell d'obliterament al segle II aC. A l'interior de la sitja, prop de la boca, hi havia tres petits forats que podrien haver servit per a sostenir una tapadora o una estructura que facilités el seu buidatge (Merino, 1999). Hem de pensar que aquesta estructura es situaria una mica més allunyada de la boca de la sitja atès que l'estructura completa hauria fet uns 3 metres de profunditat.

Aquesta estructura va ser tapada per un mur de formigó per evitar accidents ja que va haver-hi un petit accident de transit en aquella zona i es va decidir tapar-la. Recentment, en el mateix mur, s'ha dibuixat la secció de la sitja a tamany real, segons els dibuixos que es van fer en el moment de l'excavació.

23.- Sitja de la carretera de Riudellots

Bibliografia: Merino, 1998, 53-54; Merino, 1999, 78; Llinàs i Merino, 2000b, 352.

Sitja (època ibèrica)

Aquesta sitja, situada a redós de la carretera C-25, es va posar al descobert durant l'habilitació d'un camí veïnal. El 2002 s'hi va realitzar una excavació arqueològica en la qual es van poder recuperar ceràmica de cuina feta a mà i alguns fragments de ceràmica comuna ibèrica motiu pel qual no podem datar bé el moment d'amortització d'aquesta estructura.

24.- Ermar dels camins blancs

Bibliografia: Merino, 1999, 78.

Estació indeterminada

En aquest indret membres de la Colla Excursionista de Cassà hi varen localitzar diversos fragments de ceràmica comuna ibèrica i ceràmica grisa de la costa catalana.

25.- Puig de l'Esquetlla

Bibliografia: Merino, 1999, 79.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 5 d'abril de 2018].

Troballa aïllada (època romana)

En aquest promontori situat a pocs metres del Puig del Castell, membres de la Colla Excursionista de Cassà hi van poder recollir diversos fragments de *tegulae* i ceràmica comuna oxidada.

26.- Can Cassà de les Serres

Bibliografia: Merino, 1999, 81.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 5 d'abril de 2018].

Probable establiment rural (època romana)

L'any 1990 Joaquim Mundet, membre de la Colla Excursionista, localitzà restes de tègula romana a les parets d'aquest mas. També en els camps aturonats que hi ha rere la casa s'hi varen detectar alguns fragments de material constructiu i ceràmica comuna. Caldria situar alguna mena d'establiment rural d'època romana a prop d'aquest mas.

27.- Camí de Can Cassà de les Serres

Inèdit

Estació indeterminada (època romana)

En un vessant de cara migdia que desemboca a la riera de Mas Torrent, s'han pogut observar diversos fragments informes i rodats de *tegulae* i ceràmica comuna oxidada.

28.- Puig de la Castellana

Bibliografia: Merino, 1999, 79.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 5 d'abril de 2018].

Probable establiment rural (s. II aC - I aC)

En aquest indret, durant la dècada dels 60, Joan Gener hi detectà diversos fragments de ceràmica i material constructiu (*tegulae* i restes de paviments). Gener també menciona la troballa d'una inscripció, de la qual no en tenim cap notícia. En una de les prospeccions efectuades en motiu de la carta arqueològica del Gironès, a principis dels 90, encara s'hi van poder observar alguns fragments de ceràmica comuna oxidada. Malgrat tot, la zona ha estat afectada per la construcció de diversos habitatges que podrien haver malmès bona part del jaciment que es conservava.

29.- Camp de les Romerenques

Bibliografia: Merino, 1999, 79.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 5 d'abril de 2018].

Probable establiment rural o sitjar (s. II - aC)

Prop del Mas Rebitxo, en la vessant de migdia d'un camp, es situa aquest jaciment on membres de la Colla Excursionista hi van recollir diversos fragments de ceràmica comuna ibèrica, ceràmica de cuina feta a mà i material constructiu (*tegulae*).

Figura 52: Vista del jaciment del Camp de les Romerenques. Fotografia: autor.

30.- Camí dels Metges

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 5 d'abril de 2018].

Establiment rural (s. II – I aC)

Enmig del camí que condueix als Metges (Sant Cebrià de Lledó-Baix Empordà) es van identificar el 2003, durant la revisió de la Carta Arqueològica de la Selva, les restes d'un àmbit quadrangular del qual només se'n conserva una cantonada. Els murs, lligats amb fang, estan molt arrasats i només conserven la primera filada, que s'assentaria sobre la roca mare, fan una amplada d'uns 50 centímetres i estan conformats per pedres irregulars d'origen local. Al seu voltant es van documentar alguns fragments de ceràmica comuna ibèrica amb la característica pasta de sandvitx. Aquest jaciment s'ha vist molt afectat per l'obertura del camí i els seus treballs d'arranjament així com l'erosió del terreny on es troba. Actualment els murs resten tapats amb terra per millorar la circulació del camí.

31.- Can Català del Castell

Bibliografia: Merino, 1999, 80.

Troballa aïllada

Miquel Oliva assenyala la presència de ceràmica romana en aquest mas, on es considera que hi hauria el castell de Cassà de la Selva. El material al qual fa referència s'ha perdut.

32.- Can Peret Llebrers

Bibliografia: Merino, 1999, 80.

Troballa aïllada

Miquel Oliva dóna notícia de la troballa de ceràmica romana prop d'aquesta masia.

33.- Puig de les Puces

Bibliografia: Merino, 1999, 81.

Troballa aïllada (època romana)

En un suau pujol, molt proper al Puig del Castell s'hi va poder identificar un pivot d'àmfora itàlica durant l'any 1967 per part de Joaquim Mundet, que avui resta desaparegut.

FORNELLS DE LA SELVA

34.- Punt indeterminat

Bibliografia: Oliva, 1954b, 319.

Troballa aïllada (època romana)

En un indret indeterminat del terme municipal de Fornells de la Selva, es va trobar la *meta* d'un molí rotatori fet de pedra basàltica que va ingressar a la Comissaria Provincial, al Museu d'Arqueologia de Girona. Segons alguns autors (Burch, *et al*, 1992) aquesta peça podria haver aparegut a prop dels camps de Can Massot. En aquest cas, molt probablement estaria relacionada amb el gran sitjar que es va excavar entre el 2008 i el 2012.

Figura 53: *Meta* d'un molí rotatori trobat en un punt indeterminat de Fornells. Font: Oliva, 1954, 316.

GIRONA

35.- Torre Vedruna

Bibliografia: Merino, 2002; Dehesa, 2009; Dehesa, 2010, 109-111.

Sitjar (s.II aC)

L'any 2000 arran de les obres de la carretera C-65, per millorar els accessos a l'AP7 es posaren al descobert unes 31 sitges de la segona meitat del segle II aC força malmeses per una canalització contemporània.

L'any 2007 arran de la urbanització del Sector Transports, proper a la C-65, es dugué a terme una excavació preventiva on s'excavà un gran paleocanal d'època romana (segles II-I aC) d'uns 80 metres de longitud per una amplada d'uns 3,50 metres, que tallava algunes sitges i estructures negatives indeterminades de cronologia ibèrica força arrasades. Dins del paleocanal es pogué recuperar fragments ceràmics d'àmfora itàlica, grisa de la costa catalana, àmfora ibèrica, ceràmica comuna ibèrica, ceràmica púnica, ceràmica de cuina feta a mà amb algun cordó imprès, material constructiu (tovot) i alguns objectes de ferro i de bronze com una fíbula.

Per últim el 2008 en motiu de les obres del mateix indret es realitzaren treballs arqueològics que posaren al descobert 30 sitges datades de la segona meitat del segle II aC. El material de colgament fou escàs però prou significatiu com per datar el conjunt dels dipòsits: àmfora ibèrica, ceràmica comuna ibèrica, *kalathos*, material constructiu (tovot, *imbrices* i *tegulae*), àmfora itàlica forma Dressel 1A, ceràmica itàlica de cuina, ceràmica de cuina feta a mà, ceràmica grisa de la costa catalana, *pondera*, molins, àmfora púnica forma Mañá C2a, àmfora greco-itàlica, ceràmica campaniana B forma Lamboglia 33, fusaioles, algun objecte de bronze, algunes peces discoïdals de ceràmica i per últim, una quantitat destacable de fauna de la qual en destaquem un èquid i un cànid en connexió anatòmica i un bucrani, tots abocats en sitges diferents.

36.- Mas Xirgu/Torre Bonica

Bibliografia: Colomeda i Monguiló, 2008; Fuertes, 2009 i Colomeda, *et al.*, 2010, 61-64.

Vil·la romana (s. I aC -III dC)

El 2008 en motiu de les obres de la Línia d'Alta Velocitat es posaren al descobert, a tocar del polígon industrial del Mas Xirgu, les restes d'un probable dipòsit de planta quadrangular, totalment desplaçat del seu indret original com si hagués estat mogut per un corrent de terres de causes desconegudes, ja que no es va poder documentar la seva rasa de fonamentació ni cap traça de l'hipotètic revestiment de les parets ni el paviment. Tanmateix les parets es sostenien inclinades sota un enderroc. El dipòsit es trobava molt proper a un mur força arrasat, que s'ha considerat que podria estar *in situ*.

El material que es va recuperar durant l'excavació comprenia un període cronològic que va del segle I al III dC tot i que els estrats estaven remenats. Així doncs s'ha pogut documentar en els nivells d'amortització àmfora tarraconesa formes Dressel 2/4 i Dressel 1, àmfora itàlica forma Dressel 1, àmfora africana forma Mañá C, T.S. Sudgàlica forma Ri8, T.S. Itàlica amb una marca illegible, ceràmica campaniana B, ceràmica de la costa catalana, ceràmica comuna oxidada i reduïda amb alguns morters, ceràmica de cuina feta a mà, TS. Africana A, ceràmica comuna ibèrica amb algun exemplar de *kalathos*, *pondera*, molins, una quantitat de fauna notable, elements de vidre i ferro, una moneda de bronze illegible, ceràmica campaniana A, *dolia*, ceràmica africana de cuina forma Ostia I, àmfora ibèrica i força material constructiu.

Tanmateix immediatament al sud d'on es van excavar aquestes estructures, al mas anomenat Torre Bonica o Can Montiel s'hi poden observar restes de *tegulae* reaprofitades als murs de la casa.

Finalment es té coneixement de que en un indret entre la Nacional II i la carretera de Santa Coloma es va recollir fragments de ceràmica grisa de la costa catalana i ceràmica comuna oxidada (Nolla i Casas, 1984, 178). L'indret s'esmenta amb un nom ambigu, «Pla de Girona», ja que no es coneix la procedència d'aquests materials. Des del nostre punt de vista podrien provenir d'aquest indret ja que la dispersió de material és notable tot i que també podrien guardar relació amb l'extens sitjar de Torre Vedruna.

Tot sembla indicar que ens trobem davant d'una probable vil·la romana que es trobaria força malmesa per les infraestructures que s'hi han bastit al seu voltant com la carretera C-65 o la canalització del riu Güell. No descartem que una part de la vil·la pugui situar-se sota la masia de Torre Bonica, la qual ocuparia una extensió considerable.

37.- Can Pau Birol

Bibliografia: Nolla i Casas, 1984, 178; Burch, *et al.*, 2010, 308 i Burch, *et al.*, 2014, 377.

Vil·la romana (s. I aC -IV dC)

Aquesta vil·la, situada al bell mig del pla de Girona entre el Güell i el Masrocs, més coneguda pels seus notables mosaics del segle III dC, podria tenir una primera fase constructiva baix-republicana atès que durant les excavacions que s'hi van realitzar al segle XIX es va recuperar ceràmica de vernís negre, àmfora itàlica i ibèrica, *dolia* i altres materials interessants però difícils de datar com un *tubuli*. També s'han identificat petits fragments de mosaic amb tesselles blanques i negres, els quals segons els canons artístics de l'època podrien pertànyer a la fase augustal del jaciment.

38.- Santa Eugènia

Bibliografia: Pons, 1987, 10-12.

Troballa aïllada

En algun indret del veïnat de Santa Eugènia s'hi trobà una as ibèric de la seca *Untikesken*, que s'hauria encunyat al llarg de la primera meitat del segle II aC.

39.- Pujada de Sant Feliu

Bibliografia: Fuertes i Codina, 2018, 343-345.

Fosses (s. I aC – V dC)

El 2015 arran de les obres d'una nova xarxa de sanejament d'aquesta zona del barri vell, es van detectar unes 12 fosses, força malmeses pel pas d'una canonada moderna, de les quals se'n excavaren 9. Aquestes estructures estaven retallades en part sobre un estrat d'època romana i en part sobre el substrat geològic. Les excavacions efectuades van determinar que aquestes fosses s'havien obliterat en fases cronològiques diverses.

De les 9 fosses, la 1 i la 9 van ser amortitzades en època augustal ja que es va documentar t.s. sudgàl·lica formes Draggendorf 16, 24/24, 24/25 i Ritterling 8, juntament amb ceràmica de roig intern pompeïà, grisa de la costa catalana, ceràmica de parets fines, àmfora tarraconesa i bètica entre d'altres.

En l'estructura 4 es van documentar materials del segle I dC com t.s. itàlica forma 1 Consp. 20, t.s. sudgàl·lica formes Draggendorf 17 i 18, ceràmica campaniana B, roig intern pompeïà, ceràmica de parets fines forma Mayet 10, etc.

Les estructures 3 i 7 contenien nivells del segle I-II dC amb la presència de t.s. africana A forma Hayes 9, ceràmica africana de cuina formes Hayes 196 i 23, t.s. itàlica forma 2 Consp. 17 i un segell «CAMVRIVS», t.s. sudgàl·lica, àmfora itàlica, àmfora tarraconesa, ceràmica de parets fines, campaniana B, ceràmica grisa de la costa catalana i d'engalba blanca ibèrica i àmfora bètica forma 1 Camulodunum 186.

En la fossa 5 es recuperaren materials que van del segle II al III dC com t.s. sudgàl·lica, t.s. africana A forma Hayes 26 i ceràmica africana de cuina formes Hayes 23, 23b, 196, 197 i Ostia III 108.

Finalment en l'estrat superior de la fossa 5 i en les terres de rebliment de l'estructura 6 es recuperà ceràmica baix imperial (s. IV – V dC) com t.s. africana D forma Hayes 61, t.s. africana C forma Hayes 50, t.s. *lucente* i àmfora africana.

40.- Casa de les figues

Bibliografia: Nolla i Casas, 1984, 181.

Trobada aïllada (època romana)

Aquest jaciment fou donat a conèixer per Miquel Oliva, que pogué recollir en aquest indret diversos materials com ceràmica de cuina feta a mà i ceràmica comuna a torn de la que en destaca una imitació de la forma Hayes 23A.

41.- Carrer del Llop-Pujada del rei Martí

Bibliografia: Nolla i Casas, 1984, 179; Fuertes, 2018, 397-399.

Via Augusta, necròpolis i forn (s. I aC – VI dC)

Aquest carrer conserva actualment, si fa no fa, el mateix traçat que seguiria la Via Augusta poc abans d'entrar a *Gerunda* a través del portal de Sobreportes, la porta nord de la ciutat. L'any 1959 i 1962 en obres d'arranjament del carrer, es van recuperar alguns fragments de *tegulae* que permetien intuir una probable zona d'enterrament a redós de la Via Augusta, un fet tanmateix lògic però mancat d'una intervenció arqueològica que aportes dades més consistents. De fet, la troballa dels vuit sarcòfags de marbre paleocristians vora la capella de Sant Feliu, reforçava aquesta hipòtesi. El 2015 arran de la construcció d'un ascensor, es posà al descobert una sepultura datada del segle III dC i un forn d'època romana, el que confirma la hipòtesi que s'havia plantejat de bon principi. El 2016 als números 5 i 7 es va detectar uns estrats que podrien ser d'època augustal en descobrir t.s. sudgàl·lica forma Drag. 19.

42.- Sant Feliu

Bibliografia: Nolla, *et al.*, 2016, 434-439.

Necròpolis (s. I aC – VIII dC)

La capella de Sant Feliu s'aixeca en un indret òptim per a l'establiment d'una necròpolis atès que es situa a pocs metres del portal de Sobreportes, l'accés principal a la ciutat de *Gerunda* venint des del nord a través de la Via Augusta, la via terrestre més important d'aquest territori en aquells moments.

Tradicionalment sempre s'havia associat una àrea d'enterraments a l'entorn aquesta església tant pels motius que acabem de descriure com per la presència de vuit sarcòfags de marbre exposats dins el recinte. Es tracta de vuit tombes tallades i esculpides en marbre provinents de Roma. Sis d'ells estan decorats amb episodis bíblics o elements iconogràfics cristians mentre que només dos presenten motius pagans: la cacera d'un lleó i el rapte de Prosèrpina. El darrer sepulcre seria el més antic de tot el conjunt i dataria del primer terç del segle III dC mentre que la resta es situaria entre els inicis i mitjan segle IV dC.

Entre els anys 1984 i 1986 es realitzaren els primers treballs arqueològics a l'exterior de l'església en les quals es documentaren diversos enterraments d'època romana alt-imperial i altres inhumacions més tardanes fetes de *tegulae* de secció quadrangular, aquesta inhumació es trobava dins l'angle recte de dos murs de rierencs lligats amb morter que s'han associat als límits d'una àrea funerària situada a tocar del sepulcre de Sant Feliu, que hauria estat martiritzat a Girona l'any 304 dC amb l'aplicació de l'edict de Nicomèdia.

L'any 2010 es realitzà una excavació arqueològica a l'interior de la capella del sant màrtir. Els treballs efectuats van consistir en l'obertura de dues rases rectangulars, una a la capçalera de l'església i l'altre a l'ala nord per comprovar si es detectaven restes del primer santuari cristià que s'edificà en aquest lloc.

En el transcurs d'aquesta intervenció, a la rasa de la capçalera es va posar al descobert part d'un mur lligat amb morter de calç que s'anava eixamplant en direcció ponent fins a mesurar 1,30 metres d'amplada, al qual s'adossaven almenys tres murs. Tot aquest entramat de murs correspon al nivell de fonamentació d'algun edifici. A la franja nord d'aquest sondeig es van detectar quatre inhumacions fetes d'obra, mitjançant *opus signinum* i *tegulae*. Aquestes tombes estaven disposades una al costat de l'altre però no es van col·locar al mateix temps sinó progressivament. A més a més, en cap d'elles es van constatar restes humanes ja que segurament els cossos havien estat exhumats durant alguna reforma de l'edifici. En aquest mateix sondeig es pogué excavar la rasa de fonamentació de l'actual nau de l'església, en la qual es va documentar la reutilització de grans blocs escairats de pedra sorrenca, que provindrien segurament de l'edifici anterior a la capella actual i que es desmantellà, aprofitant-ne els materials convenients. Tanmateix s'identificaren blocs de travertí, fragments de paviment d'*opus signinum* i d'*opus tessellatum* bicromat amb tesselles negres i blanques, un tipus de mosaics datables d'època alt-imperial. Amb tot aquest conjunt de materials s'ha argumentat que es podria haver reaprofitat o malmès alguna tomba de la necròpolis anterior.

Finalment en la rasa oberta a l'ala nord, en destaquen dos murs, construïts en diversos moments ja que un es recolza sobre l'altre. Segurament tindrien relació amb tot el conjunt funerari documentat a la capçalera de la capella actual.

43.- Cases barates «Mazzo Mendo»

Bibliografia: Nolla i Casas, 1984, 180.

Establiment rural o probable vil·la romana (època romana)

El 1959 durant la construcció d'aquests blocs de pisos, al barri de Pedret, es posaren al descobert alguns murs i ceràmica d'època romana. Podria tractar-se d'algun tipus d'establiment rural que es situaria a tocar de la Via Augusta, que passava a pocs metres d'aquest indret.

44a.- Palau Sacosta

Bibliografia: Nadal i Gil, 2017, 113-115.

Documentació: Arxiu Municipal de Girona. Diario de Gerona de Avisos y Noticias. 6/3/1931. p. 1 i 4.

Sitjar (s-II aC – I dC)

Ben a prop dels dos mil·liaris de pedra sorrenca que es varen posar al descobert en aquest indret, es van localitzar també 6 sitges que foren atribuïdes erròniament a fosses d'inhumació. Dels seus nivells de rebliment, segons R. Masó, es van extreure abundants còdols, restes faunístiques i material constructiu d'època romana (*tegulae*) que permeten situar-les entre el segle II aC i l'I dC com la major part d'aquest tipus de fosses. Cal assenyalar que les sitges van ser excavades pels propietaris de la finca on varen ser descobertes.

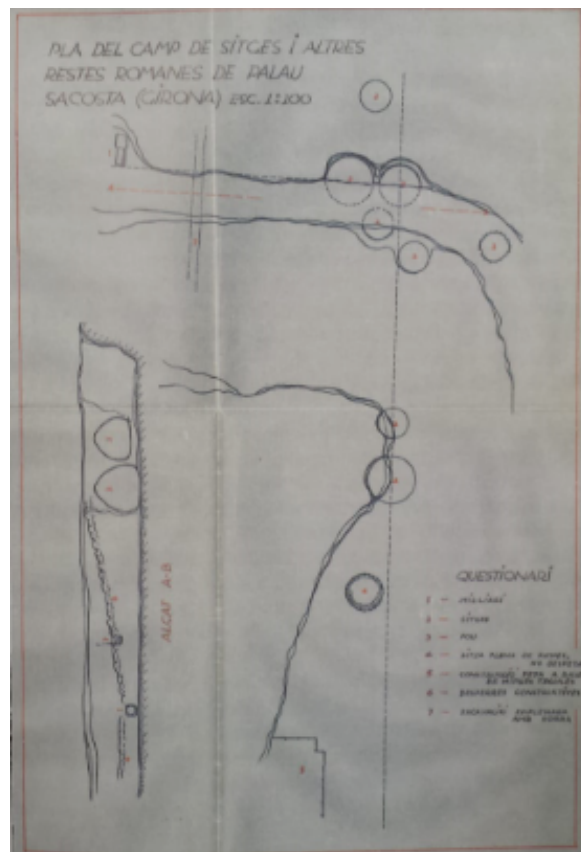

Figura 54: Planta amb la situació dels dos mil·liaris i les sitges descobertes a Palau Sacosta el 1931. Font: Nadal i Gil, 2017, 113.

LLAGOSTERA

44b.- Can Pere Pere

Bibliografia: ASSERP, 1994, 17; Burch, 1996a, 7-8.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Sitjar (s. II aC)

Prop d'aquest mas es varen excavar el 1972 per part de membres del Museu Arqueològic de Llagostera, dues sitges en les quals es va poder recuperar fragments de ceràmica Campaniana, ceràmica comuna oxidada i reduïda, ceràmica de cuina feta a mà i a torn, àmfora ibèrica i àmfora itàlica. Tot aquest conjunt de ceràmiques permet datar l'obliterament d'aquest dos dipòsits al segle II aC sense més precisions.

Figura 55: Una de les sitges descobertes a Can Pere Pere.
Fotografia: Arxiu Municipal de Llagostera.

45.- Pocafarina

Bibliografia: Soler, 1973, 129-130; ASSERP, 1994, 17; Burch, 1996a, 8.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Sitjar (s. II aC)

En el carrer Ricard Casademont, dins el veïnat de Pocafarina, adjunt al nucli urbà de Llagostera, s'hi van excavar a la dècada dels 70 per membres del Museu Arqueològic de Llagostera dues sitges, tot i que hi havia indicis de més estructures negatives com aquelles. En aquests treballs es varen recuperar fragments de ceràmica comuna ibèrica, de la que en destaca un *kalathos*, ceràmica grisa de la costa catalana imitant les formes Lamboglia 21-25 i 27, ceràmica de cuina feta a mà algunes decorades amb cordons i un fragment de molí de vaivé. S'ha datat el colgament de les sitges dins la segona meitat del segle II aC.

Recentment s'han realitzar uns treballs arqueològics en aquesta mateixa zona i s'ha pogut excavar part d'un altre sitja, els resultats de la qual resten pendents d'estudi.

46.- Pla de Maiena

Bibliografia: Soler, 1973, 131-141; Nolla i Casas, 1984, 187; ASSERP, 1994, 17; Burch, 1996a, 7.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Sitjar (s. II aC – I dC)

El 1966, membres del *Centro de Estudios de Llagostera*, a prop del km.12 de la carretera de Sant Feliu (C-65z), als peus del nucli de Llagostera, van excavar 19 sitges de les quals una es podria haver colgat al segle III aC, vuit es van oblitar al segle II aC en documentar ceràmica campaniana A forma Lamboglia 9, 31, 28 o 29 i 36, ceràmica de la costa catalana reduïda i oxidada (sobretot plats i gerres bicòniques), amb algunes imitacions de les formes Lamboglia 21-25 i 27, ceràmica de cuina feta a mà, amb algun atuell de fireta, ceràmica comuna a torn, restes de *dolia*, àmfora ibèrica, àmfora itàlica forma Dressel 1A, i una presència notable de material constructiu (*tegulae*), alguns *pondera* i fusaioles. També es documentà en alguna sitja, fragments d'època alt-imperial com una base de t.s. sudgàl·lica amb el *sigillum* IBERIVS que assenyalaria una certa freqüentació o fins i tot colgament d'alguna sitja en ple segle I dC.

Dos es poden atribuir a època romana sense més precisions ja que s'ha documentat fragments de *tegulae* i *dolia*. Altres podrien ser més antigues com en quatre casos, on es va documentar una destrat pulimentada, un fragment de molí de vaivé i diversos fragments informes o algun atuell de ceràmica de cuina feta a mà.

En cinc sitges no es va recuperar cap tipus de material, només pedres, algunes treballades.

Figura 56: Procés d'excavació d'una de les sitges del Pla de Maiena. Fotografia: Arxiu Municipal de Llagostera.

47.- Pineda del Rector

Bibliografia: ASSERP, 1994, 17.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Sitjar (s. II aC)

Entre els anys 1982 i 1983, gràcies a la notificació d'un treballador de la zona a Emili Soler, membre del Museu Arqueològic de Llagostera, es van excavar 4 sitges en una zona forestal d'on s'extreien àrids il·legalment. El 1992 se'n pogué documentar un altre i una estructura de planta quadrangular, de poca fondària, amb abundants restes de carbons al seu interior i algun fragment de ceràmica. S'ha establert una datació aproximada dins el segle II aC.

48.- Els Gressencs d'en Bauli

Bibliografia: ASSERP, 1994, 17.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Documentació: Arxiu Municipal de Llagostera, núm. inventari: 227.

Sitjar (s. II aC)

L'any 1987 es notificà a Emili Soler la descoberta de tres sitges durant construcció de dues cases en aquest indret. Les sitges en qüestió, van proporcionar ceràmica comuna oxidada i reduïda, ceràmica de cuina, àmfora i algun objecte de metall. El 1996 procedent d'aquest indret, ingressà als magatzems de l'Arxiu Municipal de Llagostera part d'una àmfora itàlica amb un grafit ibèric proper al pivot.

49.- Can Bauler de Dalt o Can Baulé de Dalt

Bibliografia: Masvidal, 2008, 56.

Troballa aïllada (s. II aC - III dC)

En algun indret proper a aquest mas s'hi han pogut identificar fragments de ceràmica africana de cuina forma Hayes 197 molt erosionada, *tegulae*, àmfora itàlica, àmfora tarraconesa, ceràmica comuna ibèrica oxidada i ceràmica de cuina feta a mà. Amb els materials que hem pogut estudiar, es dibuixa un ampli període temporal que va des d'inicis del segle II aC fins el segle III dC. Amb els quals intuïm que en algun moment d'aquest espai cronològic hi hauria algun tipus d'establiment rural a prop d'aquesta masia.

50.- Puig Morató

Bibliografia: Burch, 1996a, 8.

Sitja (s. II aC)

En aquest promontori es va excavar una sitja que contenia al seu rebliment fragments de *tegulae*, àmfora i ceràmica ibèrica a torn, ceràmica de cuina feta a mà i una peça d'un molí rotatori. Segons aquests materials s'ha datat del segle II aC sense més precisions.

51.-Mas Sec

Bibliografia: Burch, 1996a, 8.

Sitja (època ibèrica)

En aquest indret s'excavà una sitja que contenia ceràmica de cuina feta a mà i a torn i alguna peça discoïdal. Tot aquest conjunt de material no permet fixar una cronologia concreta de l'amortització d'aquesta estructura.

52.- Ermita de Sant Llorenç

Bibliografia: Soler, 1973, 116 i Turon, 2015, 43-58.

Probable establiment rural (època romana)

La nombrosa presència de fragments de *tegulae* i algun marbre blanc reaprofitats al parament dels murs de la capella, indicaria la proximitat d'un establiment rural més o menys notable. De fet en el camí d'accés a l'ermita es fa referència a uns murs que el travessen, amb algun fragment de *tegulae* i *imbrex* a la vora. Convé assenyalar que aquesta ermita es troba a pocs metres del sitjar de Plaça Balladora.

Figura 57: Antefixa descoberta a la sitja núm. 2 de Sant Llorenç/Plaça Balladora altrament coneguda com la «Dama de Sant Llorenç». Fotografia: Arxiu Municipal de Llagostera.

53.- Sant Llorenç-Plaça Balladora

Bibliografia: Soler, 1973, 116-128; Nolla i Casas, 1984, 187; ASSERP, 1994, 17; Burch, 1996a, 5-6; Turon, 2015, 43-58.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

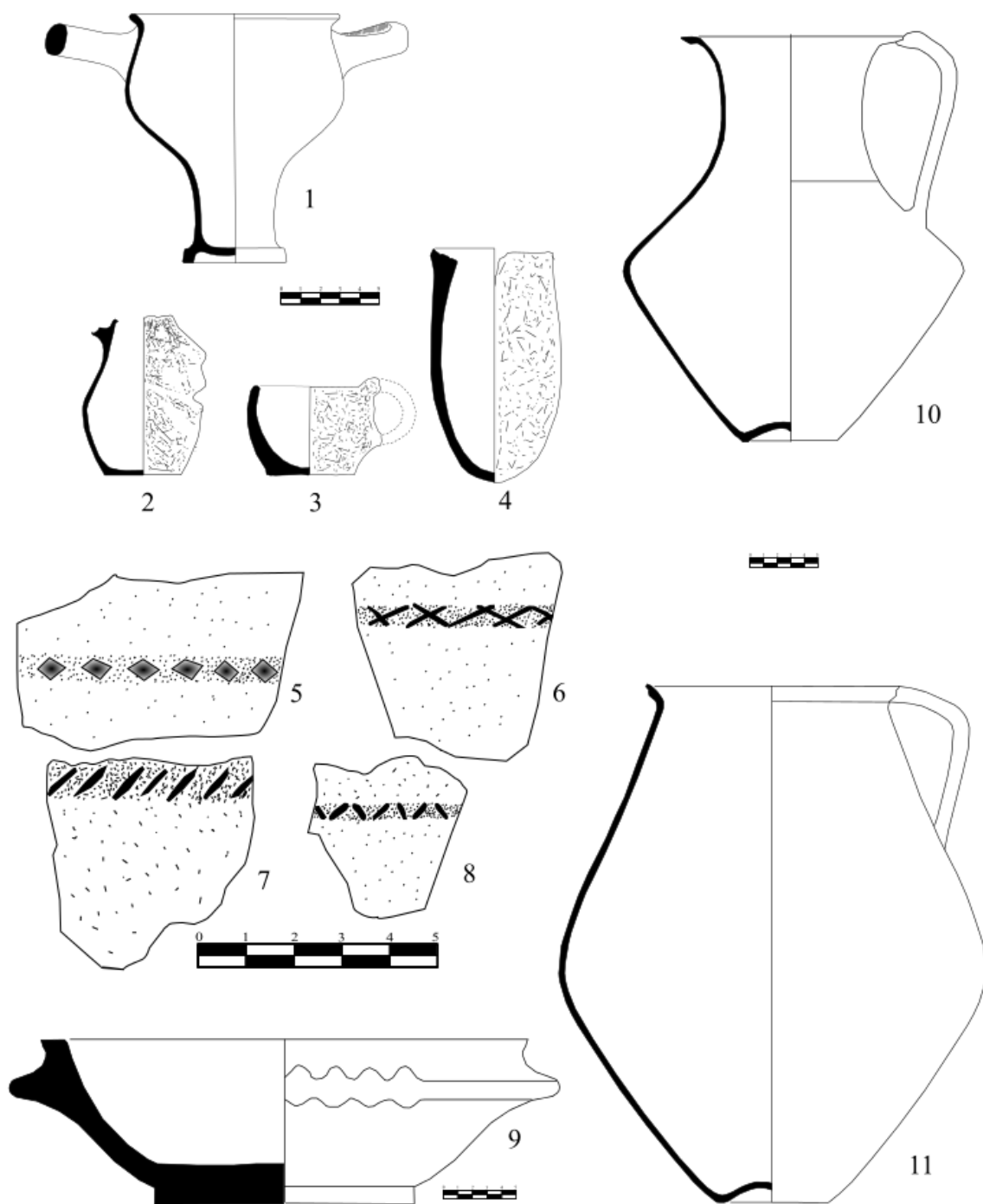
<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Sitjar (s. III - II aC)

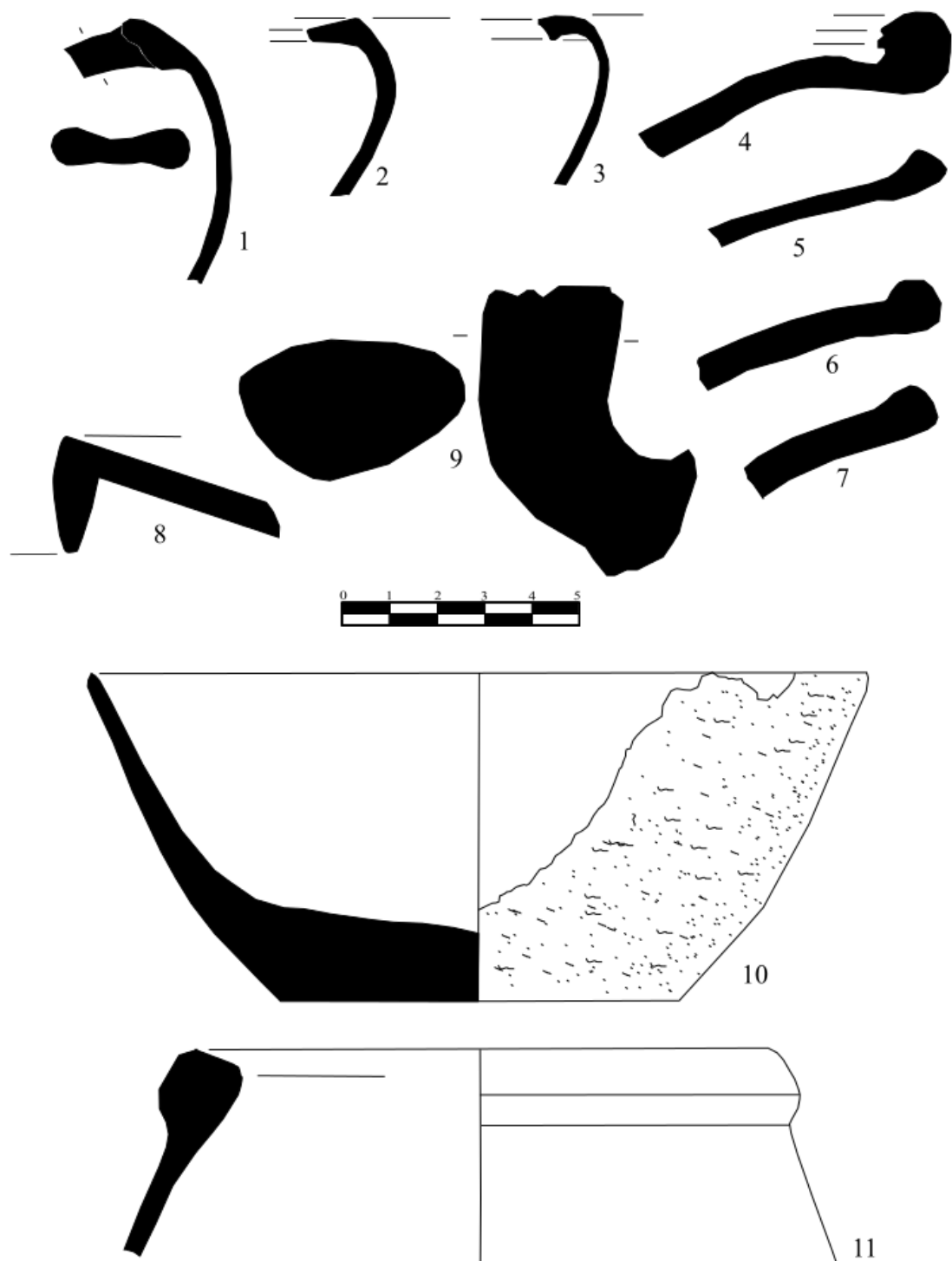
L'any 1966, es va posar al descobert aquest sitjar molt proper a l'ermita de Sant Llorenç en un indret on s'hi celebrava l'aplec de Sant Llorenç, d'aquí el topònim de «Plaça Balladora». En els treballs arqueològics del 1967 en total es van excavar 11 sitges, tot i que se'n detectaren moltes més. Els nivells d'amortització presenten cronologies diverses.

Una sitja presenta materials típics del segle III aC com àmfora púnico-ebussitana forma Mañà A4, àmfora massaliota, àmfora greco-itàlica, ceràmica campaniana A forma Lamboglia 23 i ceràmica de tradició indígena com grisa de la costa catalana, amb dues imitacions de *skiphos*, una gran quantitat de ceràmica de cuina feta a mà de la que en destaquem un vaset de forma antropomorfa i una part dels atuells decorats amb cordons aplicats o incisos, ceràmica comuna a torn, àmfora ibèrica, una fusaïola, un fragment de *catillus* i algunes escòries de ferro. Dues sitges més es podrien associar a aquest període degut a la total absència de material constructiu d'època romana i *dolia* i el predomini de ceràmiques indígenes, fetes a mà i a torn, grises de la costa catalana i també alguns fragments de ceràmica campaniana i àmfora púnica, malgrat que la major part siguin fragments informes.

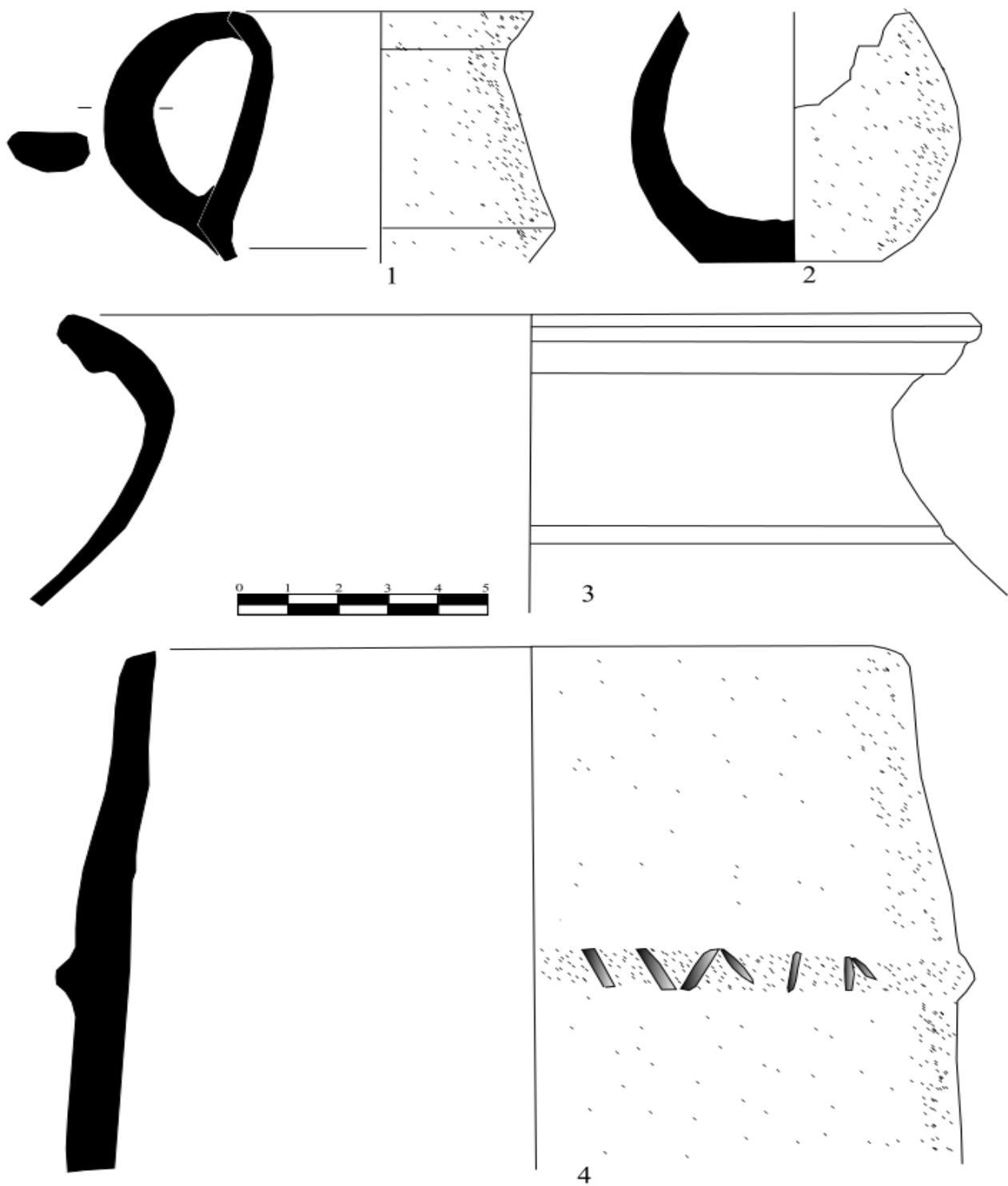
Vuit sitges foren amortitzades al llarg del segle II aC en les quals es va identificar ceràmica campaniana A formes Lamboglia 27, 36 i B forma Lamboglia 5-7, ceràmica comuna indígena feta a torn, ceràmica de cuina feta a mà, algunes decorades amb cordons aplicats i incisos i també s'han documentat peces de fireta, fragments d'àmfora indeterminada, una *lucernae* de pasta grisa, diversos *pondera* i fusaïoles, una quantitat notable de *dolia*, dos asos de bronze d'Empúries, un fragment de fíbula, grapes (segurament per reparar algun *dolium*) i altres elements de plom, escòries de ferro, material constructiu (a part d'abundants *tegulae* i *imbrices*, quatre *testae* de planta triangular, arrodonides en un extrem, que conformarien el tambor d'una columna i una antefixa decorada amb el rostre d'un personatge femení, coneguda popularment com «la Dama de Sant Llorenç»), diversos fragments de molins de vaivé i rotatoris i un possible pes de xarxa fet de pedra amb una perforació en un extrem, una peça força inusual en jaciments que no són de la franja litoral.

Làmina 6: Materials de la sitja 3 de Sant Llorenç/Plaça Balladora (Llagostera) datats del darrer terç del segle III aC. 1) *Skiphos* de ceràmica grisa de la Costa Catalana, 2-8) Ceràmica de cuina feta a mà, 9) Morter i 10 i 11) Ceràmica comuna oxidada.

Làmina 7: Materials de la sitja 3 de Sant Llorenç/Plaça Balladora (Llagostera) datats del darrer terç del segle III aC. 1-3) Ceràmica comuna oxidada, 4-7) Àmfora ibèrica, 8) Campaniana A forma Lamboglia 23, 9) Àmfora greco-itàlica, 10) Ceràmica de cuina feta a mà i 11) Àmfora púnico-ebussitana.

Làmina 8: Materials de la sitja 3 de Sant Llorenç/Plaça Balladora (Llagostera) datats del darrer terç del segle III aC. 1, 2 i 4) Ceràmica de cuina feta a mà i 3) Ceràmica comuna oxidada.

54.-El mercat dels grecs

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Probable establiment rural o centre de vigilància territorial (època romana)

L'indret anomenat el mercat dels grecs es situa ben a prop del Puig de Cadiretes, sobre dos turons molt propers entre si. Aquí membres de Museu Arqueològic de Llagostera hi van detectar diversos murs de pedra seca que dibuixaven diversos àmbits, dels que en destaca un edifici de planta quadrangular, estructurat en sis estances, o bé una estructura de pedra seca també de planta circular. Ambdues construccions estan envoltades per un mur o muralla que envolta els dos turons, excepte de cara llevant, on la morfologia del terreny és més inaccessible i escarpada.

En superfície s'ha detectat ceràmica comuna ibèrica oxidada i reduïda així com àmfora ibèrica.

55.-Can Tibau

Bibliografia: Martín, 1980, 104; ASSERP, 1994, 17.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Forn (època romana)

A prop de Can Tibau s'excavaren parcialment les restes d'un forn romà de planta quadrangular, del qual no se'n té cap més notícia. Es té constància que al seu entorn s'hi han recuperat alguns atuells ceràmics aïllats.

56.- Sureda

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Establiment rural (s. II aC – I dC)

Aquest jaciment es situa dins el massís de Cadiretes ben a prop de la urbanització Refugis Costa Brava, vora un torrent. Segons el seu descobridor, es van documentar restes de murs fets a base de rierencs i pissarra, lligats en sec o bé amb morter, envoltats per fragments de dolia, ceràmica comuna oxidada i reduïda, ceràmica de cuina feta a mà i alguns objectes metàl·lics. Actualment tota aquesta zona està molt emboscada per poder veure alguna estructura. Malgrat tot, amb les poques dades de que disposem atribuiríem al jaciment una cronologia que aniria de finals del segle II aC fins la primera meitat de l'I dC.

57.- Trenca del Barco I i II

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 2 d'abril de 2018].

Establiment rural (s. II aC – I dC)

Aquests dos jaciments es situen al massís de Cadiretes en un dels seus primers contraforts que miren a tramuntana cap a Llagostera. Ambdós es situen a escassos metres entre si i presenten el mateix material ceràmic. S'han documentat al bell mig d'un camí restes de murs lligats amb fang, alguns molt arrasats, però d'una llargària de fins a 3 metres i 0,60 metres d'amplada, amb abundants restes de material constructiu (*tegulae*), fragments de *dolia*, ceràmica comuna oxidada de tradició indígena i àmfora indeterminada. Malgrat tot, és molt possible que bona part del jaciment segueixi sota el bosc de l'entorn. En definitiva, tant per la ceràmica identificada com per la tècnica constructiva dels murs assenyalaríem una cronologia que oscil·laria entre finals del segle II aC i la primera meitat de l'I dC.

58.- Molí de la Selva

Bibliografia: Mustieles, 2008.

Forn (s. II -I aC)

El març del 2007, en el transcurs de les obres de la carretera C-35, a prop del mas anomenat Molí de la Selva es va localitzar part d'un forn dedicat a la cuita de material constructiu del qual en sortia una canalització feta d'*imbrices* que desembocava en una fossa de planta semicircular situada a uns 8 metres del forn. S'ha argumentat que la canalització tindria la funció de conduir l'aire fins el *praefurnium* per ventilar-lo mentre que la fossa funcionaria com a abocador dels rebutjos del forn atès que s'han trobat abundants restes de cendres, àmfora romana, material constructiu (*tegulae*, *imbrices* i tovot), *dolia* i ceràmica africana de cuina. S'ha pogut datar el jaciment a *grosso modo* de finals del segle II aC i mitjans segle I aC, degut a un fragment informe de ceràmica campaniana A de la forma Lamboglia 6 que es va trobar en el reblliment de la fossa. Al nostre entendre aquest forn podria haver tingut diverses tasques o funcions al llarg del seu ús.

59.- Font de Penedes

Bibliografia: Masvidal, 2008, 56.

Sitja i establiment rural (s. II – I aC)

En aquest indret es fa referència a una sitja a la qual se li han associat alguns materials d'època ibèro-romana dipositats a l'Arxiu Municipal de Llagostera com ceràmica de tradició indígena, feta a mà i a torn i alguns elements de ferro o un sol objecte molt fragmentat. També s'hi ha constatat la presència de tègula romana, un *dolia* quasi sencer i restes de murs una dada que ens donaria cronologies d'època romana, preferentment d'època baix-republicana.

60.- Can Nadal

Bibliografia: Masvidal, 2008, 56.

Probable establiment rural (s. II aC – I dC)

Als entorns d'aquest mas s'hi van identificar fragments d'*opus signinum* juntament amb *tegulae*, *imbrices*, *tubuli*, *dolium*, ceràmica a mà i comuna oxidada ibèrica, àmfora ibèrica i àmfora púnica-ebussitana que podrien assenyalar la proximitat d'un assentament rural d'època romana força malmès, potser degut a l'edificació de la masia i l'ermita que té a redós.

61.- Can Calbet-forn del molí «Maria Cridanera»

Bibliografia: Masvidal, 2008, 56.

Troballa aïllada

En aquest indret es té constància de la troballa de material constructiu (*tegulae*) i ceràmica grisa que es pot datar a grans trets entre el segle II i el III dC.

62.- Can Xerric

Bibliografia: Soler, 1973, 109; Fa, 1983; Ojosnegros, 2013, 46.

Documentació: Arxiu MAC-Girona, Fons de la Delegación Provincial de Excavaciones Arqueológicas, carpeta 1962-1980, Doc. 2.081 i 2.082 (correspondència).

Forn (s. II- I aC)

A prop d'aquest mas, s'ubica un forn datat d'època íbero-romana tot i que mai s'ha excavat. Fou identificat l'octubre de 1966 pel Centre d'Estudis de Llagostera. Segons les creences populars servia per fabricar pipes de bruc un fet que li va donar el nom de «forn de les pipes» tot i que també se'l coneixia com al «forn dels 30 forats» atès que conservava una part de la graella on es col·locava la ceràmica per coure (Fig. 28). Segons Soler (Soler, 1973) fou descobert en retirar terres per una bòbila propera i el mateix autor assenyala que el seu estat de conservació era força precari. Tot i així afirma que encara es conservava part de la graella. Al seu voltant es van recollir alguns fragments de ceràmica informes de ceràmica feta a mà i ceràmica comuna oxidada que podria ser d'època ibèrica però el que més abunda són fragments de terra rubefectada. La situació d'un forn en aquest indret podria assenyalar la proximitat d'un nucli de poblament que resta per documentar.

63.- Cal Xaco

Bibliografia: Masvidal, 2008, 56.

Troballa aïllada

En aquest indret, dins el veïnat de Sant Llorenç s'hi varen recollir alguns fragments de t.s. sudgàl·lica i ceràmica comuna oxidada.

64.- Can Crispins

Bibliografia: Soler, 1977, 28-29.

Troballa aïllada (època ibèrica)

En aquest jaciment, més conegut per la indústria lítica aurinyaciana que s'ha identificat als camps d'aquest mas, s'hi van trobar alguns fragments de ceràmica de cuina feta a mà, dues fusaïoles, i diverses restes de molins de vaivé, que podrien indicar la ocupació d'aquest indret en algun moment d'època ibèrica.

65.- Terrers d'en Rissec

Bibliografia: Soler, 1973, 109-110; Nolla, *et al.*, 2016, 459.

Documentació: Arxiu Municipal de Llagostera, núm. inventari: 97.

Necròpolis (s. III - V dC), sitjar i establiment rural (s. I aC – I dC)

El 1967 arran de les obres de construcció de la carretera que duia a la urbanització Refugi Costa Brava, es van posar al descobert dos sepultures, cobertes amb *tegulae* i una base de lloses. A més a més, pels voltants es va recollir ceràmica diversa i es van localitzar i excavar tres sitges amb un material de colgament molt escàs. Per últim, també es va constatar un entramat de murs dins el bosc proper, que conformaven algunes estances petites i segurament molt arrasades, de les quals es va procedir a excavar-ne una que va proporcionar un *pondus*, i part d'una àmfora forma Dressel 26 amb un grafit ibèric en qual hi ha tres caràcters que indicaria una cronologia d'època augustal. Segons els arxius de l'antic Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona (S.T.I.A.) de la Diputació l'àmfora Dressel 26 formaria part d'una tomba infantil. Aquest nom també rep el nom dels Terrassos d'en Baulé o Casa dels Gorgs.

66.- Can Vidal de Llobatera

Documentació: Arxiu Municipal de Llagostera, núm. inventari: 115 i 171.

Troballa aïllada

Ben a prop d'aquest mas es detectaren un conjunt d'objectes metàl·lics. Dues aixades senceres i part d'una fíbula de bronze. No hi ha cap material ceràmic associat a aquestes peces i per tant no tenim cap mitjà per datar aquest conjunt. No obstant això, no descartem el seu ús en època romana.

LLAMBILLES

67.- Serra d'Aulet⁸

Bibliografia: Pericot i Oliva, 1951, 361; Oliva, 1954a, 26-27 i Nolla i Casas, 1984, 189.

Probable establiment rural (s. II – I aC)

En aquest indret a inicis dels anys 50, es varen recollir fragments de ceràmica campaniana A forma Morel 68b, àmfora itàlica, *tegulae*, una boca de *dolium*, ceràmica grisa emporitana i ceràmica de cuina feta a mà.

68.- Casellas

Bibliografia: Pericot i Oliva, 1951, 361; Oliva, 1954a, 26-27 i Nolla i Casas, 1984, 189.

Probable establiment rural (s. II – I aC)

En aquest punt, anomenat Casellas probablement pel seu descobridor⁹, com a Serra d'Aulet es varen recollir fragments de ceràmica campaniana, àmfora itàlica, material constructiu, fragments de *dolia* i ceràmica de tradició indígena. Que proporciona una cronologia aproximada del segle II aC.

QUART

69.- Puig d'en Rovira

Bibliografia: Riuró, 1943, 117-139; Riuró, 1952, 88-95 ; Nolla i Casas, 1984, 180; Martín, 1994, 89-108; Burch, *et al.*, 2010b, 318-320; Burch, *et al.*, 2014, 381.

Enllaços web: Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 1 d'abril de 2018].

Poblat ibèric, establiment rural (s. V aC – II dC)

Aquest poblat ibèric es situa en un pujol vora el curs de l'Onyar al seu pas per la Creueta, a una alçada d'uns 150 metres des del qual es domina visualment bona part de la façana més septentrional de la plana de la Selva. Fou descobert per Francesc Riuró l'any 1932. En els anys següents es van realitzar prospeccions i excavacions fins el 1949 que van posar al descobert una part considerable de la muralla, reforçada amb una torre quadrangular, sitges i algunes cases de l'*oppidum* indígena, en definitiva, l'estructura que segueixen la majoria dels *oppida* ibèrics. Desconeixem quan aquest poblat deixà de funcionar com a tal. En tot cas no se n'han detectat signes de destrucció que n'assenyalin un abandonament violent.

⁸ Els jaciments de Serra d'Aulet i Casellas sovint es citen conjuntament a *grosso modo* amb el mateix material ceràmic tot i que es desconeix la ubicació exacta d'aquests dos indrets.

⁹ Joaquim Casellas

Entre l'any 1978 i 1980 es van reempendre les excavacions per part del Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona en les zones perifèriques del poblat. Dins dels treballs arqueològics, es van realitzar un seguit de prospeccions superficials vora la muralla nord en les quals es van recollir fragments d'àmfora greco-itàlica tardana i àmfora itàlica formes Dressel 1B i 1C, ceràmica campaniana B, i una quantitat notable de material constructiu (*tegulae*) juntament amb ceràmica alt-imperial com t.s. sudgàl·lica, t.s. africana A, ceràmica africana de cuina forma Lamboglia 10a.

Tot aquest conjunt ceràmic és força similar al que es va documentar al Camp de Baix i al Camp del Davant, on es van identificar restes de ceràmica campaniana A formes Lamboglia 31 i 33b, ceràmica grisa emporitana, ceràmica comuna itàlica, àmfora massaliota, àmfora tarraconesa, ceràmica ibèrica d'engalba blanca i un fragment d'un *stilus* d'os.

Segons la ceràmica identificada, tot sembla assenyalar que posteriorment a l'abandonament del poblat, aquest indret seguí habitat en altres formes de poblament almenys fins el segle II dC ja fos com a una vil·la romana o un modest establiment rural dedicat a l'explotació agrícola de l'entorn. Caldrien noves excavacions per comprovar la certesa d'aquestes hipòtesis.

Figura 58: Restes de murs al poblat ibèric del Puig d'en Rovira (Quart). Fotografia: Albert Aulines.

70.- Puig llebrer/Montilivi

Bibliografia: Martín, 1994, 89-108; Burch, *et al.*, 2010c, 312.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 1 d'abril de 2018].

Establiment rural (s. II – I aC)

Immediatament al nord del Puig d'en Rovira, es situen aquests dos promontoris en el quals s'hi han documentat en superfície fragments de ceràmica de tradició indígena. Concretament al puig de Montilivi l'any 1988 el Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona hi va documentar les restes d'un probable fons de cabana amb la presència d'una llar. El material ceràmic que es va poder constatar fou ceràmica de cuina feta a mà i un vaset de ceràmica grisa emporitana. En base a aquest darrer atuell ceràmic, s'ha atribuït al conjunt una cronologia que va entre el darrer quart del segle II i la primera meitat de l'I aC. S'ha argumentat que aquests dos jaciments van ser ocupats puntualment per alguna tasca concreta (vigilància territorial, tasques del camp, etc.) i en relació amb l'*oppidum* de la Creueta en el cas de que seguíss funcionant com a centre administrador de l'entorn.

71.- Sant Mateu de Montnegre

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 1 d'abril de 2018].

Troballa aïllada (s. I aC – s. V dC)

A prop de l'església de Sant Mateu es varen recollir un conjunt de fragments de vidre suposadament d'època romana.

72.- Castellar de la Selva

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Gironès):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 1 d'abril de 2018].

Troballa aïllada (s. III – II aC)

Al voltant del Mas Castellar, Miquel Oliva hi documentà algunes estructures i fragments de ceràmica campaniana A, àmfora itàlica, ceràmica comuna ibèrica, àmfora ibèrica i ceràmica de cuina feta a mà.

VILABLAREIX

73.- Sant Menna

Bibliografia: Alberch i Burch, 1989, 87-91; Alberch, Burch i Turon, 1996, 47-50; Palahí i Costa, 2010, 219-227; Palahí, 2012, 103-125; Palahí, 2013, 221-262; Burch, *et al.*, 2014, 397-402; Nolla, *et al.*, 2016, 487-490.

Vil·la romana (s. I aC – IV dC)

L'existència d'una vil·la romana a l'entorn de l'església parroquial de Sant Menna es podia intuir fàcilment donada l'existència del mausoleu alt-imperial de la Torratxa a uns 200 metres al sud, ja que assenyalava la necròpolis d'un *fundus*, propietat d'una família aristocràtica i probablement força influent en les tasques administratives i polítiques de *Gerunda*.

Aquesta vil·la es situa en un camp lleugerament elevat a migdia, entre dues rieres, just on s'ubica la capella de Sant Menna. Des d'aquest punt es domina visualment els camps i les bosquíries de l'entorn i en darrer terme Girona davant el massís de les Gavarres. Tanmateix aquest establiment estaria molt ben comunicat a través d'una complexa xarxa de camins. En aquest sentit només farem esment de dos dels camins més importants. Per una banda, l'antic camí de Vic que transcorre a l'alçada del polígon industrial del Mas Aliu, a poc més d'un quilòmetre al sud i per altre banda, el camí que comunica la depressió de la Selva i Girona amb la vall d'en Bas seguint la vall del Ter/Brugent que es situaria a uns dos quilòmetres a l'alçada de Montfullà.

Entre finals dels anys 80 i la dècada dels 90 s'aconseguí ubicar amb èxit la vil·la en qüestió vora l'església de Vilablareix, mitjançant la prospecció superficial (Alberch i Burch, 1989) i la fotografia aèria (Alberch, Burch i Turon, 1996), desmentint així altres teories que l'havien ubicat sota l'actual nucli urbà del Perelló.

Entre el 2008 i el 2010 es van efectuar els primers i darrers treballs arqueològics fins a dia d'avui. Al llarg d'aquestes tres campanyes es van posar al descobert diverses estructures destacables. Pel que fa al «Camp de Baix» és a dir, l'espai que s'estén més enllà de l'església i la carretera, es va identificar part d'un mur lligat amb fang d'època medieval o moderna, el traçat d'una claveguera feta a base dos murs laterals lligats amb morter i coberta amb còdols que menava en direcció sud-est per desembocar segurament al torrent més pròxim; part del fons d'un dipòsit recobert amb *opus signinum* que estava afectat per una bassa de calç del segle XV-XVI i un mur aïllat, lligat amb fang a part d'altres restes de murs com la cantonada d'un àmbit conformat per un parament sòlid lligat amb morter. Indubtablement aquest angle formaria part d'un entramat arquitectònic més complex del qual només en restaren els negatius. Com hem vist tot aquest sector estava molt arrasat, segurament pels removiments de terres moderns. Malauradament no es va poder datar amb precisió cap d'aquestes estructures. Únicament es va constatar que aquestes haurien format part de la vil·la en algun moment, especialment el dipòsit.

A la placeta de sorra que hi ha davant l'església, s'hi va realitzar un sondeig que va posar al descobert part d'un mur lligat amb morter de calç que s'assentava sobre un altre mur lligat amb fang. Fent cantonada amb aquest es va documentar la rasa d'espoli d'un mur. Ben a prop d'aquest, es van trobar restes d'un paviment format per un *rudus* de còdols petits i un arrebossat d'*opus signinum* decorat amb tessel·les blanques que dibuixaven un entramat de rombes. Aquest paviment funcionaria amb el mur espoliat, que estaria lligat amb morter de calç.

Disseminades entre aquestes estructures es van localitzar un mínim de 7 fosses obliterades amb morter i runa. Aquestes estructures negatives s'han atribuït a un antic sitjar que s'amortitzaria amb runa per donar fermesa i estabilitat al terreny de cara a la construcció d'un edifici en aquesta zona. El material ceràmic aparegut en aquest sector dóna una cronologia d'època augustal, una període que lligaria estilísticament amb el mosaic que s'ha documentat.

A ponent d'aquest sector es va obrir un altre perímetre d'excavació que va proporcionar les restes més destacables i tanmateix les úniques que es poden observar actualment. Les estructures a les quals fem referència corresponen a part del *caldarium* del complex termal de la vil·la. Els murs conservats, lligats amb morter, dibuixen un edifici rectangular, compartimentat en dues sales connectades entre si i calefactades amb hipocaust mitjançant com a mínim un forn. Aquestes es troben molt arrasades atès que només es conserva el nivell de circulació subterrani de l'hipocaust fet d'*opus signinum* sobre el qual s'assentarien les *suspensurae*, parcialment conservades. Adossat a al mur de ponent de l'edifici es bastí una piscina de planta quadrangular. Tanmateix en el mateix mur s'hi observa un encaix quadrangular que podria assenyalar la presència d'un seient o d'un nínxol per a exposar-hi una escultura o un *labrum*. Sabem que aquestes termes varen ser ampliades cap a migdia com testimonia l'afegitó en aquesta part de dos murs d'*opus caementicium*. Malgrat tot, no s'ha pogut precisar les diverses fases constructives del conjunt degut a que la major part de l'estratigrafia estava barrejada amb materials moderns del segle XVI-XVII, un fet que denota el seu espoli en aquesta època. Només en els estrats cendrosos del *praefurnium* del forn es van recuperar materials de mitjan segle III dC que ens assenyalen si més no, el moment d'abandonament o transformació d'aquesta estructura i molt probablement d'una part del conjunt termal.

Durant l'excavació es van constatar altres reformes en aquest sector de la vil·la com l'aprofitament d'una part de l'hipocaust nord per alguna estança indeterminada o bé el recobriment d'*opus caementicium* que rodeja tot el mur de ponent, segurament per reforçar-lo.

En conclusió, ens trobem davant d'una vil·la que probablement fou fundada cap el darrer terç del segle I aC, reaprofitant i amortitzant les restes d'un establiment rural indígena al qual podrien relacionar-s'hi les fosses o sitges documentades. En aquest moment, la vil·la comptava amb estances residencials de cert luxe amb paviments d'*opus signinum* decorats amb tesselles blanques i segurament amb zones productives, magatzems i espais de transformació com les restes molt parcials d'un dipòsit d'*opus signinum*. L'abundant material d'època alt-imperial documentat denotaria la pervivència i inclús una etapa de cert creixement i auge d'aquest edifici entre el segle I i el III dC, un període en el que ubicaríem el funcionament de les termes privades. Indubtablement hi hagué una continuïtat en l'habitatge posterior al segle III dC que coneixem més parcialment degut a les reformes que s'han constatat al conjunt termal. Com a molt podríem precisar que el *praefurnium* del forn fou tapiat amb un mur de pedres i fang al segle IV dC, ja que no podem precisar la cronologia d'aquestes modificacions amb les dades de que disposem.

Seria interessant poder constatar quina fou l'extensió d'aquesta vil·la en les seves diverses fases constructives. Com a mínim sabem que una bona part d'ella es situaria sota l'església i les cases que la rodegen, probablement molt malmesa així com en els camps de llevant, on totes les estructures documentades es trobaven molt arrasades. La troballa d'*opus signinum*, *tegulae*, *imbrices* i ceràmica comuna a redós del cementiri de Vilablareix, a uns 150 metres al sud-oest de les termes podria evidenciar altres dependències d'aquest edifici o bé alguna estructura relacionada amb la riera com un pont, una cisterna o una canalització.

7.3.- LA SELVA

ANGLÈS

74.- Nucli urbà

Bibliografia: Llinàs i Merino, 1991, 19.

Troballa aïllada (època romana)

Es té coneixença de que al nucli urbà d'Anglès es van recollir fora de context, dos fragments de nansa d'àmfora itàlica i una gerra quasi sencera de ceràmica comuna oxidada.

BRUNYOLA

75.- Can Burgués

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. II aC – I dC)

A prop de Can Burgués en un encreuament de camins, diversos afeccionats hi varen recollir almenys en diverses ocasions, tres *dolia* prou sencers, juntament amb ceràmica d'època romana. També hi destaca la troballa d'una fíbula de peu alt, un botó i una moneda romana fraccionaria, tots ells de bronze i un fragment de plom amb decoració d'espigues. Durant la visita al jaciment hi varem poder observar fragments de *tegulae*, ceràmica comuna oxidada ibèrica i àmfora itàlica. La troballa de *dolia* quasi sencers i trobats *in situ* confirma la presència d'un establiment rural en aquest indret.

76.- Sant Romà

Inèdit

Troballa aïllada (època romana)

A redós de l'ermita de Sant Romà hi vam poder observar un fragment de vora d'un petit *kalathos*. Malgrat tot, no vam constatar cap més resta de ceràmica antiga. Majoritàriament abunden fragments ceràmics i material constructiu d'època moderna/contemporània fruit del mas que hi ha a pocs metres de la capella.

77.- Vinya de Can Vidal

Bibliografia: Castells, *et al*, 2004, 645-651.

Establiment rural (s. II – I aC)

A redós de la carretera de Sant Martí, sobre un turó granític, retallat per antigues feixes, s'hi han recollit diversos fragments de ceràmica comuna oxidada de tradició indígena, àmfora grecoitàlica, àmfora itàlica, *dolia* i fragments de tègula romana. Aquest jaciment segurament ha quedat molt afectat tant per les feixes que s'han retallat al subsol com per la construcció de la carretera que el travessa així com per la pròpia acidesa del terreny. No obstant això, pel material recollit, tot sembla assenyalar que ens trobaríem davant d'un establiment rural.

78.- Can Torremagra I

Inèdit

Probable forn (s. II – I aC)

A pocs metres de Can Torremagra II, dins el terme municipal de Brunyola, vam poder observar una gran quantitat de material constructiu (*tegulae* i *imbrices*) molt fragmentat i erosionat, dispers per una superfície d'uns 6 metres a la rodona sobre una franja de terra molt rogenca, potser cremada, que podria assenyalar la presència d'un forn productor de material constructiu del qual avui no en queda restes destacables.

79.- Bosc d'en Casademont

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. II aC – I dC)

En un indret proper a la Casa Nova d'en Feliu, sobre un camp enlairat, s'hi va poder constatar la presència abundant de material constructiu (*tegulae*, *imbrices* i tovot) i ceràmica comuna oxidada que només permet assenyalar la presència d'algun establiment rural sense més precisions.

80.- Turó de la Creu

Inèdit

Troballa aïllada (s. II - I aC)

Al Turó de la Creu, un promontori d'uns 296 metres d'alçada, molt proper a Brunyola, des del qual es domina visualment bona part de la façana oest de la plana, s'hi varen observar diversos fragments de ceràmica comuna oxidada de tradició indígena i algun fragment d'àmfora itàlica. Es podria tractar d'algun establiment dedicat a l'explotació de l'entorn, d'un lloc de pas o bé d'un punt de vigilància territorial degut a la seva ubicació geogràfica.

SANT MARTÍ SAPRESA (Terme municipal de Brunyola)

81.- El campament

Bibliografia: Oliva, 1943, 259; Millàs i Rabassa, 1951, 23 i Nolla i Casas, 1984, 205.

Establiment rural (època romana)

A l'entorn de l'església de Sant Martí Sapresa s'hi recollí part de la vora d'un *dolium* i s'observaren altres fragments de ceràmica. Aquesta troballa aïllada no permet fer elucubracions més precises tot i que assenyala la presència més que probable d'un establiment rural a les immediacions de la capella. Segons altres autors (Millàs i Rabassa, 1951, 23) també s'hi varen identificar fragments de *tegulae* i una àmfora.

CALDES DE MALAVELLA

82.- Mas Llop

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Troballa aïllada (època romana)

El 1967 Miquel Oliva va recollir en aquest indret diversos fragments de ceràmica romana i restes de *tegulae*. No en tenim cap més referència. En visites que s'han fet més recentment no s'han pogut constatar fragments de ceràmica romana.

83.- Puig de les Moleres

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Troballa aïllada (s. III - II aC)

En aquest indret molt proper al nucli de Caldes, s'hi han documentat alguns fragments de ceràmica que van del segle IV al II aC a part d'un conjunt notable de projectils de fona trobats per afeccionats locals.

SANTA SECLINA (Terme Municipal de Caldes de Malavella)

84.- Capella de Santa Seclina

Bibliografia: Masvidal, 2008, 56; Turon, 2012, 10.

Documentació: Arxiu Municipal de Llagostera, núm. inventari: 96 i 120.

Trobada aïllada (època romana)

Als voltants de l'església de Santa Seclina s'hi han identificat fragments de *tegulae* i *imbrices* juntament amb ceràmica grisa tardana o alt-medieval i un *catillus* sencer d'un molí rotatori.

FRANCIAC (Terme municipal de Caldes de Malavella)

85.- Camps de Can Massic

Bibliografia: Castells, *et al.*, 2004, 645-651; Llinàs, 2014.

Sitjar i establiment rural (s. II aC – VII dC)

En aquest indret ja es coneixia la presència en superfície de material ibèric tardorepublicà com ceràmica comuna de tradició indígena, àmfora ibèrica i itàlica entre d'altres fragments. Tanmateix el 2005 es varen realitzar un seguit de sondejos durant un control arqueològic que van donar resultats negatius però van proporcionar una quantitat notable de material baixrepublicà. Tot aquest material podria posar de manifest la presència d'un establiment rural, qui sap si potser sitges.

Al 2011, uns metres al sud d'aquest indret, arran de les obres de desdoblament de l'Eix Transversal, es va detectar un sitjar que en major part estava conformat per sitges de cronologia ibèrica plena i del bronze final. En el marc temporal que ens interessa, es va excavar una sitja atribuïda als segles VI i VII dC. El material que reomplia el dipòsit estava conformat per ceràmica oxidada a torn i òxidoreductora, *dolium* i material constructiu (*tegula*).

MAÇANET DE LA SELVA

86.- Hort d'en Bach

Bibliografia: Llinàs, *et al.*, 2000.

Vil·la romana (s. II aC – VI dC)

La descoberta d'aquesta vil·la romana va lligada amb part de la seva destrucció el 1992 en motiu de la construcció d'un pàrquing subterrani entre el carrer Salvador Espriu i la C-251, atès que les terres restants d'aquests treballs transportades al Pont de Can Sagués¹⁰, contenien abundant material arqueològic que aficionats locals i membres del Taller d'Història de Maçanet detectaren a temps per evitar mals majors en el seu estat de conservació.

D'aquesta manera el 1994 s'iniciaren els primers treballs arqueològics, que es perllongarien fins el 1997, excavant un total de 10 zones disseminades per l'actual masia del Palau de Foixà i el seu entorn més immediat. Aquest mas en qüestió s'assenta sobre part de la vil·la baix-imperial, doncs alguns dels seus murs segueixen la mateixa trama arquitectònica, com la façana sud.

En total es van poder documentar 7 fases cronològiques:

Fase 1 (s. II - I aC): En aquesta fase cronològica no es va documentar cap estructura que estigués associada amb el material arqueològic que es va recuperar. Tot i així sembla que la implantació de la vil·la podria haver destruït part d'un antic establiment rural indígena o algunes sitges relacionades. El material ceràmic d'aquest període va d'inicis del segle II aC fins el principat d'August. En destaquem ceràmica campaniana A, formes Lamboglia 27 i 33 i B, àmfora itàlica forma Dressel 1A, t.s. itàlica formes ceràmica comuna, ceràmica de la costa catalana, ceràmica ibèrica pintada amb alguns exemplars de *kalathoi*, àmfora ibèrica i ceràmica d'engalba blanca.

Fase 2 (finals s. I aC – inicis s. I dC): D'aquest període només es va poder determinar un estrat que no anava associat a cap estructura. Aquest nivell es situava directament sobre la roca mare. Com en la fase I, és probable que hi hagués algun tipus de poblament a les proximitats que de moment no s'ha pogut documentar. Del material recuperat en destaquem t.s. itàlica formes Goudineau 28 i 40, àmfora tarraconesa forma Pascual 1.

Fase 3 (segona meitat del s. I dC): Dins aquesta fase es varen documentar una sèrie d'anivellaments i abocaments de terres que no anaven associats a cap estructura però que contenien una quantitat notable de material arqueològic. Sembla que encara a finals del segle I dC, la zona on s'assentà la futura vil·la baix-imperial era un punt d'abocament de residus vers l'establiment alt imperial que es situaria a l'entorn immediat però que malauradament tampoc s'ha pogut documentar. El material ceràmic que es va poder recuperar consisteix en t.s. sudgàl·lica formes Dragendorff 15/17, 18, 24/25, 27 i Ritterling 9b, t.s. hispànica forma Dragendorff 37, ceràmica africana de cuina forma Hayes 199, àmfora tarraconesa forma Dressel 2/4, àmfora bètica formes Dressel 20 i Beltrán 2B i un as emporità amb dues contramarques (DD i un dofi).

¹⁰ El 1992 en aquest indret, a pocs quilòmetres al sud del jaciment, es van identificar i recuperar una quantitat notable de material arqueològic que comprenia totes les fases cronològiques que s'han documentat a l'Hort d'en Bach. No obstant això, en aquesta síntesi no farem referència a aquest material descontextualitzat atès que la ceràmica recuperada al jaciment ja és prou significativa per cada fase. Una bona part del material recuperat al Pont de Can Sagués s'exposa a la monografia de l'Hort d'en Bach (Llinàs, *et al.*, 2000).

Fase 4 (segona meitat del s. II dC – inicis del s. III dC): D'aquest moment en daten dos murs de factura simple, situats a la banda de ponent de l'actual Palau de Foixà, que conformen una estança que semblaria estar relacionada amb altres murs en direcció oest. Relacionada amb l'estança es localitzà un nivell de circulació. Uns metres al sud oest es va documentar part d'una claveguera. Tanmateix, com en la fase 3 i 2 es van detectar anivellaments de terres, degut a l'habilitació d'espais oberts situats a a redós de la vil·la. En un d'aquests espais, entre l'estança citada i la claveguera, es va identificar un pou de planta circular de 4,8 metres de fondària i 2,7 metres de diàmetre retallat en el substrat natural. El material recuperat consta de t. s. africana A formes Hayes 3A, 3 B, 3C, 6B i 8A, ceràmica africana de cuina formes Hayes 23B, amb algunes imitacions, 26, 195, 196 i 197.

Fase 5 (primera meitat del s. V dC): En aquest moment es basteix un nou edifici amb un disseny arquitectònic totalment diferent del que havia tingut la vil·la de la fase severiana. Tots els murs que es van documentar s'ordenaven al voltant de l'actual masia del Palau de Foixà, inclús alguns murs de la casa s'assentaven sobre els murs del segle V dC. Així doncs sabem que la vil·la baix-imperial estava constituïda com a mínim per 2 ales perpendiculars, una nord i una est. L'ala nord estava conformada com a mínim per 8 estances contraposades, de les quals les 4 de migdia donarien a un corredor porticat que connectaria amb un pati o un espai obert. L'ala est disposava de tres cambres que donaven directament al pati mentre que a la façana de llevant estaven comunicades per un passadís interior que comunicaria amb l'ala nord. Es probable, donada la solidesa dels murs, que aquest edifici comptés amb un pis superior.

La planta restant d'aquesta edificació i part del jaciment probablement es destruï durant la construcció de la carretera C-251 als anys vint del segle XX on es va constatar la presència de diversos murs que foren dinamitats. Les diverses construccions que s'han realitzat a l'entorn del jaciment també el podrien haver-malmès. Tot i així els responsables de les excavacions afirmen que la vil·la podria haver comptat amb una ala oest, conformant així un edifici encarat a migdia en forma de U.

D'aquesta fase els materials més significatius que van permetre datar aquest edifici foren t.s. africana C formes Hayes 50, 52B, t.s. africana D formes Hayes 61A i 91B, t.s. *Lucente* forma Lamboglia 1/3, d.s.p. oxidada i reduïda formes Rigoir 3, 4 i 15, àmfora africana formes Dressel 30 i Keay VII i XXVE, àmfora bètica forma Dressel 23, *dolia*, un esquellet de ferro, una síntula de bronze i una moneda de bronze de Magne Màxim encunyada vers el 383 a Arles o Lió.

Cal destacar també d'aquest període la presència descontextualitzada d'un abeurador reconvertit en peixera de pedra sorrenca amb un cap de lleó esculpit en un dels seus costats llargs, malmès per modificacions modernes, que es situa a redós de l'entrada del Palau de Foixà. Probablement es tracti d'un sarcòfag d'època romana, ja que les seves dimensions concorden amb una inhumació. Un fet gens estrany atès que la Via Augusta es situava a les proximitats del jaciment així com la hipotètica necròpolis de la vil·la que es situaria a redós de la via.

Pel que fa a les dues fases restants (6 i 7) correspondrien a època medieval (s. X-XI) i a època moderna amb les reformes de la masia actual.

87.- Can Cartellà

Bibliografia: Medina, 2018, 745-750.

Sitjar (s. III -I aC)

Al llarg del 2017 en motiu de la construcció de l'Autovia A-2 a l'alçada de Can Cartellà, s'ha realitzat un extens seguiment arqueològic que ha posat al descobert una gran quantitat d'estructures. Durant la intervenció arqueològica s'ha comprovat que la major part pertanyien a època medieval i moderna. No obstant això s'han pogut detectar cinc sitges d'època romana amb un període comprès entre el segle III i l'I aC amb la presència de ceràmica diversa i alguna importació com campaniana A. Una d'aquestes sitges sembla que podria datar d'un moment anterior a la resta atès que el seu material de reblliment consisteix en ceràmiques fetes a mà, algunes decorades amb cordons i altres fragments fets a torn. En tot cas, els resultats definitius d'aquesta excavació n'acotaran més la cronologia.

88.- Turó de Sant Jordi

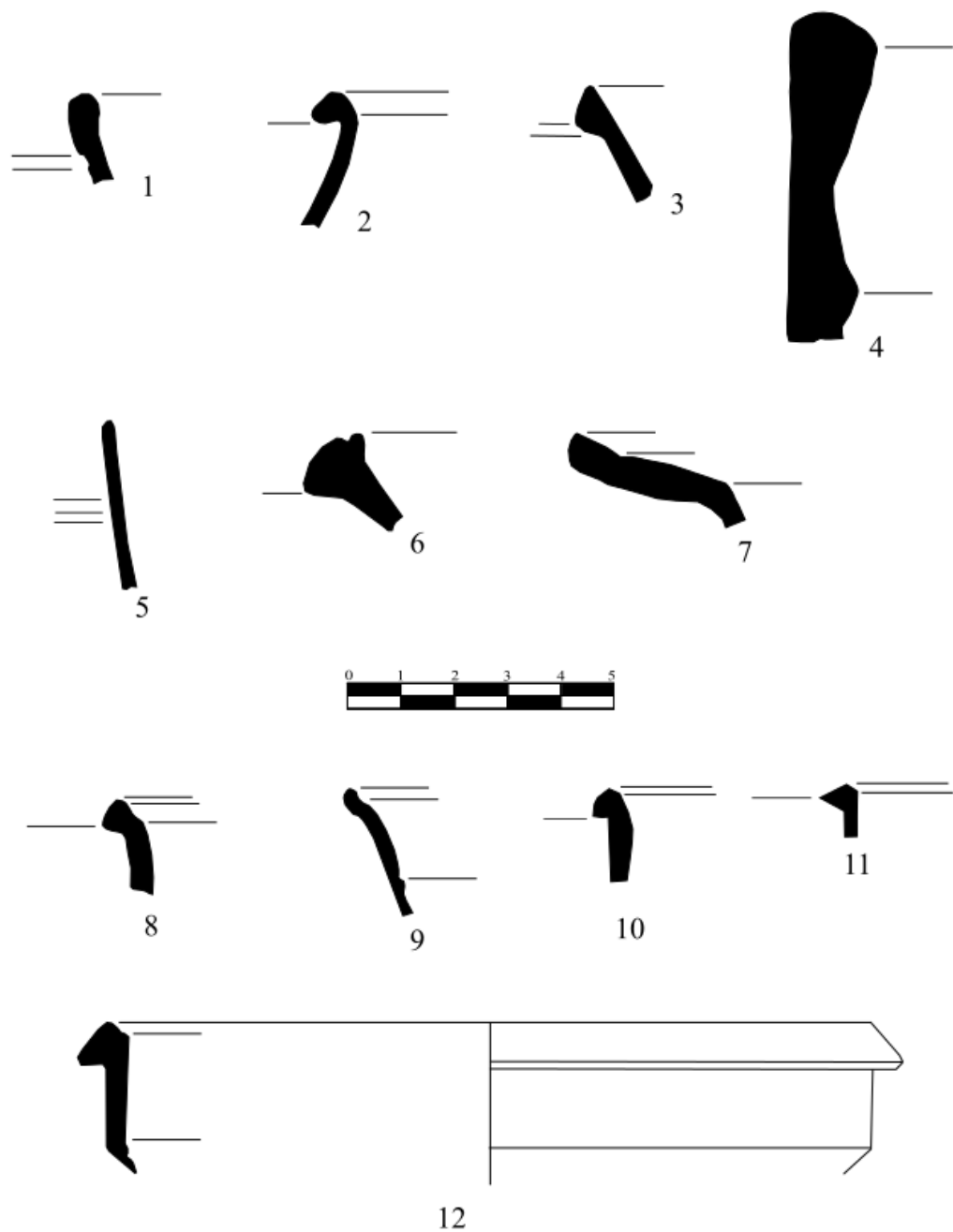
Bibliografia: Llinàs, Manzano i Ramírez, 1994, 143-150; Folch, *et al.*, 2000, 217-220; Folch, *et al.*, 2004, 455-458.

Probable establiment rural o *statio* (s. II – I aC i s. IV – V dC)

Durant els treballs de restauració que s'efectuaren al castell de Torcafelló a principis dels 90, es recuperaren descontextualitzats diversos fragments de ceràmica comuna, ceràmica campaniana, àmfora itàlica, àmfora tarraconesa forma Pascual 1, *dolia* i *tegulae*, que permeten assenyalar una cronologia que va del segle II aC fins la segona meitat de l'I aC. Tanmateix es recuperaren 4 monedes de bronze baix-imperials que corresponien a Constantí II i al seu germà Constanci II amb una data d'encunyació que va del 330 al 364 dC.

Durant la campanya d'excavacions que es dugué a terme el 1999 es va poder documentar un nivell d'època augustal sota el nivell de circulació de la torre mestra del castell. En aquest estrat s'hi va documentar t.s. itàlica, ceràmica de parets fines, ceràmica grisa emporitana tardana, ceràmica de roig intern pompeïà, àmfora tarraconesa forma Pascual 1 i ceràmica comuna. Però tot aquest conjunt ceràmic no es va poder relacionar amb cap estructura fins la campanya del 2002 on es va documentar un mur arrebossat amb calç per la façana nord, associat a un paviment de calç. S'atribuí a aquestes estructures una datació relativa al canvi d'era. Tot aquest conjunt fou amortitzat per la construcció del castell i en destruï bona part del seu aspecte original motiu pel qual desconexim quin tipus d'establiment hi hagué en aquest indret.

En relació a les 4 monedes de bronze del segle IV, en la campanya del 1999 es van recuperar alguns fragments de ceràmica baix imperial com una base de ceràmica derivada de la sigil·lata paleocristiana (DSP) grisa. Un fet que evidencia si més no la freqüentació d'aquest indret durant part del segle IV i el V dC i que tanmateix dominaria visualment el traçat de la Via Augusta motiu pel qual no descartem que s'hi pogués ubicar una *statio*.

Làmina 9: Material recuperat en les excavacions del Castell de Torcafelló l'any 1999 (UE: 2011) d'època augustal juntament amb altres materials d'aquest període descontextualitzats. 1 i 7) Ceràmica grisa emporitana tardana, 2 i 3) Ceràmica comuna reduïda, 4) Àmfora tarraconesa forma Pascual 1, 5) Ceràmica de parets fines, 6) Morter i 8 a 12) T.s. itàlica formes Ettlinger 12,2 i 14,4 descontextualitzades.

Figura 59: Vista del turó de Sant Jordi coronat pel Castell de Torcafelló. Font: Google Earth, 2018.

89.- Oest de Martorell 1, 2, 3, 4, 5 i 6

Bibliografia: Llinàs, Manzano i Ramírez, 1994, 143-150; Llinàs i Merino, 1998b, fitxes 353 a 358; Llinàs i Merino, 2000b, 352.

Probable establiment rural o lloc de guaita territorial (s. II aC-I aC)

En el present treball hem decidit descriure els següents jaciments conjuntament atès que es troben en un mateix indret, separats entre sí per pocs quilòmetres com a molt i proporcionant *grosso modo* el mateix material ceràmic i per tant, una cronologia similar. Situem tots aquests jaciments a les boscúries muntanyoses que trobem a ponent de la urbanització Maçanet Residencial Parc, vora «l'Empalme» del ferrocarril de Barcelona-França. En general s'han pogut detectar en superfície fragments de ceràmica de tradició indígena (àmfora ibèrica i ceràmica comuna oxidada), àmfora itàlica i fragments de *dolia* i *tegulae* que donen una cronologia establerta entre el segle II i l'I aC. Ens podríem trobar davant d'un establiment rural establert en un d'aquests jaciments i que tingués les seves àrees de treball al seu entorn tot i que tampoc descartaríem una funció relacionada amb la vigilància de la Via Augusta atès que transcorria als peus del Bosc de Can Carbó, vora Martorell. Malauradament la major part dels jaciments s'han vist afectats tant per l'erosió natural del terreny com per l'acció antròpica amb les obres d'arranjament dels camins de la zona, amb la construcció de les torres de la línia elèctrica d'alta tensió que la travessa, amb l'aterrossament de la zona per habilitar-hi plantacions d'eucaliptus i pins i qui sap si amb alguna parcel·la de la urbanització.

90.- Parcel·la de Montbarbat

Bibliografia: Burgueño i Vilà, 1996, 55-84.

Establiment rural (s. II - I aC)

A un quilòmetre a l'est del poblat ibèric de Montbarbat, en la mateixa carena muntanyosa i a redós del dolmen de Montbarbat, es van detectar les restes d'un mur conformat per tres filades de pedra local. A l'entorn del qual s'hi varen recollir fragments de material constructiu (*tegulae* i *imbrices*) i ceràmica comuna ibèrica. Actualment el jaciment està destruït per la construcció d'un xalet a la parcel·la 752 així com pels rebaixos de la parcel·la adjacent de la urbanització de Montbarbat.

91.- Montbarbat

Bibliografia: Llinàs, Manzano i Ramírez, 1994, 143-150; Martínez de Laguàrdia, *et al.*, 1996; Burch, *et al.*, 2010a, 359 i Vilà, *et al.*, 2014, 137-142.

Poblat ibèric (s. VI - III aC)

A la zona més meridional de la plana de la Selva, sobre un promontori d'uns 328 metres d'alçada s'aixeca aquest *oppidum* ibèric. Es situa en un punt intermig entre tres termes municipals: Maçanet de la Selva al nord, Lloret de Mar al sud-est i Tordera al sud-oest. Des d'aquest indret es té un extens domini visual de tot l'entorn. Per una banda, s'albira tota la depressió de la Selva i és possible arribar a veure en dies de bona visibilitat, el Puig de Can Cendra, a la façana més septentrional de la plana. Per altre banda, també s'observa la vall de la Tordera i la costa més propera entre Blanes i Lloret de Mar.

Aquest jaciment és un dels més ben documentats de la zona d'estudi atès que s'hi han dut a terme excavacions arqueològiques des del 1979 fins el 2013 en les quals s'hi ha posat al descobert part d'un barri de cases senzilles conformades majoritàriament per una estança principal, on hi havia la llar, juntament amb diverses estructures negatives com sitges i forats de pal. Algunes cases estan adossades a la muralla que delimitava el poblat i que s'ha pogut documentar bé a la façana sud-oest de l'indret. Aquesta a més a més, estaria reforçada almenys per una gran torre rectangular que fou construïda al segle IV aC. Els estudis més recents han atribuït el moment d'abandonament d'aquest poblat a inicis del segle III aC (Vilà, *et al.*, 2014) tot i que tradicionalment s'ha atribuït a finals del segle III aC coincidint amb l'esclat de la Segona Guerra Púnica (Burch, *et al.*, 2010a).

92.- Puig Marí

Bibliografia: Llinàs i Merino, 1998b, fitxa 363.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Troballa aïllada (època ibèrica)

Segons diversos autors (Llinàs i Merino, 1998b), al cim d'aquest puig des del qual es té un bon domini visual de l'entorn, s'hi van recollir alguns fragments de ceràmica comuna oxidada i àmfora ibèrica. En visites més recents no s'ha pogut detectar cap resta de ceràmica antiga ja que el cim està cobert per vegetació. No descartem que la construcció de la torre telegràfica, a mitjan segle XIX i recentment restaurada, pogués haver destruït part d'un petit establiment d'època íbero-romana.

93.- Can Vilà Nou

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Troballa aïllada (època ibèrica)

Al sud-oest del nucli de Maçanet de la Selva, en la vessant d'una pineda que va patir un incendi el 2003, a prop de Can Vilà Nou, es van poder observar diversos fragments de ceràmica comuna oxidada de tradició ibèrica i restes d'àmfora sense precisar en la seva tipologia. Malauradament, aquest material no s'ha pogut relacionar amb cap estructura visible.

RIUDARENES

94.- Argimon

Bibliografia: Llinàs i Merino, 1991, 23; Llinàs i Merino, 1998a, fitxa 102.

Probable centre de vigilància territorial (s. II - I aC)

L'ermita de la Mare de Déu d'Argimon s'aixeca sobre un escarpat aflorament granític a 477 metres d'alçada en el qual hi ha, per una banda, la torre de l'antic castell d'Argimon, documentat des del tercer quart del segle XI i per altre banda la capella del segle XVII. Des d'aquest punt es domina visualment bona part de la depressió selvatana.

Poc abans d'arribar a l'ermita, es poden identificar fragments de ceràmica comuna oxidada i reduïda, ceràmica de cuina feta a mà, àmfora ibèrica, àmfora itàlica i algun probable molí de vaivé. Suposem que durant les obres d'arranjament del camí que dona accés a l'indret es va generar una major dispersió de material.

Donades les característiques de l'entorn, no és fàcil establir la funció del jaciment tot i que el més probable és que es bastís un punt de vigilància del territori, que segurament estaria connectat amb altres indrets de vigia entre els segles II i I aC i que es podria trobar sota els fonaments de la torre medieval. L'establiment d'un poblat ibèric també entraria dins d'aquesta idea. Malgrat tot són teories que caldria confirmar amb les intervencions arqueològiques corresponents.

95.- Marges de Can Torrelles

Bibliografia: Llinàs i Merino, 1997.

Sitja (època ibèrica)

Aquestes sitges es localitzaren el 1997 als marges del costat de Can Torrelles. Es van poder excavar dues sitges, una d'ibèrica i un altre de medieval. La sitja més antiga estava seccionada per l'excavadora que la va posar al descobert. Durant l'excavació es van documentar alguns fragments informes de ceràmica comuna ibèrica oxidada i ceràmica de cuina feta a mà. Amb aquest escàs material arqueològic es va poder datar la sitja d'època ibèrica sense concretar més en la cronologia.

96.- Puig Ardina

Bibliografia: Pericot i Oliva, 1952, 24; Balil, Oliva i Ripoll, 1955, 166-174; Vilà, 1982b, 231-238; Llinàs, 1993, 31-48 ; Riuró, 1995, 98.

Poblat ibèric (s. II aC)

El puig Ardina és un petit promontori d'uns 135 metres d'alçada que destaca vers els terrenys enfonsats de l'antic estany de Sils. El primer cop que es tingué coneixement d'aquest jaciment fou durant les prospeccions superficials que efectuà Francesc Riuró a principis dels anys 50 (Riuró, 1995, 98). Posteriorment altres autors assenyalen la presència, al sud-oest, de quatre sitges i un tram de muralla que protegiria l'*oppidum* (Vilà, 1982b; Llinàs, 1993), que actualment es fan difícils d'observar degut a la seva degradació així com l'espessa vegetació que cobreix les estructures. Segons Llinàs, la muralla estaria formada per un doble parament de pedres locals mitjanes i l'interior estaria farcit amb pedruscall petit/mitjà. Tot el conjunt mesuraria uns 1,30 metres de d'amplada. Ara com ara a la banda sud-oest del turó es pot observar una gran concentració de pedruscall barrejat amb algun fragment de ceràmica comuna oxidada i àmfora romana. Tanmateix no descartem que la muralla aprofités alguns afloraments rocosos de l'indret per assegurar-se una bona defensa tal i com constatem en els talussos naturals de la cara nord del promontori.

Atès que mai s'hi ha realitzat cap intervenció arqueològica ens hem de restringir a esmentar el material ceràmic que s'ha identificat en superfície. Hi predominen ceràmiques locals sobretot comunes oxidades, ceràmica de cuina oxidada feta a mà i a torn, àmfora ibèrica, una petita vora de *kalathos*, una vora de morter, fragments de tègula romana i *dolia*. Pel que fa a les importacions en destaquem fragments de ceràmica campaniana i àmfora itàlica formes Dressel 1A i 1B. Tots aquests indicis permeten assenyalar que aquest poblat ibèric fou habitat durant bona part del segle II aC i que segurament s'abandonaria a partir de la segona meitat del segle I aC.

Per últim cal fer esment de les dues torres de telegrafia òptica que es van bastir a mitjan segle XIX al cim del puig Ardina, juntament amb el fossat que les rodeja, ja que podrien haver malmès una part considerable del jaciment el qual, a dia d'avui, segueix amagat sota les boscúries de l'indret.

97.- Roques de Ca l'Agustí

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Trobada aïllada (època ibèrica)

En aquest indret, conegut per la presència de les boles de granit que hi ha disseminades per l'entorn, s'hi van recollir alguns fragments de ceràmica comuna ibèrica. Tanmateix, es té coneixença que a l'interior d'algunes cavitats s'hi van identificar fragments de ceràmica de cuina feta a mà que s'atribueixen a l'edat del bronze o època medieval.

L'ESPARRA (Terme municipal de Riudarenes)

98.- Torre de l'Esparra

Inèdit

Troballa aïllada (s.I aC -V dC)

A redós de la torre en qüestió hi vam poder observar un fragment d'*opus signinum* un tipus de morter que també s'utilitzava en època medieval tot i que no descartem la presència d'alguna estructura d'època romana que hagués quedat malmesa per la construcció de la torre.

Figura 60: Fragment d'*opus signinum* observat a redós de la Torre de l'Esparra. Fotografia: autor.

SANTA COLOMA DE FARNERS

99.- Barranc de les Gatoses

Inèdit

Probable establiment rural (època romana)

Fa uns anys, a prop d'una pedrera foren detectats alguns fragments de *dolia* que permeten assenyalar l'existència d'un establiment rural a l'entorn d'aquest paratge, el qual a hores d'ara podria estar totalment destruït.

100.- Bosc d'en Bolòs

Bibliografia: Merino i Llinàs, 1993, 153-155; Codina, 2011.

Establiment rural (s. II aC - I dC)

El 1992 durant les obres de construcció de l'Eix Transversal, es va posar al descobert part d'una sitja globular de fons pla, amb material ceràmic molt fragmentat del que constatem ceràmica comuna oxidada i reduïda, *dolia*, material constructiu (*tegulae*), grisa emporitana, campaniana B, àmfora itàlica i tarraconesa i una banya de bòvid que permet assenyalar el moment d'amortització sobre la segona meitat del segle II aC. A uns 100 metres a ponent d'aquesta estructura s'estenia un nivell de terres, força afectat pels removiments de terres, que contenia material barrejat on hi havia material del segle I dC com T. S. sudgàlica i altres fragments informes d'àmfora itàlica i tarraconesa i ceràmica comuna.

El 2011 durant el seguiment arqueològic motivat per les obres de desdoblament de l'Eix Transversal, es documentaren tot un seguit d'estructures negatives molt arrasades com alguns retalls de diverses mides, colgats per estrats del segle I aC- I dC en els quals s'hi recuperaren T.S itàlica, àmfora tarraconesa, abundants fragments de *dolia* i *tegulae*, dos *pondera*, dos fragments de molins de vaivé, ceràmiques comunes oxidades i reduïdes de les quals en destaca una vora de morter, ceràmica de cuina feta a mà, àmfora i ceràmica comuna itàlica. Alguns d'aquests nivells d'amortització estaven tallats per forats de pal, dels quals se n'han documentat sis i assenyalariaien una freqüentació més tardana del tombant del segle I aC. Tot i que no sabem el moment en el qual es varen excavar, no seria forassenyat atribuir-els-hi una funció lligada a les tasques del camp com la tanca d'un estable o els límits d'un altre espai, proper a un establiment rural que malauradament no s'ha pogut documentar. Pel que fa a la funció de les altres rases, es fa difícil dir-ne quelcom degut al seu mal estat de conservació, en tot cas podrien relacionar-se tant amb activitats productives, com la fabricació de tovot, com amb estructures d'emmagatzematge de gra.

101.- Castell de Farners

Bibliografia: Palol, 1948, 271-272

Troballa aïllada (època romana)

L'any 1948 Pere de Palol assenyala l'ingrès de ceràmica romana al Museu Arqueològic de Girona procedent d'aquest indret sense més precisions. En les excavacions que s'hi efectuaren a la dècada dels 90 no s'hi pogué documentar cap tipus d'estructura ni material d'època romana.

102.- Turó de Farners

Bibliografia: Llinàs i Merino, 1991, 24 i Llinàs i Merino, 1998a, 178.

Troballa aïllada (s. II – I aC?)

A l'entorn del santuari de la Mare de Déu de Farners s'hi han recollit fragments d'àmfora ibèrica amb algunes vores i ceràmica comuna oxidada. En visites més recents a l'indret no s'hi ha pogut constatar cap tipus de material arqueològic.

SILS

103.- Can Cuca

Bibliografia: Joan-Muns, 1989a, 5; Joan Muns, 1989b, 9-10; Llinàs i Merino, 1998a, fitxa 186; Joly, 2010.

Sitjar (s. II - I aC)

A prop de Can Cuca es va posar al descobert l'any 1986 per Lluís Motjé i Jordi Puigvert restes d'un hàbitat de la primera edat del Ferro.

Uns anys més tard, durant les obres que es van dur a terme per ampliar l'AP7 el 2009 es van detectar dues sitges. D'aquestes, una es va poder datar de la segona meitat del segle II aC i el primer terç de l'I aC mentre que l'altre no es va poder datar per l'escassetat de material que contenia. En la sitja d'època romana es va documentar ceràmica comuna ibèrica de la que en destaquem un *kalathos*, ceràmica de la costa catalana, ceràmica de cuina feta a mà, uns pocs fragments de fauna i un molí de pedra.

104.- Can Fontgrau

Bibliografia: Grau, 2017.

Sitjar (s. III aC – I dC)

Aquestes sitges foren excavades l'estiu del 2016 degut a la construcció d'un desviament provisional de la Nacional II a l'alçada de Can Fontgrau. En total es van excavar 15 estructures arqueològiques de les quals 2 formaven part d'un gran retall i 13 eren sitges. De totes elles, 4 es van colgar de mitjan segle IV al III aC, 2 al llarg de la segona meitat del segle II aC, 2 a cavall entre el segle II i l'I aC, 2 en el primer quart del segle I aC i 3 contenien nivells d'amortització de mitjans/finals del segle I dC.

Algunes de les sitges colgades al llarg del segle III aC han pogut ser datades, *a grosso modo*, gràcies a la presència d'àmfora púnico-ebussitana i ceràmica de la costa catalana ja que la major part del material ceràmic el conformaven ceràmiques comunes. De tot aquest conjunt de ceràmiques en destaca una vora de ceràmica de la costa catalana amb una inscripció que reproduceix un nom (*iltuatiki*).

En les sitges obliterades de la segona meitat del segle II aC fins el primer quart del segle I aC, el material es diversifica i és molt similar entre si. S'han documentat ceràmiques de producció indígena que són majoritàries com ceràmica de cuina feta a mà, ceràmica comuna oxidada i reduïda, àmfora ibèrica, ceràmica de la costa catalana amb els típics atuells bicònics i ceràmica ibèrica pintada com un exemplar de *kalathos*.

Pel que fa a les produccions foranes, en destaquem àmfora itàlica forma Dressel 1, una de les quals amb el *sigillum* EV a la vora i en un altre atuell la marca EBI a la nansa, ceràmica comuna itàlica, ceràmica campaniana A i B formes Lamboglia 1, 2, 5, 7, 8, 33b i 127 algunes de les quals amb grafits indígenes o bé retallades a mode de fitxes i altres ceràmiques de vernís negre probablement d'origen campanià, àmfora púnica centre-mediterrània forma Mañá C1, alguns *pondera* i fusaïoles, restes abundants de material constructiu (*tegulae* i *tovot*), *dolia*, utilitatge lític com una destral petita o una pedra esmoladora, fragments de molins rotatoris de basalt i granit i elements metàl·lics com una plaqueta i claus de bronze o una punta de llança i un ganivet de ferro i fauna diversa tot i que convé destacar també l'aparició en una sitja de dos caps de cavall i part de les seves extremitats i la troballa, en un altre sitja del darrer quart del segle I aC, de dos cranis humans, un dels quals amb signes d'haver patit violència en vida com posa de manifest una ferida incisa al crani tot i que el seu estat de conservació era força precari.

En les sitges amortitzades a mitjans/finals del segle I dC s'hi ha identificat ceràmica comuna oxidada i reduïda, ceràmica de parets fines formes Mayet 36, 37 i 42, t.s. sudgàl·lica formes Draggendorf 17a, 18a, amb el *sigillum* SILVIPATR, 24/25, 29b, 37, 37b i forma Déchelette 67, ceràmica africana de cuina forma Hayes 23A, t.s. africana, àmfora itàlica, àmfora tarraconesa forma Dressel 2/4 i la marca SCA en un pivot, *lucernae* forma Dressel 10, diversos *pondera*, *dolia*, fragments abundants de tègula romana, fragments de vidre, una petita pedra polida que podria servir d'ornamentació, fragments de molins rotatoris de granit, diversos fragments de ferro i bronze com un ham i una gran quantitat de fauna de la que en destaca una banya de cérvol sencera juntament amb les puntes de banya trobades en un altre sitja d'aquest moment.

Pel que fa al gran retall que es va excavar, els seus nivells de colgament estaven barrejats i contenien ceràmica vidriada moderna amb fragments de ceràmica antiga.

VIDRERES

105.- Can Castells

Bibliografia: Frigola, 2009.

Sitjar i establiment rural (s. II-I aC)

El 2008 durant les obres de desdoblament de la Nacional II a l'alçada del restaurant Can Castells, es va posar al descobert les restes força malmeses de dos murs, que podrien haver format part d'un establiment rural tardoibèric, datant la seva amortització a cavall entre el segle II i l'I aC. Els murs van ser lligats amb fang i eren paral·lels entre si, ocupant la façana nord i sud, mentre que les cares est i oest no es van conservar o bé van ser bastides amb materials peribles. L'excavació d'aquest establiment va permetre recuperar fragments d'àmfora itàlica forma Dressel 1A i 1B, ceràmica Campaniana B forma Lamboglia 5, ceràmica comuna itàlica, àmfora ibèrica, ceràmica comuna ibèrica de la que en destaquem un *kalathos*, ceràmica grisa de la costa catalana, ceràmica de cuina feta a mà, *pondera*, material constructiu, materials de ferro com una punta de llança, una anella i dues monedes de bronze, un pes de plom i una pedra polida associada a una probable ma de morter.

Uns 8 metres al nord d'aquesta estructura es va localitzar una sitja que es va poder datar, pel material que la colgava, del segle III aC fins la primera meitat de l'I aC. En destaquem la presència de ceràmica Campaniana A, ceràmica comuna itàlica, ceràmica grisa de la costa catalana, ceràmica de cuina feta a mà, restes d'un ungüentari, material de construcció, *pondus*, i ceràmica comuna.

106.- Can Tió

Bibliografia: Díaz, 2018, 735-740.

Sitjar (s. II - I aC/I dC)

Aquest darrer estiu arran de les obres de l'eix 9 de l'autovia A-2 , a prop de la masia en ruïnes de Can Tió, s'han posat al descobert diverses estructures, la major part sitges d'època medieval tot i que s'han identificat quatre sitges amb materials ibèrics i dues d'època augustal amb material del segle I aC a l'I dC. També cal assenyalar que hi ha una dispersió de material d'època romana força erosionat en determinades zones del jaciment sobretot ceràmica comuna oxidada, material constructiu (*tegulae*) i àmfora itàlica. Els seus resultats definitius resten pendents d'estudi. Aquest jaciment és molt proper a Can Vallmanya i probablement fossin contemporanis en algun moment d'època romana.

107.- Can Vallmanya

Inèdit

Sitjar (s. III aC – I dC)

Dins el projecte de construcció de l'Autovia A-2 a l'alçada de Vidreres s'han excavat 5 sitges amb diversos moments d'amortització que van del segle III aC fins l'I dC. Atès que la intervenció arqueològica s'ha efectuat el passat any 2017, els seus resultats definitius encara es troben en estudi.

108.- Puig Castellar

Bibliografia: Llinàs i Merino, 1998b, fitxa 459 i Castells, *et al.*, 2004, 645-651.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Troballa aïllada, torre militar (època indeterminada)

Al cim d'aquest turó, prou suggerent per la seva toponímia, s'hi situen les restes d'una torre de planta circular, d'uns 7 metres de diàmetre. Els murs d'aquesta estructura estan lligats amb morter de calç i només es conserven les primeres filades i part de la banquetta de fonamentació. Atès que mai s'hi han realitzat excavacions arqueològiques, la torre no ha pogut ser datada. No obstant això, tant la proximitat com el domini visual que exerceix vers el castell de Sant Iscle, ha fet que alguns autors l'associïn a època medieval (Llinàs i Merino, 1998b). Convé tenir en compte però que en prospeccions més recents, s'ha identificat una gran dispersió de ceràmica ibèrica en el camí d'accés al turó per la seva cara oest. En destaca ceràmica comuna oxidada, àmfora ibèrica, ceràmica de cuina feta a mà i àmfora púnica centre-mediterrània. Això podria assenyalar l'existència d'un jaciment d'època ibèrica, potser destruït per la construcció de la torre. Tanmateix, la torre també domina visualment el traçat de la Via Augusta, per tant, no descartaríem el seu ús com a punt de vigilància d'aquesta via en algun moment d'època romana.

VILOBÍ D'ONYAR

109.- Can Feixes

Bibliografia: Rojas i Ortega, 2005.

Sitjar (s. III-II aC)

El jaciment va ser localitzat el 2004 durant les obres del TGV al costat de Can Feixes, actualment en ruïnes. En l'excavació arqueològica es va documentar una sitja i una fossa que pels abundants materials que es van recuperar, dataven del bronze final i inicis de l'edat del ferro. No obstant això, al mateix any es va localitzar a tocar de Can Feixes 5 sitges ibèriques que dataven hipotèticament del segle III-II aC pel material que es va recuperar durant la seva delimitació. Aquestes sitges, ja que no es veien afectades per les obres d'una cantera d'àrids, no es van excavar i es van sepultar indefinidament.

110.- Camps de l'aeroport

Inèdit

Probable establiment rural (s. II - I aC)

En un indret des del qual es domina la riera Riudevil·la, molt proper a l'aeroport Girona-Costa Brava, vam poder detectar al cim d'un camp una concentració de material d'època romana: material constructiu (*tegulae i imbrices*), ceràmica comuna oxidada, àmfora itàlica i tarraconesa i algun fragment de basalt que semblarien pertànyer a un molí de vaivé. Per la situació en que es troba, podria correspondre a un sitjar.

111.- Can Serra

Bibliografia: Santamaria, 1996, 32-33; Ortega i Rojas, 2006.

Sitjar (s. II aC - I dC)

Aquest sitjar està ubicat sobre un camp lleugerament elevat entre la riera Riudevil·la, al nord, i l'Onyar, al sud. Fou descobert i excavat el 2004 arran de la construcció de la via del TGV. En aquesta intervenció es es van documentar un total de 85 estructures, 6 sitges d'època ibèrica, a cavall entre el segle V i IV aC, 71 sitges d'època medieval i 8 fosses de cronologia indeterminada. Malgrat tot aquest jaciment, com és de suposar, no s'excavà en la seva totalitat atès que només s'intervingué en el terreny afectat per les obres.

Prova d'això és que podem observar més estructures en fotografia aèria en diverses instantànies del programa Google Earth (2001, 2006 i 2012). En elles podem constatar unes 18 marques circulars, molt concentrades en un punt proper a Can Serra (Fig. 61).

Durant l'estiu del 2015, dins la finca del mas es realitzaren uns rebaixos dels camps situats davant la casa per evitar les escorrenties d'aigua provocades pel pendent natural de l'indret. Aquests removiments de terres es van fer sense cap tipus de seguiment arqueològic. Un cop acabades les obres, en els pilons de terra que havia deixat la maquinària, hi vam poder identificar, abundants

fragments de tègula romana i *imbrices*, àmfora tarraconesa, àmfora ibèrica, àmfora itàlica, ceràmica comuna oxidada, ceràmica de cuina feta a mà i les restes prou senceres d'una copa de vidre decorada amb costelles, una decoració típica del segle I dC. En la gran esplanada que van deixar les màquines es podien observar desenes de taques, algunes circulars, d'un to marró fosc que podrien correspondre a estructures negatives. Aquests treballs havien afectat de ple a les estructures que es podien observar en les fotografies del Google Earth.

El 2017 es va engegar una campanya d'excavacions dirigida per Joan Llinàs i motivada per l'Ajuntament de Vilobí d'Onyar, amb jovent del poble i altres voluntaris. Es va decidir excavar en aquell indret on s'havien observat les marques circulars en imatges aèries. En aquests treballs arqueològics es van poder excavar parcialment 4 sitges de les quals una es podria datar a *grosso modo* del segle II aC, tot i que els resultats d'aquesta intervenció encara estan pendents d'estudi. Finalment, sabem que el jaciment fou freqüentat a mitjan segle III dC o *a posteriori* doncs a Can Serra es van recollir, a principis del segle XX, dues monedes romanes. La moneda més ben conservada resta desapareguda. Malgrat tot, alguns autors (Santamaria, 1996) n'han reproduït unes imatges i és gràcies a això que la podem classificar. Es tracta d'un sesterci oficial de bronze encunyat a Roma entre el 218 i el 225 dC. En l'anvers hi observem un bust diademat femení a dreta, probablement Júlia Maesa, ja que no s'ha conservat la llegenda de l'anvers. Al revers hi ha representada la Castedat sedent a dreta, portant un vel a ma dreta i un ceptre a l'esquerra, sobre línia, sota lletres S C i llegenda PVDICI(T)IA. La segona moneda, que es pot consultar al MAC-Girona, està molt gastada i amb prou feines es pot identificar el bust de l'anvers, el qual sembla pertànyer a un personatge femení ja que està diademat.

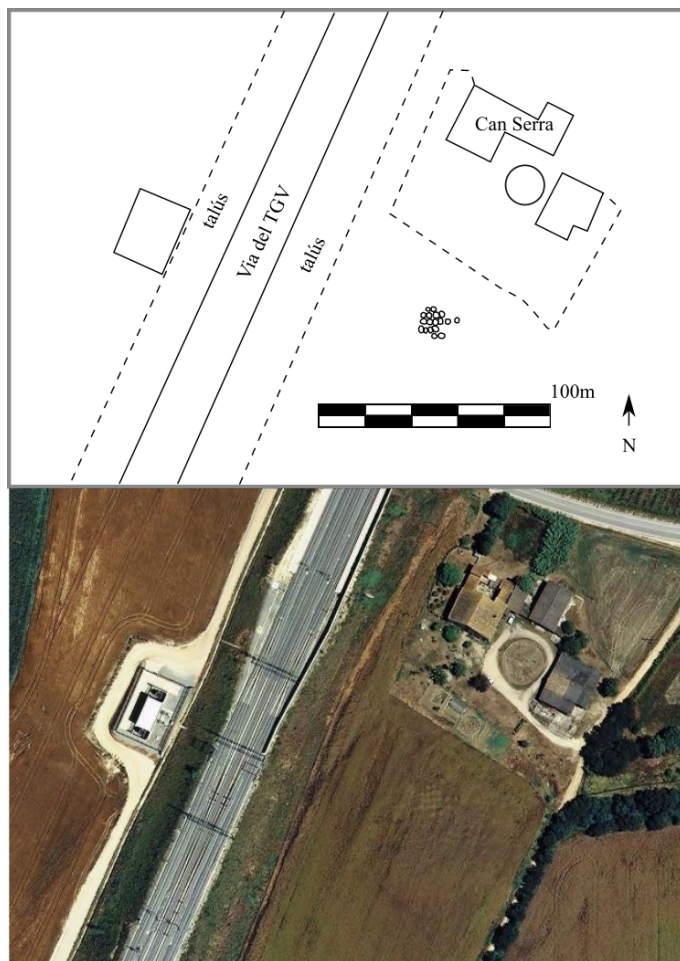
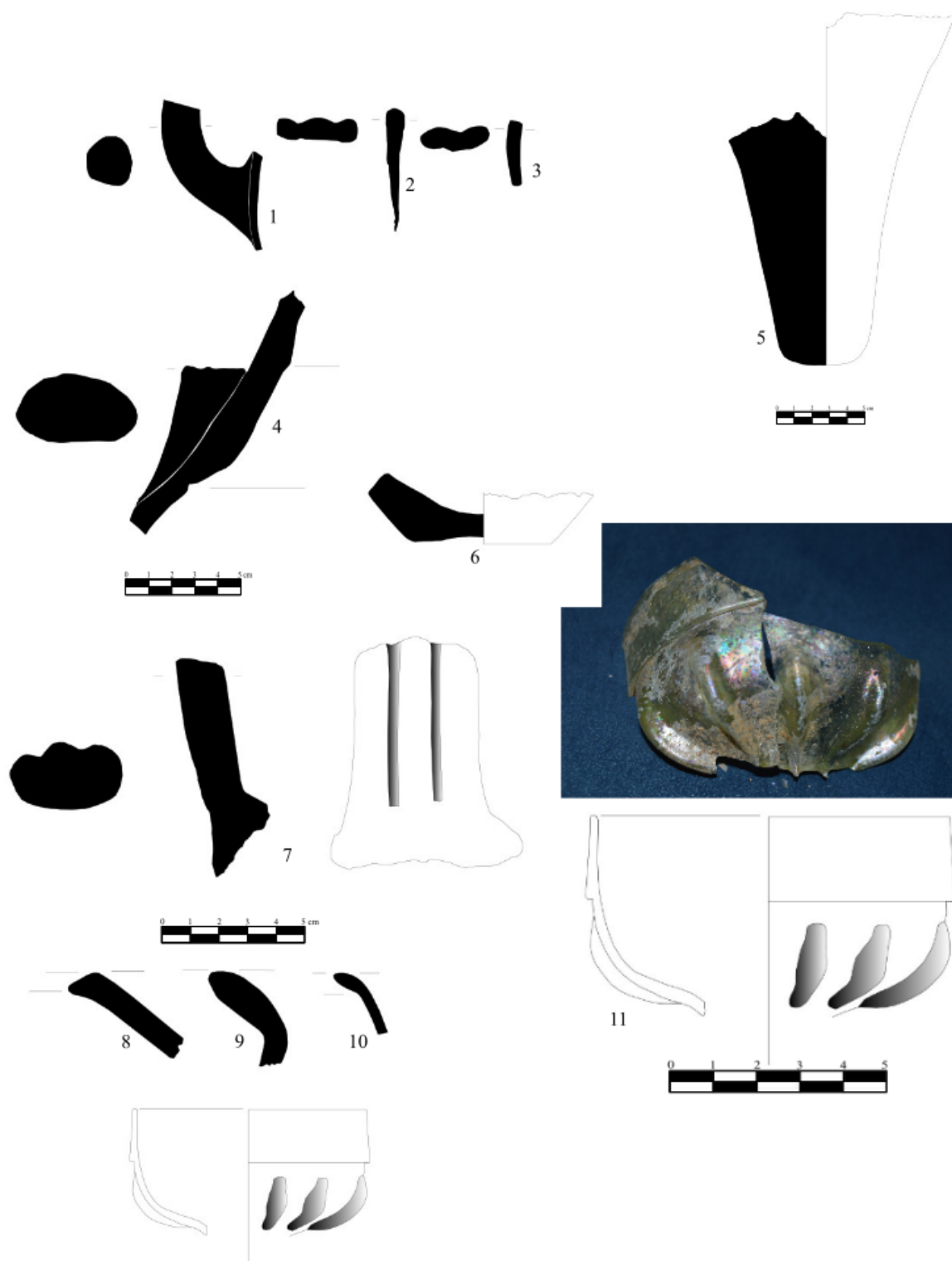

Figura 61: Interpretació de les marques observades als camps de Can Serra.

Làmina 10: Material recuperat superficialment durant els removiments de terres que afectaren el jaciment de Can Serra el 2015. 1) Àmfora ibèrica, 2, 3 i 7) Ceràmica comuna oxidada, 4 i 5) Àmfora tarraconesa, 6, 8, 9 i 10) ceràmica de cuina feta a mà i 11) Copeta de vidre decorada amb costelles.

112.- Castell de Vilobí

Bibliografia: Nolla i Casas, 1984, 209; Castells i Hernández, 1990.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Probable vil·la romana (s. I aC - I dC)

El 1959 van ingressar al Museu d'Arqueologia de Girona uns materials procedents del Castell de Vilobí. Es tracta de ceràmica comuna oxidada, fragments d'àmfora romana i vidre tot i que també hi havia materials d'època medieval. Prospeccions més recents a l'indret no han pogut constatar la presència de ceràmica romana. Com a curiositat, convé esmentar que el camp situat a ponent del Castell rebia el nom del «Camp de la Sitja», segurament d'una estructura d'emmagatzematge moderna o medieval que hi havia per aquesta zona. Malgrat la seva proximitat a l'Onyar, tant el Castell com els camps més propers que l'envolten es situen en un petit promontori, actualment quasi imperceptible, que el resguarda de les inundacions del riu. Per tant, no descartem la hipòtesi que sota el Castell s'hi puguin amagar estructures més antigues, potser les restes d'una vil·la.

SALITJA (Terme municipal de Vilobí d'Onyar)

113.- Can Terrides

Inèdit

Sitjar (s. II - I aC)

A redós d'aquest mas, sobre la vessant de ponent que domina visualment el curs inicial del Riudevil·la, vam poder observar, en fotografies aèries del Google Earth, unes dotze marques de planta circular que hem d'atribuir a sitges/fosses. En superfície es va poder constatar part de la vora, amb arrencament de nansa, d'una gerra de ceràmica comuna ibèrica i altres fragments informes de ceràmica comuna oxidada. Convé remarcar la proximitat d'aquest jaciment amb la vil·la romana de Can Boades.

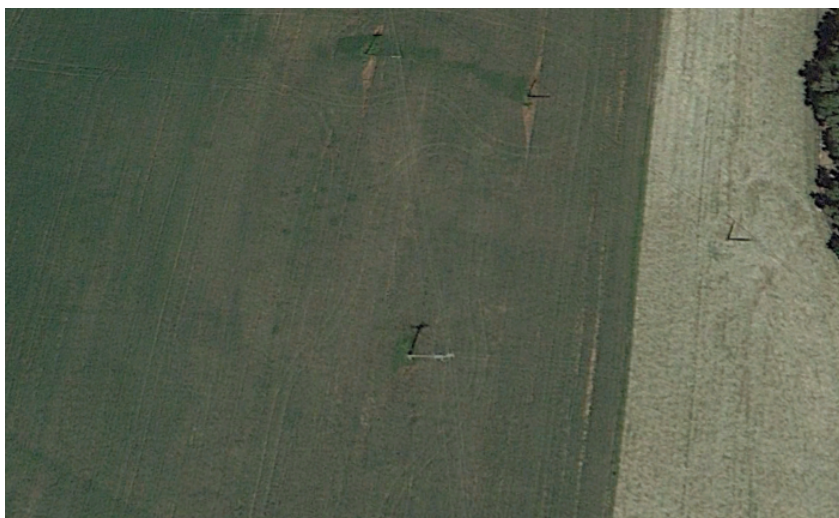

Figura 62: Marques observades en fotografia aèria als camps de Can Terrides. Font: Google Earth.

Figura 63: Vista del jaciment de Can Terrides des de Can Boades. Fotografia: autor.

Figura 64: Marques sobre el blat a Can Terrides observables sobre el terreny. Fotografia: autor.

114.- Can Boades

Bibliografia: Turon, 1993, Guevara, 2015, 101-114.

Vil·la romana (s. I aC – V dC)

Aquesta jaciment fou donat a conèixer per Jordi Turon, en un treball que desenvolupà sobre el poblament antic per terres gironines cap el 1993. En les prospeccions superficials que es van realitzar al llarg d'aquests anys, es va poder documentar un ampli ventall de material arqueològic del que destaquem un petit fragment d'*opus tessellatum* bicrom (groc i vermell) i altres tesselles, ceràmica comuna oxidada, material constructiu (*tegulae* i *imbrices*), àmfora itàlica forma Dressel 1B i algun pivot, àmfora tarraconesa forma Dressel 2/4, ceràmica de cuina feta a torn, ceràmica africana de cuina formes Ostia III 267 A, Lamboglia A i B i Atlante 219 i t.s. *lucente* forma Lamboglia 2/37. Deixant de banda el material ceràmic, també es va poder constatar les restes d'un probable mur gràcies a les abundants restes d'*opus signinum* que hi havia concentrades al camp.

Més recentment hi vam poder identificar en superfície fragments de t.s. itàlica, t.s. sudgàl·lica tant llisa com decorada, ceràmica de parets fines, ceràmica grisa emporitana tardana, ceràmica africana de cuina formes Ostia I 261 i 262 i de vernís interior, t.s. africana A, t.s. africana D forma Lamboglia 23 i àmfora africana, entre abundants fragments de material constructiu (*tegulae*, *imbrices*, *opus signinum* i diverses tesselles de tonalitats blanques i grises). Tanmateix als murs exteriors de Can Boades, que es situa a redós del jaciment, hi ha restes de *tegulae* reaprofitades.

Convé destacar que aquest jaciment es va descobrir en fotografia aèria, segons ens ha exposat Turon, a través de les fotografies aèries de l'empresa Pòl·lux efectuades a la dècada dels 70 i més recentment hem pogut comprovar que també es poden apreciar estructures en instantànies aèries del programa Google Earth. En les quals podem observar una gran estructura rectangular, orientada nord-oest/sud-est d'uns 23x12 metres aproximadament com si es tractés d'un gran pati o peristil envoltada per altres estances de mida més petita (Fig. 38).

En conclusió, tot sembla assenyalar que ens trobem davant d'una vil·la romana que es fundà a mitjan segle I aC, en conjunció amb totes les altres vil·les de l'entorn fruit de la fundació de *Gerunda*. Pel material identificat en superfície, l'indret podria haver seguit ocupat fins el segle V dC o posteriorment.

SANT DALMAI (Terme municipal de Vilobí d'Onyar)

115.- Sant Llop

Bibliografia: Pujol, 1873, 9; Pujol, 1876, 122; Zóbel, 1878, 58; Guevara, 2017, 157-167.

Tresoret (s. II -I aC)

L'antiga ermita de Sant Llop s'aixeca en el punt més alt del volcà de la Crosa a uns 224 metres d'altitud. Des d'aquest punt es té un excel·lent domini visual de tot l'entorn. El 1851 es va instal·lar la torre de telegrafia militar que formava part de la línia que anava de Barcelona a la Junquera. En el transcurs de les obres, es varen posar al descobert un conjunt de 6 dracmes emporitanes, un denari romà i, segons alguns autors, un collaret d'or. Així ens ho descriu Celestino Pujol, numismàtic de la Comissió Provincial de Monuments, en l'any 1876:

«Otro encuentro de emporitanas de plata se realizó en 1851 en la montaña de San Llop, junto a la torre del antiguo telégrafo óptico. Allí fue donde con varias monedas de Empurias recogió el propietario de la finca un vistoso collar de oro.»

Seguint les descripcions de l'època (Zóbel, 1878), les dracmes emporitanes formarien part del tipus VI o VII segons la classificació que va fer Josep Amorós el 1933 i s'haurien encunyat del 218 al 150 aC (Amorós, 1933). Finalment el denari, atès que conservava el *nomenclator* dels cònsols, va ser encunyat el 118 aC a Narbona.

Actualment les monedes resten desaparegudes. Pel que fa al collaret d'or, es podria tractar d'un dels collarets que es van descobrir al Puig de Can Cendra, a uns 3 quilòmetres al nord. Francesc Riuró en les seves memòries d'activitat arqueològica ens en dóna una pista (Riuró, 1995, 82-83):

« [Any 1935] Un dia de setembre efectuem amb Carles de Palol, una excursió a Estanyol (terme de Bescanó), per indagar la localització del lloc de la troballa d'unes joies auries junt amb monedes gregues i romanes a la propietat de la família Cendra d'Anglès. La troballa es realitzà el 1851. Posteriorment el senyor Cendra mostrà les joies a l'arquitecte Masó el qual feu uns dibuixos de les mateixes que mostrà a Serra Ràfols, els quals ja m'havia mostrat anteriorment (...).»

En efecte, podria ser que part de les joies d'or trobades al Puig de Can Cendra no provinguessin d'allà sinó de Sant Llop. En aquest sentit un dels Cendra li va comentar a Miquel Oliva durant una visita que les joies: «*Se encontraron en ocasiones y días o tiempos distintos, y no agrupados sinó en diferentes lugares del predio (...).*»¹¹.

Tanmateix podria haver-se donat una confusió de topònims i referències geogràfiques al ser dos turons amb torres de telegrafia òptica instal·lades al mateix any. I que en realitat, en el moment de bastir la torre de telegrafia al Puig de Can Cendra es detectessin totes les troballes descrites, atribuïdes erròniament al Puig de Sant Llop.

Per últim, tampoc descartem que hi hagi dos tresorers. Un trobat a Sant Llop el 1851 i un altre posat al descobert al Puig de Can Cendra, a finals del segle XIX o inicis del XX.

Figura 65: Vista des del sud del Puig de Sant Llop. Fotografia: autor.

¹¹ Arxiu MAC-Girona. Fons Comissaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas-Delegación Provincial del Servicio Nacional de Excavaciones Arqueológicas: Estanyol, Puig de Can Cendra.

7.4.- BAIX EMPORDÀ

CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA

116.- Mas Cordet

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. II - I aC)

El jaciment es situa a la vessant sud-oest d'un promontori proper a Mas Cordet, al límit del terme municipal amb Cassà de la Selva. En superfície s'hi han detectat diversos fragments de *tegulae* força rodats així com algun fragment de ceràmica comuna oxidada.

117.- Puig Castellet

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. III - I aC)

Aquest jaciment va ser descobert per Carles Malagrida veí de Cassà de la Selva. Durant l'any 1994, en motiu de la carta arqueològica del Baix Empordà, es van poder documentar en aquest promontori diversos fragments de ceràmica de pasta clara, àmfora púnica, àmfora ibèrica i un fragment de ceràmica grisa de parets gruixudes, decorada amb dues línies incises, que podria ser d'època medieval. En noves visites a l'indret, s'ha constatat la presència d'alguns murs en el camí d'accés al turó així com restes de *dolia* a redós del camí que condueix al jaciment, just als peus del puig.

Figura 66: Vista de la depressió de la Selva des del Puig Castellet. Fotografia: autor.

118.- Descàrrec d'en Gironès

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. II – I aC)

Dins d'una extensió boscosa força planera situem aquest jaciment, on s'han pogut constatar diversos murs, rodejats per material constructiu (*tegulae*), *dolia*, àmfora romana indeterminada, ceràmica comuna oxidada i un fragment de molí rotatori fet de basalt. A més a més, tenim notícia de que afeccionats de Llagostera varen recollir algunes monedes i altres objectes de ferro i bronze en obrir-se un tallafoc. Aquest indret és molt proper als jaciments ja esmentats de Puig Castellet i Camí dels Metges.

Figura 67: Jaciment del Descàrrec d'en Gironès. Fotografia: autor.

SANTA CRISTINA D'ARO

ROMANYÀ DE LA SELVA (Terme municipal de Santa Cristina d'Aro)

119.- Romanyà

Bibliografia: Nolla i Casas, 1984, 145.

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Troballes aïllades (època romana)

En algun indret proper al poble de Romanyà de la Selva s'hi van recollir fragments de ceràmica campaniana, àmfora ibèrica, t.s. sudgàl·lica i un *pondus* els quals ingressaren al MAC-Girona. Per un altre banda, Badia esmenta la presència de ceràmica íbero-romana en la major part dels megàlits de la zona (Badia, 1977, 378-379).

120.- Carretera de Romanyà de la Selva¹²

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. I - IV dC)

En un punt situat a redós de la carretera GI-6613 que porta a Romanyà de la Selva s'hi van recollir fragments de tègula romana i una moneda d'Antoní Pius. En prospeccions més recents s'hi han pogut documentar fragments de *dolia*, ceràmica de cuina i restes d'àmfora, entre d'altres. Tanmateix es parla de la presència de murs a prop de la carretera.

121.- Can Punset

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. I – II dC)

En un camí proper a Can Punset s'hi van poder identificar restes de murs lligats amb fang i fragments de ceràmica comuna, àmfora tarraconesa forma Dressel 2/4, ceràmica de cuina feta a mà, t.s. sudgàl·lica, ceràmica africana de cuina formes Ostia III 267B i Lamboglia 10A i t.s. africana A forma Lamboglia 1A i material constructiu (*tegulae*). També es va recollir en aquest indret, un penjoll fàl·lic de bronze que actualment resta exposat al Museu de Sant Feliu de Guíxols. Amb tot el conjunt ceràmic analitzat, podem assenyalar una cronologia d'habitatge que aniria d'inicis del segle I dC fins a finals del segle II dC. Es tracta d'un dels pocs establiments rurals que documentem d'aquest període i ens indica a més a més, una pervivència de la tècnica de lligar els murs amb fang més enllà del canvi d'era, que es mantindria en zones més rurals i apartades.

Figura 68: Amulet fàl·lic descobert a Can Punset, actualment exposat a les vitrines del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Fotografia: autor.

¹² Tant els materials d'aquest jaciment com els de Can Punset, es troben al Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. No obstant això, no hi figuren tots els materials que citem en aquest estudi.

122.- Serra de l'Anglada

Enllaços web: eGIPCI (Carta Arqueològica del Baix Empordà):

<https://egipci.cultura.gencat.cat/mostrarXML.aspx?XML=CONSULTA> [Data de Consulta: 30 de març de 2018].

Establiment rural (s. II – I aC)

Aquest jaciment fou descobert a mitjans dels 90 per un afeccionat de Llagostera. Una part del jaciment, com tants altres, es troba al bell mig d'un camí, un fet que ha facilitat tant el seu descobriment com la seva paulatina degradació. En aquest indret es van constatar diversos murs lligats amb fang que dibuixaven estances de planta quadrangular, que formarien part d'un mateix edifici. A redós d'aquestes estructures es van identificar ceràmica de cuina fet a ma, àmfora itàlica, ceràmica comuna oxidada, alguna de pasta de sandvitx, *dolia* i diversos fragments de tègula romana.

Figura 69: Restes de murs lligats amb fang al jaciment Serra de l'Anglada: Fotografia: autor.

Bibliografia

Bibliografia

Alberch i Burch, 1989:

Alberch, X. i Burch, J. (1989). Elements pel coneixement de la vil·la romana de Vilablareix, *Cypsela*, 7, p. 87-91.

Alberch i Burch, 2002:

Alberch, X. i Burch, J. (2002). *Història del Gironès*. Girona: Diputació de Girona.

Alberch, Burch i Turon, 1996:

Alberch, X., Burch, J. i Turon, J. (1996). Documentació escrita i estudi arqueològic del territori de Girona durant l'època romana, *Patrimoni i història local. Jornades d'homenatge a Lluís Esteva i Cruañas*, p. 47-50.

Almagro i Oliva, 1960:

Almagro, M. i Oliva, M. (1960). El tesoriillo monetar de «La Barroca» San Clemente de Amer (Gerona), *Numario Hispánico*, 9, p. 145-169.

Alonso, 1999:

Alonso, N. (1999). *De la llavor a la farina. Els processos agrícoles protohistòrics a la Catalunya Occidental*. (Monographies d'Archéologie Méditerranéenne, 4), Lattes: UMR 5140 du CNRS.

Alonso, 2000:

Alonso, N. (2000). La agricultura de la primera edad del hierro y de época ibérica en el llano occidental catalán: problemática y nuevas aportaciones, *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. (Sèrie monogràfica del Museu d'Arqueologia de Catalunya- Girona, 18), p. 127-137.

ASSERP, 1994:

Associació al Servei del Patrimoni (ASSERP) (1994). L'arqueologia a Llagostera, *Crònica. Publicació de l'Arxiu Municipal de Llagostera*, 11.

Augé, 2008:

Augé, A. (2008). *LAV. Madrid-Zaragoza-Barcelona-Frontera Francesa. Tramo: Riudellots-C/Joan Torró (Girona)*, núm. 8467, (memòria d'excavació).

Augé, et al., 2009:

Augé, A., Llinàs, J., Moix, E., Sánchez, M. i Zabala, M. (2009). Prehistòria recent i antiguitat a Aiguaviva i Fornells de la Selva: les troballes arqueològiques a les obres del TGV, *Quaderns de la Selva*, 21, p. 175-194.

Badia, 1977:

Badia, J. (1977). *L'Arquitectura Medieval de l'Empordà. I: El Baix Empordà*. Girona: Diputació de Girona.

Bagué, Carreras i Gutiérrez, 1990:

Bagué, E., Carreras, J. i Gutiérrez, O. (1990). *Cassà de la Selva*, (Quaderns de la Revista de Girona, 30), Girona: Diputació de Girona i Caixa de Girona.

Bosch de Doria, 2009:

Bosch de Doria, M. (2009). *Intervenció arqueològica al Sector Industrial Can Garrofa. Aiguaviva, el Gironès*. Núm. 9863, (memòria d'excavació).

Braconi, 2015:

Braconi, P. (2015). Alimentazione a miglia zero, *Nutrire l'impero. Storie di alimentazione da Roma e Pompei*, p. 85-91.

Burch, 1996:

Burch, J. (1996). *L'emmagatzematge de cereals en sitges d'època ibèrica al nord-est de Catalunya*. Girona: Universitat de Girona, (tesi doctoral).

Burch, 1996a:

Burch, J. (1996). Les sitges de Llagostera, *Crònica. Publicació de l'Arxiu Municipal de Llagostera*, 14.

Burch, et al., 1991:

Burch, J., Carrascal, C., Casellas, L. E., Merino, J. i Navarro, N. (1991). Variant N-II (Girona) Sant Julià de Ramis/Fornells de la Selva, 1991-1992, 2 vol., (memòria d'excavació).

Burch, et al., 1992:

Burch, J., Carrascal, C., Casellas, L. E., Merino, J. i Navarro, N. (1992). Excavacions a la variant-est de Girona: la sitja romana de Fornells, *Quaderns de la Selva*, 5, p. 21-30.

Burch, et al., 2001:

Burch, J., Nolla, J. M., Palahí, L., Sagrera, J., Sureda, M. i Vivó, D. (2001). *Excavacions arqueològiques a la muntanya de Sant Julià de Ramis. 1. El sector de l'antiga església parroquial*. Girona-Sant Julià de Ramis: Universitat de Girona i Ajuntament de Sant Julià de Ramis.

Burch, et al., 2010:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). La síntesi, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 5-188.

Burch, et al., 2010a:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 210. Montbarbat, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 359.

Burch, et al., 2010b:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 163. Puig d'en Rovira, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 318-320.

Burch, et al., 2010c:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 148. Montilivi, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 312.

Burch, et al., 2010d:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 124. Sant Pere de Montfullà, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 299.

Burch, et al., 2010e:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 123. Puig de Can Cendra, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 298-299.

Burch, et al., 2010f:

Burch, J., Castanyer, P., Nolla, J. M. i Tremoleda, J. (2010). Temps de canvis: la romanització al nord-est de Catalunya, *Times of changes. In the begining of the Romanization* (Studies on the rural world in the roman period, 6), p. 89-108.

Burch, et al., 2010g:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 202. Can Pons, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*, p. 349-353.

Burch, et al., 2010h:

Burch, J., Casas, J., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Rojas, T., Sagrera, J., Vivó, D. i Vivo, J. (2010). 48. Tolegassos, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia*, p. 228-233.

Burch, et al., 2014:

Burch, J., Casas, J., Castanyer, P., Costa, A., Nolla, J. M., Palahí, L., Sagrera, J., Simon, J., Tremoleda, J., Varenna, A., Vivó, D. i Vivo, J. (2014). *L'alt imperi al nord-est del Conuentus Tarraconensis. Una visió de conjunt*. Girona: Universitat de Girona.

Burch, et al., 2015:

Burch, J., Castanyer, P., Nolla, J. M. i Tremoleda, Q. (2015). Une approche des catégories de l'habitat rural du Nord-Est catalan, *Villas, farms, rural settlements. A regional approach*. (Circa uillam. Studies on the rural world in the roman world, 7), p. 117-152.

Burgueño i Vilà, 1996:

Burgueño, E. i Vilà, M. del V. (1996). El poblat ibèric de Montbarbat. Aproximació a l'estudi del territori al curs inferior de la Tordera en època ibèrica. *Quaderns de la Selva*, 9, p. 55-84.

Callavé, et al., 2010:

Callavé, S., Codina, D., Fuertes, M., Llinàs, J., Monguiló, E., Roncero, A., Sánchez, M., Tarrés, A. i Zabala, M. (2010). L'explotació del camp a l'època ibèrica al nord-est de Catalunya: els camps de sitges trobats durant la construcció del TGV a les comarques de Girona, *Tribuna d'Arqueologia 2008-2009*, p. 81-97.

Casas, 1989:

Casas, J. (1989). *L'Olivet d'en Pujol i els Tolegassos. Dos establiments agrícoles d'època romana a Viladamat (Campanyes de 1982 a 1988)*, (Sèrie Monogràfica, 10), Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona.

Casas, Nolla i Soler, 2010:

Casas, J., Nolla, J. M. i Soler, V. (2010). La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardorepublicà en el territori d'Empúries, *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 20, p. 145-176.

Castanyer, Santos i Tremoleda, 2015:

Castanyer, P., Santos, M. i Tremoleda, J. (2015). Una nueva fortificación de época republicana en Empúries. Una base militar para la conquista de Hispania, *Los Escipiones. Roma conquista Hispania*, p. 104-127.

Castanyer, et al., 2006:

Castanyer, P., Tremoleda, T., Dehesa, R. i Puigdevall, I. (2006). Pautes i evolució del poblament rural a les comarques interiors de Girona, *Rhythms and cycles of countryside romanization*, (Studies on the rural world in the roman period, 1), p. 11-29.

Castells i Hernández, 1990:

Castells, J. i Hernández, G. (1990). *Inventari del patrimoni arqueològic de Catalunya. Carta arqueològica comarca Selva*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Direcció General del Patrimoni Cultural.

Castells, et al., 2004:

Castells, J., Hernández, G., Ortega, D. i de Prado, G. (2004). Revisió i actualització de l'inventari del patrimoni arqueològic de la Selva, *Setenes Jornades d'Arqueologia de les comarques Gironines*, 2 vol., p. 645-651.

Ceraudo, 2013:

Ceraudo, G. (2013). Aerial Photography in Archaeology, *Good practice in Archaeological Diagnostics Non-invasive Survey of Complex Archaeological Sites*, New York: Springer, p. 11-30.

Codina, 2011:

Codina, D. (2011). *Desdoblament de l'Eix Transversal. Connexió amb Autovia A-2. Carretera C-25. PK 216+820 al 235+800. Tram Santa Coloma de Farners – Caldes de Malavella. Jaciment arqueològic del Bosc d'en Bolós (Santa Coloma de Farners, la Selva)*, (memòria d'excavació).

Colomeda i Monguiló, 2008:

Colomeda, N. i Monguiló, E. (2008). *Memoria. Intervención arqueológica en el yacimiento de Mas Xirgu (Girona)*. L.A.V. Interv. mai-sept 2008. Núm. 8474. (2 vols.), (memòria d'excavació).

Colomeda, Fuertes i Merino, 2010:

Colomeda, N., Fuertes, M. i Merino, J. (2010). Darreres campanyes d'excavació al poblat ibèric del Puig del Castell (Cassà de la Selva, el Gironès). Anys 2008 i 2009, *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 195-198.

Colomeda, et al., 2010:

Colomeda, N., Fuertes, M., Monguiló, E., Codina, D., Amigo, R. M., Rio, M. i Orri, E. (2010). El jaciment prehistòric i les troballes d'època romana de Mas Xirgu (Girona, Gironès), *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 61-64.

Costa, et al., 2018:

Costa, A., Palahí, L., Nolla, J. M. i Vivó, D. (2018). Els treballs d'excavació i adequació a la vil·la del Pla de l'Horta, *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, 285-298.

Cubero, 2000:

Cubero, C. (2000). Aprovechamiento de los recursos forestales en el yacimiento ibérico de l'Esquerda (Roda de Ter, Osona, Barcelona), *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. (Sèrie monogràfica del Museu d'Arqueologia de Catalunya- Girona, 18), p. 251-257.

Dassie, 1978:

Dassie, J. (1978). *Manuel d'archéologie aérienne*. Paris: Technip.

Dehesa, 2009:

Dehesa, R. (2009). *Excavació arqueològica a Torre Vedruna/Sector Transports (Girona-Vilablareix, Gironès)*. *Intervenció 2008*. (memòria d'excavació)

Dehesa, 2010:

Dehesa, R. (2010). L'excavació del camp de sitges de Torre Vedruna. Sector Transports. Girona-Vilablareix (Gironès), *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 109-111.

Díaz, 2018:

Díaz, A. (2018). Intervenció arqueològica al jaciment de Can Tió (Vidreres-Maçanet de la Selva, la Selva), *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 735-740.

Domènech, 1982:

Domènech, M. C. (1982). Puig de Can Cendra, Estanyol, Bescanó, *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*, p. 208.

Everson, 1983:

Everson, P. (1983). Aerial photography and fieldwork in north Lincolnshire. *CBA Reserarch Report. The impact of aerial reconnaissance on archaeology*, 49, p. 14-26.

Folch, et al., 2000:

Folch, C., Llinàs, J. Montalbán, C., Ramírez, A. i Sureda, M. (2000). Primera campanya d'excavacions al castell de Torcafelló (Maçanet de la Selva, La Selva), *Cinquenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 217-220.

Folch, et al., 2004:

Folch, C., Llinàs, J. Montalbán, C., Ramírez, A. i Sureda, M. (2004). Les excavacions de l'any 2002 al castell de Torcafelló (Maçanet de la Selva, Selva), *Setenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 455-458.

Font, et al., 2003:

Font, G., Llorens, J. M., Mateu, J., Pujadas, S., Rueda, J. M. i Tura, J. (2000). Intervencions arqueològiques al castell de Montsoriu (Arbúcies-Sant Feliu de Buixalleu, Selva). *Tribuna d'arqueologia 1999-2000*, p. 193-224.

Formiga, Mallorquí i Martínez, 2015:

Formiga, J., Mallorquí, E. i Martínez, M. (2015). El camí de Caldes, l'hereu de la Via Augusta, *Cinquanta cinc llegües de passos oblidats i xarrabascos. Els camins històrics de la plana selvatana (la Selva i el Gironès). Vol. 1. Els camins vers la ciutat de Girona*, (Estudis i Textos, 18), p. 105-162.

Frigola, 2009:

Frigola, J. (2009). *Autovía del noreste Barcelona – Frontera francesa. Tramo: Maçanet de la Selva – Sils. Excavación del yacimiento de Can Castells (Vidreres)*, (memòria d'excavació).

Frigola i Pratdesava, 2012:

Frigola, J. i Pratdesava, A. (2012). Les intervencions arqueològiques al Castell de Falgars (Beuda, la Garrotxa). Campanyes de 2010 i 2011, *Onzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 291-295.

Fuertes, 2009:

Fuertes, M. (2009). *Informe final. Intervención arqueológica en el yacimiento de Mas Xirgu Sud. LAV Madrid-Zaragoza-Barcelona-Frontera francesa. Tramo Riudellots/ Joan Torró*, (memòria d'excavació).

Fuertes, 2018:

Fuertes, M. (2018). Carrer Pujada del Rei Martí, 5-7 (Girona, el Gironès). *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 397–399.

Fuertes i Merino, 2002:

Fuertes, M. i Merino, J. (2002). El poblat ibèric de Puig del Castell (Cassà de la Selva, el Gironès). Campanya 2001, *Sisenas Jornades d'Arqueologia de les Comarques Gironines*, p. 153-155.

Fuertes i Merino, 2004:

Fuertes, M. i Merino, J. (2004). El poblat ibèric del Puig del Castell (Cassà de la Selva, el Gironès). Campanyes 2002 i 2003, *Setenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 183-185.

Fuertes i Merino, 2005:

Fuertes, M. i Merino, J. (2005). Primeres dades sobre el poblat ibèric del Puig del Castell (Cassà de la Selva, el Gironès), *Homenatge a Josep Barberà i Farràs. Actes del XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Món ibèric als Països Catalans*, p. 393-399.

Fuertes i Merino, 2006:

Fuertes, M. i Merino, J. (2006). El poblat ibèric del Puig del Castell (Cassà de la Selva, el Gironès). Campanyes de 2004 i 2005, *Vuitenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 223-225.

Fuertes i Codina, 2018:

Fuertes, M. i Codina, D. (2018). Pujada de Sant Feliu (Girona, el Gironès). *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 343-345.

Fuertes, Merino i Morales, 2008:

Fuertes, M., Merino, J. i Morales, F. X. (2008). El poblat ibèric del Puig del Castell (Cassà de la Selva, el Gironès). Campanyes de 2006 i 2007, *Novenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 159-162.

Fuertes, Colomeda i Merino, 2010:

Fuertes, M., Colomeda, N. i Merino, J. (2010). 131. Puig del Castell, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia*, p. 301-302.

Gázquez, 1974:

Gázquez, J. M. (1974). *La campaña de Catón en Hispania*, (Aura Saecula, 7), Barcelona: Universitat de Barcelona.

Goguey i Cordier, 2015:

Goguey, R. i Cordier, A. (2015). *Photographie aérienne et archéologie. Une aventure sur les traces de l'humanité*. Pamplona: Infolio.

Gordi, et al., 1993:

Gordi, J., Boada, M., Pintó, J. i Vilar, L. (1993). Aproximació l'evolució del paisatge vegetal a les comarques de la Selva i el Vallès, *Estudi General*, 13, p. 61-79.

Grau, 2017:

Grau, Q. (2017). *Memoria de la excavación preventiva realizada en el yacimiento: Can Fontgrau – Carretera N-II, PK 693+970 (Sils, La Selva)*, (memòria d'excavació).

Guevara, 2015:

Guevara, A. (2015). El jaciment de Can Boades. Un establiment rural d'època romana a Salitja. *Quaderns de la Selva*, 27, p. 101-114.

Guevara, 2017:

Guevara, A. (2017). El tresoret de Sant Llop. *Quaderns de la Selva*, 29, p. 157-167.

Guevara, 2017a:

Guevara, A. (2017). *El poblament del nord-est peninsular del 218 aC fins l'any 27 aC. Un estat de la qüestió a Catalunya*. Girona: Universitat de Girona, (treball de final de grau).

Hernández, 2001:

Hernández, F. X. (2001). *Història militar de Catalunya. Aproximació didàctica. Vol. I. Dels ibers als carolingis*, Barcelona: Rafael Dalmau.

Joan-Muns, 1989a:

Joan-Muns, N. (1989). Excavacions arqueològiques a Can Cuca, Sils, *Quadern de Sils*, 3, p. 5.

Joan-Muns, 1989b:

Joan-Muns, N. (1989). Can Cuca el 650 aC, *Quadern de Sils*, 4, p. 9-10.

Joly, 2010:

Joly, D. (2010). *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva a Can Cuca (Sils-La Selva), dins de l'obra Autopista AP7: La Jonquera – Salou. Proyecto de construcción tercer y cuarto carril por calzada entre Maçanet – Nuevo enlace Vilademuls – La Jonquera*, (memòria d'excavació).

Llinàs, 2010:

Llinàs, J. (2010). 212. Turó Rodó, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia*, p. 361-362.

Llinàs, 2014:

Llinàs, J. (2014). *Desdoblament de l'Eix Transversal. Connexió amb l'Autovia A-2. Carretera C-25. PK 216+820 al 235+800. Tram Santa Coloma de Farners – Caldes de Malavella*, (memòria d'excavació).

Llinàs, 2018:

Llinàs, J. (2018). Les troballes de la carretera de Llagostera (Caldes de Malavella, La Selva). Noves dades sobre l'*urbs* romana d'*Aquae Calidae*, *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 223-229.

Llinàs, 2018a:

Llinàs, J. (2018). Una sitja ibèrica al carrer Pocafarina, 36, de Llagostera (Gironès), *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 187-195.

Llinàs i Merino, 1991:

Llinàs, J. i Merino, J. (1991). La romanització a la Selva: noves dades. *Quaderns de la Selva*, 4, p. 17-33.

Llinàs i Merino, 1997:

Llinàs, J. i Merino, J. (1997). *Marges de Can Torrelles*. Memòria d'excavació núm. 3343. (memòria d'excavació).

Llinàs i Merino, 1998a:

Llinàs, J. i Merino, J. (1998a). *El patrimoni de la Selva. Fitxer 1. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva.

Llinàs i Merino, 1998b:

Llinàs, J. i Merino, J. (1998b). *El patrimoni de la Selva. Fitxer 2. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*, Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva.

Llinàs i Merino, 1999:

Llinàs, J. i Merino, J. (1999). *El patrimoni de la Selva. Fitxer 3. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*, Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva.

Llinàs i Merino, 2000a:

Llinàs, J. i Merino, J. (2000). *El patrimoni de la Selva. Fitxer 4. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*, Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva.

Llinàs i Merino, 2000b:

Llinàs, J. i Merino, J. (2000). L'inventari del patrimoni històric, artístic i arqueològic del gironès: novetats arqueològiques, *Cinquenes Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona*, p. 352.

Llinàs i Merino, 2001:

Llinàs, J. i Merino, J. (2001). *El patrimoni de la Selva. Fitxer 5. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*, Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva.

Llinàs, Manzano i Ramírez, 1994:

Llinàs, J., Manzano, S. i Ramírez, A. (1994). Món ibèric i romanització al terme de Maçanet de la Selva. Estat de la qüestió, *Quaderns de la Selva*, 7, p. 143-150.

Llinàs, Merino i Montalbán, 2000:

Llinàs, J., Merino, J. i Montalbán, C. (2000). Seguiment i excavacions arqueològiques a la variant de la carretera C-250 al seu pas per Cassà de la Selva (el Gironès). *Cinquenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 100-103.

Llinàs, Merino i Montalbán, 2010:

Llinàs, J., Merino, J. i Montalbán, C. (2010). 126. Camp de l'Arrencada i 129. Formigat, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia*, p. 299-301.

Llinàs, Merino i Vargas, 2002:

Llinàs, J., Merino, J. i Vargas, A. (2002). Camp de la Vinyaperduda o Vinya Vella (Cassà de la Selva, el Gironès), *Sisenas Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 255-258.

Llinàs, et al., 2000:

Llinàs, J., Montalbán, C., Ramírez, A. i Sureda, M. (2000). *L'Hort d'en Bach, del segle II abans de Crist a l'any 2000. La pervivència ininterrompuda d'un hàbitat a Maçanet de la Selva des de la baixa república romana fins als nostres dies*, Santa Coloma de Farners: Taller d'Història de Maçanet de la Selva i Centre d'Estudis Selvatans. (Estudis i Textos, 7).

Llinàs, et al., 2012:

Llinàs, J., Nolla, J. M., Vivo, J. i Zabala, M. (2012). El sitjar del Camp de l'Abadia (Aiguaviva, Gironès). Dades noves sobre la romanització al Pla de Girona, *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 22, p.153-170.

Llorens, 2006:

Llorens, J. M. (2006). Historia de la Comissió de Monuments de Girona, *La Comissió de Monuments Històrics i Artístics de la Província de Girona (1844-1981). Catàleg del fons documental*, p. 9-60.

Llorens, 2016:

Llorens, J. M. (2016). Aventures i desventures dels mosaics de Can Pau Birol, *Els mosaics de Bell-Lloc del Pla (Girona). Una aventura de 140 anys*, p. 9-20.

Lamuà, 2012:

Lamuà, M. (2012). Elements escultòrics de Girona, *Parva Gerunda*, p. 195-209.

Mar i Ruiz de Arbulo, 1993:

Mar, R. i Ruiz de Arbulo, J. (1993). *Ampurias romana. Historia, arquitectura y arqueología*. Sabadell: AUSA.

Martín, 1980:

Martín, M. A. (1980). Dos forns antics de ceràmica: els d'Orriols i Sant Miquel de Fluvià, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 25, vol.1, Homenatge a Lluís Batlle i Prats, p. 97-105.

Martín, 1987:

Martín, M. A. (1987). Un mosaic romà a Montfullà, *Revista de Girona*, 125, p. 88.

Martín, 1994:

Martín, M. A. (1994). Els antecedents ibèrics de la ciutat de *Gerunda*, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 33, p. 89-108.

Martínez de Laguàrdia, et al., 1996:

Martínez de Laguàrdia, A., Surís, P., Vilà, M. del V., Negre, M., Ramón, E., Moreno, R., Martín, S., Giménez, G., Pérez, R., Barrachina, C., Alacid, E., Gil, G. i Otero, R. (1996). *Montbarbat (1978-1986)*, Lloret de Mar: Ajuntament de Lloret de Mar.

Mauné, 2000:

Mauné, S. (2000). L'habitat rural dispersé des Ile – Ier s. av. J. -C. En Languedoc occidental et Roussillon, *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. (Sèrie monogràfica del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, 18), p. 55-73.

Medina, 2018:

Medina, E. (2018). Intervenció arqueològica a Can Cartellà (Maçanet de la Selva, la Selva), *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p.745-750.

Merino, 1998:

Merino, J. (1998). *Cassà de la Selva i els seus orígens*, Cassà de la Selva: Ajuntament de Cassà de la Selva.

Merino, 1999:

Merino, J. (1999). Els jaciments arqueològics d'època ibèrica i romana en el terme de Cassà de la Selva, *Quaderns de la Selva*, 11, p. 73-97.

Merino, 2002:

Merino, J. (2002). *Obres de millora dels accessos al peatge Girona – sud de l'autopista A-7 des de l'antiga carretera N-II*, (memòria d'excavació).

Merino i Llinàs, 1993:

Merino, J. i Llinàs, J. (1993). Intervencions arqueològiques a l'Eix Transversal: tram Santa Coloma de Farners Vilobí d'Onyar. *Quaderns de la Selva*, 6, p. 153-155.

Millás i Rabassa, 1951:

Millás, J. M. i Rabassa, F. (1951). *Historia de Santa Coloma de Farnés y su comarca*, Santa Coloma de Farners: Junta del Milenario de Santa Coloma de Farnés.

Moix, 2008:

Moix, E. (2008). Jaciment de Vall-llobrega, *Novenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 295-297.

Montalbán, 2000:

Montalbán, C. (2000). *Memòria. Construcció de la variant de la carretera C-250 al seu pas per Cassà de la Selva*, (memòria d'excavació).

Moret i García de Consuegra, 2013:

Moret, L. i García de Consuegra, R. (2013). *Memòria. Intervenció arqueològica al jaciments dels Camps de Can Massot. Projecte de construcció de l'enllaç de Fornells de la Selva de l'Autopista AP-7*. Mem. Núm.: 10978, 2 vol., (memòria d'excavació).

Motjé i Vilar, 1992:

Motjé, L. i Vilar, L. (1992). Itinerari 7. La depressió de la Selva, *El medi natural a les terres gironines. 11 Itineraris per la Catalunya Nord-Oriental*, p. 171-179.

Mustieles, 2008:

Mustieles, G. (2008). *Memòria del control arqueològic al desdoblament de la C-35 (PK 84+380 al PK 100+100)*. Tram: Vidreres-Llagostera (Llagostera, Gironès) i (Caldes de Malavella i Vidreres, la Selva), núm. 8441, (memòria d'excavació).

Nadal i Gil, 2017:

Nadal, J. i Gil, R. M. (2017). *Rafael Masó arqueòleg*. (Col·lecció Història de Girona, 53), Girona: Ajuntament de Girona.

Nieto, et al., 1989:

Nieto, F. J. F., Puig, A. M. i Merino, J. (1989). La vil·la romana de Montfullà. Resultats de la primera campanya d'excavacions, *Cypsela*, 7, p. 93 -101.

Nolla i Casas, 1984:

Nolla, J. M. i Casas, J. (1984). *Carta Arqueològica de les Comarques de Girona, el poblament d'època romana al N.E. de Catalunya*, Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona.

Nolla i Sagrera, 2004:

Nolla, J. M. i Sagrera, J. (2004). La vil·la romana de Montfullà (Bescanó, Gironès), *Setenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques Gironines*, p. 215-222.

Nolla, Palahí i Vivo, 2010:

Nolla, J. M., Palahí, L. i Vivo, J. (Eds.) (2010). *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia*. Girona: Universitat de Girona.

Nolla, et al., 2003:

Nolla, J. M., Patiño, C., Sagrera, J. i Vivó, D. (2003). *La vil·la romana i el jaciment altmedieval de Sant Pere de Montfullà (Bescanó, el Gironès)*, (Estudis Arqueològics, 5), Girona: Universitat de Girona.

Ñaco del Hoyo, 2003:

Ñaco del Hoyo, T. (2003). Vectigal incertum. *Economía de guerra y fiscalidad republicana en el occidente romano: su impacto histórico en el territorio (218-133 aC)*, (BAR International Series 1158), Oxford.

Ojosnegros, 2013:

Ojosnegros, M. (2013). *El Centre d'Estudis Històrics de Llagostera (1966 – 1973)*. Girona: Universitat de Girona, (treball de final de màster).

Olesti, 2006:

Olesti, O. (2006). El control de los territorios del Nordeste Peninsular (218-100 a.C.): un modelo a debate. *War and Territory in the Roman World*, (BAR International Series 1530), p. 119-148.

Olesti, 2010:

Olesti, O. (2010). Urbanització, integració i gestió del territori al nord-est de la península Ibèrica en època republicana (segles II-I aC). *Times of changes. In the begining of the Romanization* (Studies on the rural world in the roman period, 6), p. 11-60.

Ortega i Rojas, 2006:

Ortega, D. i Rojas, A. (2006). *El camp de sitges de Can Serra. Un jaciment ibèric i alt medieval*. (Estudis arqueològics, 7), Girona: Universitat de Girona.

Padrós, 2010:

Padrós, C. (2010). Els camins antics i les vies romanes a la comarca d'Osona (Barcelona). Estat de la qüestió, *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló*, 28, p. 233-245.

Padrós, 2016:

Padrós, C. (2016). *La implantació romana a Cataunya: caracterització d'espais militars al NE de la Citerior en època tardorepublicana (ss. II – I aC)*, Institut Català d'Arqueologia Clàssica i Universitat Rovira i Virgili, (tesi doctoral).

Padrós i Amat, 2018:

Padrós, C. i Amat, A. (2018). La torre romana del Puig d'Alia i les seves fases prèvies: resultats de les campanyes 2016 i 2017 (Amer, la Selva), *Catorzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 189-195.

Palahí, 2012:

Palahí, L. (2012). L'àrea suburbial de la ciutat de Gerunda, *Parva Gerunda*, p. 103-125.

Palahí, 2013:

Palahí, L. (2013). La vil·la de Sant Menna de Vilablareix i el *suburbium* de Gerunda, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 54, p. 221-262.

Palahí i Costa, 2010:

Palahí, L. i Costa, A. (2010). La vil·la romana de Vilablareix, *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 219-227.

Plácido, 2009:

Plácido, D. (2009). Hispania Antigua. (Historia de España, vol. I), Madrid: Crítica-Marcial Pons.

Pons, 1987:

Pons, E. (1987). Salt abans de «Saltus», *La Farga revista de Salt*, 86, p. 10-12.

Pons i Llorens, 1991:

Pons, E. i Llorens, J. M. (1991). L'organització de l'espai domèstic a puig Castellet. Lloret de Mar-la Selva, *Cypsela*, 9, p. 95-110.

Py, 1993:

Py, M. (1993). Unguentarium, *Dicocer. Dictionnaire des céramiques antiques (VII ème s. Av. n. è.-VII ème s. de n. è) en Méditerranée (Provence, Languedoc, Ampurdan)*. Lattara, 6, p. 581-584.

Revilla i Zamora, 2006:

Revilla, V. i Zamora D. (2006). Organització i dinàmica del poblament al territori d'Iluro (Mataró, Barcelona) entre els segles II aC i VI dC, *Rhythms and cycles of countryside romanization*, (Studies on the rural world in the roman period, 1), p. 41-66.

Riuró, 1995:

Riuró, F. (1995). Crònica de cinquanta anys d'activitat arqueològica, *Quadern de Treball*, 8, p. 75-111.

Rojas i Ortega, 2005:

Rojas, A. i Ortega, D. (2005). *Tram del TGV Sils-Riudellots. Memòria del control arqueològic*, (memòria).

Sagrera, 2006:

Sagrera, J. (2006). Excavacions a Sant Pere de Montfullà, *Vuitenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 293-296.

Sagrera, 2008:

Sagrera, J. (2008). La vil·la romana de Montfullà, *Novenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, l'Escala, p. 279-285.

Santamaria, 1996:

Santamaria, D. (1996). *Vilobí d'Onyar*. (Quaderns de la Revista de Girona), 66, Girona: Diputació de Girona i Caixa de Girona.

Soler, 1973:

Soler, N. (1973). *Arqueología en Llagostera*. Barcelona: Universitat de Barcelona, (tesina de llicenciatura).

Soler, 1977:

Soler, N. (1977). El jaciment prehistòric de Can Crispins (Llagostera-Girona), *Cypsela*, 2, p. 7-47.

Teixidor, 2012:

Teixidor, R. (2012). El camí ral de Vic (I). Tram de Girona fins a l'Onyar, *Quaderns de la Selva*, 24, p. 97-120.

Turon, 1993:

Turon, J. (1993). *Reconstrucció del paisatge rural antic del Pla de Girona*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, (treball inèdit).

Turon, 2012:

Turon, P. (2012). *Sant Esteve de Caulès. Vida i mort d'un poblat medieval en el massís de l'Ardenya-Cadiretes*, Barcelona: Universitat de Barcelona, (pràcticum del màster d'Arqueologia de la UB 2011-2012).

Turon, 2015:

Turon, P. (2015). La dama de Sant Llorenç. Inici de la romanització a Llagostera, *Quaderns de la Selva*, 27, p. 43-58.

Vilà, 1982a:

Vilà, M. del V. (1982). *La ciudad romana de Blandae (Carta Arqueológica de la Comarca de la Selva)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, (tesi doctoral en 2 vol.).

Vilà, 1982b:

Vilà, M. del V. (1982). El poblament de la comarca de la Selva en època ibèrica: sistemes defensius. *Ausa*, 10, 102-104, p. 231-238.

Vilà, et al., 2014:

Vilà, M. del V., Estela, E., Barrachina, M. C., Fando, M., Gironès, V., Muñoz, A., Negre, M. M. i Pascual, X. (2014). Montbarbat (Lloret de Mar – Maçanet de la Selva, La Selva). Campanyes 2012 i 2013, *Dotzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 137-142.

Vivo, 2015:

Vivo, J. (2015). *Les societats ibèriques de la Hispània Citerior durant els primers anys de romanització (218-133 aC)*, Girona: Universitat de Girona, (tesi doctoral).

Zabala, 2007:

Zabala, M. (2007). Can Suari. Un assentament rural ibèric dels segles II-I aC a Llinars del Vallès (Vallès Oriental). *Tribuna d'Arqueologia*, 2006, p. 169-190.

Zabala i Sánchez, 2010a:

Zabala, M. i Sánchez, M. (2010). *LAV Madrid-Zaragoza-Barcelona-frontera francesa. Tramo Riudellots-C/Joan Torró (Girona). Intervención arqueológica en el yacimiento del Camp de l'Abadia (Aiguaviva, Gironès). Memoria-Volumen 1: texto*, (memòria d'excavació).

Zabala i Sánchez, 2010b:

Zabala, M. i Sánchez, M. (2010). El camp de sitges i el forn del Camp de l'Abadia (Aiguaviva, Gironès), *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, p. 289-292.

Fonts impreses

Amorós, 1933:

Amorós, J. (1933). *Les dracmes emporitanas*, sèrie A, núm. 2, Barcelona: Gabinet Numismàtic de Catalunya.

Balil, Oliva i Ripoll, 1955:

Balil, A., Oliva, M. i Ripoll, F. (1955). Actividades arqueológicas en Cataluña durante los años 1952 y 1953. *Archivo Español de Arqueología*, 28, p. 166-174.

Bosch i Condolà, 1979:

Bosch, Q. i Condolà, J. C. (1979). Obres a la Rambla de Cassà. Perilla una sitja del segle I. *El Punt Diari*. 26 de juny de 1979, p. 7. [Servei de Gestió Documental, Arxius i Recursos de l'Ajuntament de Girona, premsa digitalitzada: <http://www.girona.cat/sgdap/cat/premsa.php>] Consulta: 8 de Setembre de 2017.

Botet, (any desconegut):

Botet i Sisó, J. (any desconegut). La Provincia de Gerona, *Geografia General de Catalunya* (dirigida per Francesch Carreras y Candi), vol. 2, Barcelona.

Castillo, 1934:

Castillo, A. (1934). El poblament de la zona de la Costa Brava entre Blanes i Sant Feliu de Guíxols, *Revista de Catalunya*, 78, p. 119-159.

Cean, 1832:

Cean, J. A. (1832). *Sumario de las antiguedades romanas que hay por España, en especial las pertenecientes á las Bellas Artes*, Madrid: Miguel de Burgos.

Fa, 1983:

Fa, E. (1983). Geografia, Història i Curiositats de Llagostera, *Festa Major 83, maig 21, 22, 23, 24 i 25. Llagostera*. [Arxiu Municipal de Llagostera: http://arxiu.llagostera.cat/pdf/hemeroteca/festa_major/Programa_Festa_Major_1983.pdf] Consultat dia 17 d'agost de 2018.

Juanola, 1966:

Juanola, M. (1966). Reportajes históricos de Cassà de la Selva. Manifestación prehistòrica, *Llum i Guia*, Octubre de 1966, p. 12 i 13. [Regira. Repositori Documental: <http://www.bibgirona.cat/regira/repositori/cassa>] Consultat dia 2 de gener de 2018.

Juanola, 1978:

Juanola, M. (1978). Troballes ibèriques a Cassà de la Selva, *Llum i Guia*, Desembre de 1978, p.10 i 11. [Regira. Repositori Documental: <http://www.bibgirona.cat/regira/repositori/cassa>] Consultat dia 8 de setembre de 2017.

Oliva, 1943:

Oliva, M. (1943). «Restos de dolium», *Ampurias*, 5, p. 259.

Oliva, 1953:

Oliva, M. (1953). Actividades de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona en 1953, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 8, p. 296-327.

Oliva, 1954a:

Oliva, M. (1954). La labor de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona durante los años 1952 a 1953, *Informes y Memorias de la Comisaría General de Excavaciones Arqueológicas*, núm. 30, Madrid: Ministerio de Educación Nacional i Comisaría General de Excavaciones Arqueológicas.

Oliva, 1954b:

Oliva, M. (1954). Actividades de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona en 1954, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 9, p. 271-326.

Palol, 1948:

Palol, P. (1948). Museo Arqueológico Provincial de Gerona. Ingresos de 1948. *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 3, p. 271-272.

Pericot, 1952:

Pericot, L. (1952). *La labor de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona durante los años 1942 a 1948. Informes y Memorias de la Comisaría General de Excavaciones Arqueológicas*, núm. 27, Madrid: Ministerio de Educación Nacional, Dirección General de Bellas Artes i Comisaría General de Excavaciones Arqueológicas.

Pericot i Oliva, 1951:

Pericot, L. i Oliva, M. (1951). Actividades de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona en 1951. *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 6, p. 359-361.

Pericot i Oliva, 1952:

Pericot, L. i Oliva, M. (1952). Actividades de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona en 1952. *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 7, p. 355-364.

Pujol, 1873:

Pujol, C. (1873). Empúrias. Catálogo de sus monedas e imitaciones, *Memorial numismático español*, Tomo 3.

Pujol, 1876:

Pujol, C. (1876). EMPVRIAS, *Nuevo método de clasificación de las medallas autónomas de España*, Tomo 3, Sevilla, p. 114-234.

Riuró, 1936:

Riuró, F. (1936). El poblament i la cultura ibèrica del Gironès, *Víctors*, 1, 3.

Riuró, 1943:

Riuró, F. (1943). El poblado de la Creueta (Gerona), *Ampurias*, 5, p. 117-139.

Riuró, 1952:

Riuró, F. (1952). Excavaciones en el poblado de la Creueta, *La labor de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona durante los años 1942 a 1948. Informes y Memorias de la Comisaría General de Excavaciones Arqueológicas*, 27, p. 88-95.

Serra-Ràfols, 1930:

Serra-Ràfols, J. C. (1930). *El poblament prehistòric de Catalunya*, Barcelona: Barcino.

Serra-Ràfols, 1951:

Serra-Ràfols, J. de C. (1951). Joies hel·lenístiques d'Estanyol (Girona), *Miscel·lània a Puig i Cadafalch*, 2, p. 8-16.

Serra-Ràfols, 1962:

Serra-Ràfols, J. C. (1962). Joyas antiguas de Estanyol (Gerona), *Archivo Español de Arqueología* 35, p. 123-128.

Viñas, 1877:

Viñas, F. (1877). Arqueología Prehistórica. Hallazgo en Caldes de Malavella. *Revista de Gerona*, 1, p. 49-52.

Zóbel, 1878:

Zóbel, J. (1878). *Estudio Histórico de la moneda antigua española desde su origen hasta el Imperio romano*, Madrid.

Fonts clàssiques

Apià, *Iberia*. Schulten, A.(Coord.) Fontes Hispania Antiquae, III, 1935.

- Schulten, A.(Coord.) Fontes Hispania Antiquae, IV, 1937.

Estrabó, *Geographia*. Schulten, A.(Coord.) Fontes Hispania Antiquae, VI, 1952.

Livi, *Ab urbe condita*. Schulten, A.(Coord.) Fontes Hispania Antiquae, III, 1935.

Plutarc, *Marius*. Traducció de Riba, C. (1930), XI, Barcelona: Bernat Metge.

Polibi, *Historiae*, Schulten, A.(Coord.) Fontes Hispania Antiquae, III, 1935.

Vitruvi, *De architectura*. Traduït per Artigas, E., Espinilla, E., Torres, G. i Benedicto, E. (1989), Barcelona: Agrupació de Fabricants de Cement de Catalunya.

Zonaras, *Epitome historiarum*. Schulten, A.(Coord.) Fontes Hispania Antiquae, III, 1935.

Visualitzadors digitals

Google Earth.

Vissir 3 (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya): <http://www.icgc.cat/> [Consulta: 15 d'agost de 2018].

Enllaços web

Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic [de Catalunya]:

<http://invarque.cultura.gencat.cat/> [Consulta: 2 setembre 2017].

- La Comanda (Cal Temple) (Aiguaviva, Gironès)
- Can Garrofa (Aiguaviva, Gironès)
- Bosc d'en Massot (Riudellots de la Selva, Gironès)
- Camp de la Vinyaperduda (Cassà de la Selva, Gironès)
- El Formigat (Cassà de la Selva, Gironès)
- Puig Castellet (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura, Baix Empordà)
- Descàrrec d'en Gironès (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura, Baix Empordà)
- Roques de Ca l'Agustí (Riudarenes, Selva)

Bases de dades restringides

EGIPCI (Carta Arqueològica de la Selva, el Gironès i el Baix Empordà):

Gironès

- 14) Estanyol Park/Puig Gros (Estanyol, Bescanó)
- 25) Puig de l'Esquetlla (Cassà de la Selva)
- 26) Can Cassà de les Serres (Cassà de la Selva)
- 28) Puig de la Castellana (Cassà de la Selva)
- 29) Camp de les Romerenques (Cassà de la Selva)
- 30) Camí dels Metges (Cassà de la Selva)
- 44b) Can Pere Pere (Llagostera)
- 45) Pocafarina (Llagostera)
- 46) Pla de Maïena (Llagostera)
- 47) Pineda del Rector (Llagostera)
- 48) Els Gressencs d'en Bauli (Llagostera)
- 53) Sant Llorenç/Plaça Balladora (Llagostera)
- 54) El mercat dels grecs (Llagostera)
- 55) Can Tibau (Llagostera)
- 56) Sureda (Llagostera)
- 57) Trenca del Barco I i II (Llagostera)
- 69) Puig d'en Rovira (Quart)
- 70) Puig Llebrer/Montilivi (Quart)
- 71) Sant Mateu de Montnegre (Quart)
- 72) Castellar de la Selva (Quart)

Selva

- 75) Can Burguès (Brunyola)
- 79) Bosc d'en Casademont (Brunyola)
- 82) Mas Llop (Caldes de Malavella)
- 92) Puig Marí (Maçanet de la Selva)
- 93) Can Vilà Nou (Maçanet de la Selva)
- 97) Roques de Ca l'Agustí (Riudarenes)
- 108) Puig Castellar (Vidreres)
- 112) Castell de Vilobí (Vilobí d'Onyar)

Baix Empordà

- 116) Mas Cordet (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura)
- 117) Puig Castellet (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura)
- 118) Descàrrec d'en Gironès (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura)
- 119) Romanyà (Romanyà de la Selva, Santa Cristina d'Aro)
- 120) Carretera de Romanyà (Romanyà de la Selva, Santa Cristina d'Aro)
- 121) Can Punset (Romanyà de la Selva, Santa Cristina d'Aro)
- 122) Serra de l'Anglada (Romanyà de la Selva, Santa Cristina d'Aro)

Fonts documentals

Arxiu del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona:

- Fons *Comisaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas-Delegación Provincial del Servicio Nacional de Excavaciones Arqueológicas*: Cassà de la Selva- Puig del Castell.
- Fons *Comisaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas-Delegación Provincial del Servicio Nacional de Excavaciones Arqueológicas*: Estanyol, Puig de Can Cendra.
- Puig de Can Cendra Estanyol Informe 1983 per M. Carme Domènech.
- Puig de Can Cendra Estanyol Campanya 1984.
- Puig de Can Cendra Estanyol Campanya 1985 Informe.
- Fons Comissió de Monuments, Llibre d'Actes 1866-1885, Sessió 16 de novembre de 1876, f. 289 r.-290 v.. Exp. 9/5 i 9/22.
- Fons *Delegación Provincial de Excavaciones Arqueológicas*, carpeta 1962-1980, Doc. 2.081 i 2.082 (correspondencia).

Arxiu Municipal de Llagostera

Números d'inventari: 96, 97, 115, 120, 171, 227.